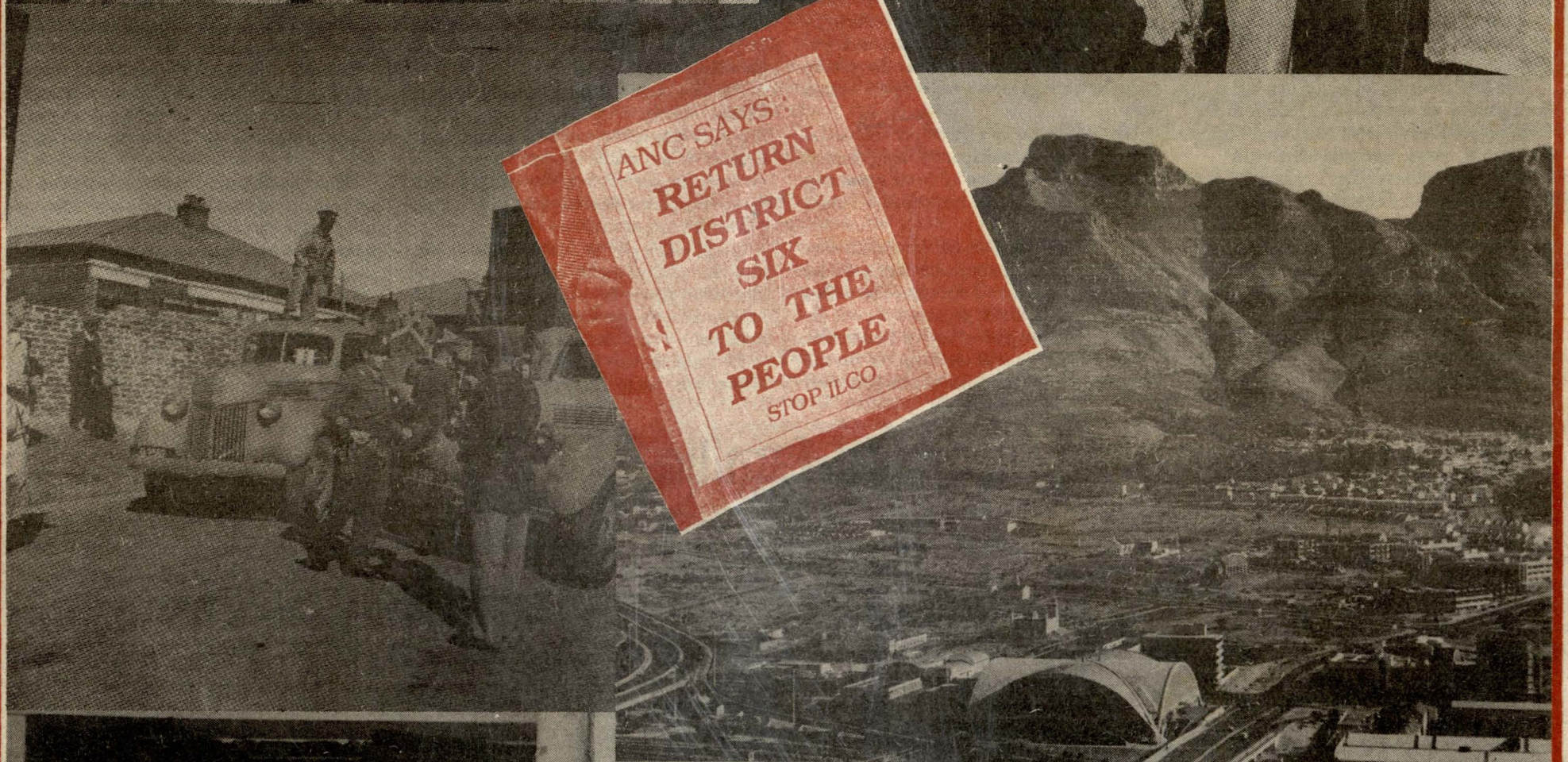

Vrye Weekblad

25 Januarie 1991

Prys: R1,50 (R1,33 + 17c AVB)

ANC SAYS:
RETURN
DISTRICT
SIX
TO THE
PEOPLE
STOP ILCO

Groepsgebiede: die einde...

Wye reaksie ná die uitspraak

KLA die polisiemanne aan wat deur kaptein Dirk Coetsee in die moordbende-sage geïmpliseer is en stel 'n nuwe kommissie aan om die bewerings weer eens te ondersoek. Die Harms-kommissie is totaal gediskrediteer en het "niks anders as gemors voortbring nie".

Dit was die vernaamste reaksie vanuit koerantgelede, regsgeleerde en menseregte-organisasies na verlede week se sensasionele uitspraak toe regter Johan Kriegler bevind het dat polisie-moordbendes bestaan en dat genl Lothar Neethling, hoof van wetenskaplike en tegniese dienste van die SAP, gif verskaf het waarmee ANC-lede vermoor moes word.

Die regter is verder geloof vir sy uitspraak dat die media in sekere en spesiale gevalle 'n openbare verpligting het om sekere bewerings te publiseer, self al mag iemand in die proses belaster word. Dit is as 'n triomf vir persvryheid geloof.

Die kommissaris van polisie, genl Johan van der Merwe, sê die polisie het sy eie regsvertegenwoordigers aangestel om die uitspraak te bestudeer en hom te adviseer oor verdere optrede. Van der Merwe het belowe om binne die volgende paar weke op te tree.

Onder die opskrif "Murderous State", sê die Sunday Times, Suid-Afrika se grootste koerant: "So dis waar. Moordbendes bestaan wel. Die polisie gebruik gif. 'n Regter van die Hooggeregshof het bevind dat generaal Lothar Neethling die Harms-kommissie, wie se werk nou in skerwe lê, mislei het.

"Die SAP, soos die SAW, het ontaard in 'n toevlugsoord vir rampokkers. President De Klerk het geen keuse nie: hy moet weer begin, van voor af, om die waarheid uit te vind.

"Die Harms-kommissie, kunsmatig aan bande gelê weens die beperkinge wat op hom geplaas is, getuieis wat deur vooroordeel bederf is en 'n generaal wat hom mislei het, het niks anders nie as gemors voortbring. Dit is totaal gediskrediteer," skryf die Sunday Times.

Selfs regeringsgesinde koerante soos Beeld, Citizen en Rapport het hulre bedenkinge oor die Harms-kommissie uitgespreek en gevra dat die skuldiges aan die man gebring moet

Wye reaksie is vandeeweek ontvang na die hofuitspraak verlede week waartydens regter Johan Kriegler bevind het dat polisie-moordbendes wel bestaan het en dat kapt Dirk Coetsee wel gif by genl Lothar Neethling ontvang het. JACQUES PAUW kyk na die belangrikste reaksie

word.

Rapport sê in 'n sterk-bewoorde hoofartikel dat dit nie sal help om die geraamtes van die PW Botha-bewind onder die tapyt te probeer insee nie. Die geraamtes sal uitgehaal en aangespreek moet word.

"En sou genl Neethling dalk uit sy pos onthef word, gaan daar al hoe harder gewonder word hoekom ministers nie kollektief verantwoordelikheid behoort te aanvaar vir wat in hul departemente gebeur nie. Tans kom ministers met 'moord' weg."

Beide Citizen en Die Burger vra dat Coetsee moet terugkeer na Suid-Afrika sodat hy in 'n hof verantwoordelikheid vir sy dade kan doen. Citizen sê daar is 'n skadu oor Harms gewerp en die bewerings moet weer eens ondersoek word.

The Star sê dat hy geen twyfel het nie dat Kriegler 'n beter oordeel oor Coetsee gevel het as Harms. Maar dan het hy in elk geval nog nooit veel respek vir dié kommissie se bevindings gehad nie.

"Die regter het ook die arrogansie van diegene in die mag oopgevelek met generaal Neethling se greigtheid om onder eed te lieg en geld uit 'n koerant te probeer wurg wat die waarheid oor hom geskryf het," sê die koerant.

The Sunday Star sê die uitspraak het die integriteit van die Suid-Afrikaanse pers weer

in ere herstel. Die Soweton meen dat die polisie se nuwe veldtog om 'n sagter en meer aanvaarbare beeld te skep, op niks gaan uitloop alvorens die moordbende-probleem opgelos is nie.

Business Day stem saam en sê dat Neethling vir eers geskors moet word en dat klagtes onmiddellik teen die generaal en die ander polisiemanne wat geïmpliseer is, ondersoek moet word.

Alle koerante het die regter se uitspraak oor openbare verpligting geloof. Die Soweton beskryf dit as "'n uitspraak vir die nuwe Suid-Afrika", terwyl Beeld meen dat dit tot gevolg kan hê dat openbare amptenare skerp onder die soeklig van die media kom.

Raymond Louw, voorsitter van die Media Defence Trust en redakteur van Southern Africa Report, sê 'n nuwe, vryer wêreld is deur regter Kriegler vir die media oopgemaak. Laster is nie meer die gevreesde buffer wat nog altyd tussen die media en die oopplek van korrupsie gestaan het nie, sê Louw.

"Regter Kriegler se uitspraak dat in die loop van 'n onthulling oor korrupsie, die openbare belang groter is as dié van die individu, beteken dat veral staatsamptenare dit moeilik gaan vind om agter die wet op laster te skuil."

Dr Frederik van Zyl Slabbert, mede-direkteur van Idasa en direkteur van Vrye

Weekblad, sê in sy kommentaar die uitspraak het bevestig wat hy en baie ander jare al weet: dat Suid-Afrika 'n "vrot binnekring" het en dat Neethling 'n slagoffer daarvan is.

Die leier van die Demokratiese Party, dr Zach de Beer, stem saam met Slabbert dat die uitspraak vertrou in die regsprosesse herstel. De Beer sê dit is insiggewend dat die hof in Vrye Weekblad, klein en ongewild in regeringskringe, se guns bevind het teen 'n vooraanstaande polisie-generaal.

Prof John Dugard van die Sentrum vir Toegpaste Regstudies aan Wits, sê die geloofwaardigheid van die Harms-kommissie is ondermyn omdat hy nooit bereid was om polisie-korrupsie volledig te ondersoek nie. Hy sê daar is 'n neiging onder regters om die woord van senior polisie-offisiere sonder meer te aanvaar.

Regslui vir Menseregte sê indien die Harms-kommissie ook buitelandse optredes ondersoek het, hy bevestiging vir van die polisie-aksies sou kry. In stede daarvan, is die Harms-kommissie nou gediskrediteer.

Die menseregte-advokaat en self 'n slagoffer van 'n aanslag deur 'n moordbende, Dullah Omar, sê die uitspraak is 'n duidelike bewys van die verskil tussen die nuttelose en kunsmatige Harms-kommissie en 'n Hooggeregshofsaak wat regverdig en volgens die reëls beslis is.

Harms self het gesê dat dit onvanpas en 'n verbreking van regs-etiket sal wees indien hy kommentaar op die uitspraak lewer. Hy meen egter dat die Neethling-uitspraak nie die bevindings van sy kommissie affekteer nie. Hy sê dit het al in die verlede gebeur dat regters verskil oor die geloofwaardigheid van getuies.

Neethling self het botweg geweier om enige kommentaar te lewer en gesê omdat hy voornemens is om te appelleer, die saak sub judice is-

FW se brief aan die Lubowski-familie

STAATSPRESIDENT FW DE KLERK sê in 'n brief aan die Lubowski-familie dat daar bykans geen getuieis bestaan dat Anton Lubowski deur lede van die Burgerlike Samewerkingsburo (BSB) vermoor is nie. Die regering is dus nie van voorneme om enige ondersoekprosedure te begin nie.

De Klerk se brief, wat aan die einde van verlede jaar deur die familie ontvang is, kom in reaksie op 'n brief van die familie aan die minister van Justisie, Kobie Coetsee, om die moord op hul seun te ondersoek en op te los.

De Klerk se brief kom in 'n tyd wat al hoe meer getuieis oor die moord na vore kom en duidelik wys op die betrokkenheid van die BSB. Die Namibia-polisie hou steeds vol dat Staal Burger, bevelvoerder van die binnelandse streek van die BSB, en Chappie Maree, operateur van die BSB, by die moord betrokke was.

De Klerk sê in sy brief daar is geen uitlewingsooreenkoms tussen Suid-Afrika en Namibia nie. Ingevolge die Wet op Uitlewering moet 'n landdros 'n ondersoek gelas om vas te stel of uitlewering geregtig is. Indien wel, moet die verdagte aangehou word totdat die minister van Justisie finaal daaroor besluit het.

"Die vraag is dus of die beskikbare getuieis prima facie bewys lewer dat die betrokke die misdad gepleeg het of van sodanige aard is dat dit 'n redelike vooruitsig op 'n suksesvolle vervolging bied.

"Die owerheid in Namibia het gedurende Mei 1990 versoek dat twee persone uitgelewer word. Die getuieis wat die aansoek vergesel het, was sodanig gebrekkig dat dit nie eens 'n doel sou dien om die ondersoekprosedure voor die landdros 'n aanvang te laat neem

nie," skryf De Klerk.

Die selfverklaarde professionele Ierse sluipmoordenaar, Donald Acheson, het vroeg vanjaar in onderhoude met verskeie koerante gesê dat hy deur die BSB na Namibia gestuur is om as "afleier" te dien sodat Lubowski vermoor kan word.

Acheson self was agt maande in aanhouding in Namibia waar hy aangekla is weens die moord op Lubowski. Uiteindelik was die Namibia-polisie verplig om hom vry te laat nadat Suid-Afrika geweier het om Burger en Maree saam met hom tereg te laat staan.

De Klerk se brief volg op sy besluit in Februarie verlede jaar om die verwysingsraamwerk van die Harms-kommissie te verbreed om ook ondersoek in te stel na die bewering dat Lubowski 'n betaalde agent van Militêre Inligting was.

De Klerk is kwaai gekritiseer vir sy besluit om ondersoek na die spioenbewerings te laat instel, maar nie die kommissie opdrag te gee om ook vas te stel wie vir Lubowski se dood verantwoordelik was nie.

Toe De Klerk sy aankondiging oor die verbreding van dié kommissie se raamwerk gedoen het, was Namibia nog nie onafhanklik nie en die Suid-Afrikaanse Appèlhof dus nog die hoogste regsliggaam in dié streek.

De Klerk is daarvan beskuldig dat hy probeer het om sy minister van Verdediging, genl Magnus Malan, te beskerm nadat hy in die Parlement gesê het dat Lubowski 'n betaalde agent was en die BSB hom dus nie sou vermoor het nie.

Die Lubowski-familie, wat die afgelope agtien maande vergeefs spook om die moordenaars aan die man te bring, het die regering van 'n toesmeer-veldtog beskuldig en gesê dat die Harms-kommissie "karakter-

moord" op Lubowski gepleeg het toe hulle agter geslote deure en sonder kruisondervraging bevind het dat hy wel 'n agent was.

BSB-lede het voor die Harms-kommissie getuig dat daar 'n "Lubowski-projek" was en dat daar elf dae voor sy dood 'n vergadering in 'n Johannesburgse hotel was waar die projek bespreek is.

Daar is ook getuieis dat kort voor sy dood, die BSB 'n veldtog in Namibia van stapel gestuur het om Swapo voor die verkiesing te ontwrig. 'n Swapo-leier móes voor die verkiesing sterf om tweespalt in die organisasie te veroorsaak.

Daar is aanvanklik besluit om Hidipo Hamutenya te vermoor, maar dié projek het skeefgeloop en 'n nuwe slagoffer moes gesoek word. Twee dae nadat die eerste projek van die baan was, het die BSB begin om Lubowski te monitor.

Acheson self was in die tien dae voor Lubowski se dood drie keer in Windhoek. Hy het die laaste keer twee dae voor die moord in die Namibiaanse hoofstad aangekom. Burger self het kort voor Lubowski se dood onder die naam van "Gagiano" in Windhoek aangekom.

Lubowski is op 12 September doodgeskiet. 'n Rooi motor het van die toneel af weggejaag. 'n Dag voor die moord het Acheson 'n rooi motor gehuur. Toe die polisie op die moordtoneel aankom, was die straatligte afgeskakel.

Daar is verskeie ander, kleiner detail wat daarop dui dat dit heel waarskynlik 'n goed beplande moord was wat deur lede van die BSB gepleeg is.

Beide die Namibiaanse en Suid-Afrikaanse polisie het nog altyd volgehou dat Burger en Maree vir die moord verantwoordelik is.

- JACQUES PAUW

Anton Lubowski

(Foto: AP)

GENERAAL Lothar Neethling is nie die enigste polisieman wat die Harms-kommissie bedrieg en regter Louis Harms belieg het nie. Drie ander polisiemanne, insluitende 'n brigadier, het ook valse getuienis voor die regter afgelê.

Waar regter Johan Kriegler vir Neethling veroordeel en sterk aangespreek het oor sy leuenagtige getuienis, noem Harms in sy verslag dat die polisie hom mislei het, maar ignoreer dit en slaan geen ag daarop in sy bevinding nie.

Dit blyk ook nou dat een van die polisiemanne wat die Harms-kommissie in sy ondersoek na kapt Dirk Coetzee se bewerings moes bystaan, deur Kriegler by 'n moord op 'n ANC-lid betrek is. Die regter het gesê dat Coetzee die waarheid gepraat het toe hy vertel het hoe die betrokke polisieman, kol Doep du Plessis, die ANC-aktivis na Komatiport moes neem waar die moordbende hom vermoor en verbrand het.

Kriegler het in sy uitspraak verlede week gesê dat nadat hy uitgevind het dat Neethling, hoof van wetenskaplike en tegniese dienste van die polisie, nie net vir hom nie, maar ook vir Harms, mislei het, was dit "Ikabod" vir die generaal.

Harms het 'n heel ander houding teenoor die polisie se leuens ingeneem. Hy bevind dat die "polisie se algemene ontkenning" oor 'n inval in Botswana vals is, maar bevind nogtans dat dieselfde voorval waarskynlik geen gematigde polisie-operasie was nie.

Ondanks 'n duidelike sameswering deur die polisie om vir Harms te lieg, ignoreer hy dit totaal wanneer hy 'n bevinding oor die geloofwaardigheid van die polisie-getuienis of Dirk Coetzee maak. In argumente voor Harms het menseregte-organisasies aangevoer dat dit bewys lewer dat die polisie by 'n breër toesmearaksie betrokke is.

"Die Harms-verslag skram weg van die werklike strydpunte en toon 'n onwilligheid om 'n oordeel oor senior polisiemanne uit te spreek wat betrokke was by 'n sameswering om die aktiwiteit van die groep (moordbende) toe te smeer," het die Onafhanklike Raad van Ondersoek na Informele Onderdrukking (OROIO) gesê.

Die polisie se toesmearing voor die kommissie draai rondom 'n inval in Botswana in November 1981 waarby Coetzee, Almond Nofemela, Joe Mamasela en verskeie ander polisiemanne betrokke was. Coetzee het die voorval beskryf en gesê dat Mamasela hulle vergesel het tydens die abortiewe aanval waarin Joyce Dipale gewond is.

Coetzee het in sy getuienis vertel dat Mamasela een van die vier askari's was wat sowat 'n week van tevore betrokke was by die gruwelike moord op die Durbanse menseregte-prokureur, Griffiths Mxenge.

Drie polisiemanne het voor die kommissie getuig en ten sterkste ontken dat Mamasela by die Botswana-inval of die Mxenge-moord betrokke kon wees omdat dit onmoontlik was dat Coetzee hom teen daardie tyd kon geken het.

Brig Willem Schoon, gewese bevelvoerder van die ANCPAC-lesseenaar van die veiligheidspolisie, kol Jan Coetzee, wat Dirk Coetzee as Vlakplaas-bevelvoerder opgevolg het, en Mamasela self, het onder eed getuig dat laasgenoemde eers in 1982 na Vlakplaas verplaas is en nie aan die operasies kon deelgeneem het nie.

Jan Coetzee en Schoon het getuig dat Mamasela in 1981 'n "bron" van die veiligheidspolisie was, sy identiteit streng geheim gehou is en dat Dirk Coetzee nie van hom geweet het nie. Jan Coetzee het getuig dat

Só het die polisie vir Harms gelieg

hy Mamasela persoonlik in dié tyd hanteer het en dat hy nie naby Vlakplaas gekom het nie.

Die drie polisiemanne se getuienis het daarop neergekom dat Coetzee oor beide die Botswana-inval en die Mxenge-moord lieg omdat Mamasela nie daarby betrokke kon wees nie.

Die OROIO het kort hierna amptelike doeane-dokumente uit Botswana by die kommissie ingedien wat bewys dat Dirk Coetzee, Nofemela en die einste Mamasela op 26 November 1981, die dag van die inval in Botswana, die grens na dié land oorgesteek het.

'n Beëdigde verklaring van Dipale, wat tydens die voorval deur Mamasela in die nek geskiet is, is by die kommissie ingedien. In die verklaring, wat kort na die voorval afgeneem is, herken sy een van haar aanvallers as Mamasela, wat voorheen 'n lid van die ANC in Botswana was.

Harms sê in sy verslag: "Die getuienis van Coetzee, Nofemela en Tshikalanga was dat Mamasela wel gedurende 1981 aan hulle bekend was en dat hy aan onreëlmatighede gedurende daardie tydperk deelgeneem het. Die polisiegetuienis het soos een man hierdie bewerings ontken.

"Daar kan dus met voldoende oortuiging bevind word dat Mamasela se ontkenning vals is, dat hy gedurende 1981 meer as een reisdokument gehad het en dat die polisie se algemene ontkenning dat hy aan Coetzee bekend kon wees, vals is.

"Op 26 November 1981 vind 'n aanval op Lilian Keagile se huis in Botswana plaas. Daar is skote geskiet en persone gewond. Dirk Coetzee, Nofemela en Mamasela was by hierdie aanval betrokke," bevind Harms, maar sê verder: "Soos ook pas aangedui, is daar geen getuienis dat die Botswana-inval 'n gematigde operasie was nie."

Die OROIO het in sy kommentaar gesê: "Indien dié inval, wat daarop gemik was om 'n huis aan te val en mense te dood, nie die daad van 'n moordbende was nie, dan verstaan ons nie wat dit was nie."

In sy beoordeling van Coetzee se karakter, sê Harms: "Dit blyk uit sy eie getuienis dat hy in die verlede dikwels meenede gepleeg het, hy bereid is om direk teenstrydige antwoorde te gee sonder om te blik of te bloos, hy in die verlede dikwels getuienis gefabriseer het en ook getuienis vernietig het, hy persone valslik by misdrywe geïmpliseer het..."

Harms bevind, sonder enige sielkundige regstuienis, dat Coetzee psigopatiese neigings het. Hy sê dat hy beweer dat hy berou oor sy daad het, maar toon geen tekens van berou nie.

Kol Doep du Plessis, wat die sitting van die Harms-kommissie in Londen as lid van die ondersoekspan bygewoon en ook sy opwagting by Neethling se lastersaak gemaak het,

Genl Lothar Neethling

was ook destyds betrek by die dood van Steve Biko.

Kriegler het bevind dat Coetzee se weergawe oor die verdwyning, moord en verbranding van die ANC-lid Gionisizwe Kondile in alle opsigte waar was.

Coetzee het getuig dat Kondile breinskade opgedoen het terwyl hy deur die veiligheidspolisie aangehou is. 'n Plan is gepraakseer om hom los te laat, te ontvoer en te vermoor. Coetzee het die aktivis gesien terwyl hy in die enkelkwartiere by die

polisiekantoor te Jeffreysbaai aangehou is.

Kondile is deur twee senior veiligheidspolisie-manne, brig Nick van Rensburg en Du Plessis, wat die ondersoekbeampte was, na Komatiport geneem waar Coetzee hulle ontmoet het. Kondile is van Neethling se slaapdruppels toegedien voordat hy doodgeskiet en sy lyk verbrand is. Die groep het die hele nag om die vuur gesit en vleis gebraai.

- JACQUES PAUW

Dirk Coetzee terug na Suid-Afrika?

DIE ANC het dié week begin om 'n strategie rondom moordbendes uit te werk ten einde die regering te dwing om teen vermeende moordbende-lede in die weermag en polisie op te tree. Een van die moontlikhede wat tans ondersoek word, is om kapt Dirk Coetzee na Suid-Afrika terug te bring.

Coetzee self het vandeeweek gesê dat hy onder die beskerming en beheer van die ANC is, maar dat hy te enige tyd bereid is om terug te keer sou die organisasie hom vra om dit te doen. Hy is bereid om die owerhede in hulle ondersoek na moordbendes by te staan, as staatsgetuie op te tree en selfs vir sy misdade tereg te staan.

Die ANC en menseregte-organisasies glo dat die regering gaan probeer om die bestaan van moordbendes weer eens onder die tapyt in te veen en gaan skuil agter die "sub-judice"-beginsel wat mag volg op 'n appèlaanzoek deur genl Lothar Neethling, hoof van wetenskaplike en tegniese dienste van die polisie.

Daar word allerweë verwag dat Neethling toegelaat sal word om minstens appèl aan te teken teen die bevinding van regter Johan Kriegler dat, hoewel die Weekly Mail hom belaster het, hulle 'n openbare plig gehad om sekere bewerings rondom moordbendes te publiseer.

'n Lid van die Onafhanklike Raad van Ondersoek na Informele Onderdrukking (OROIO) en menseregte-prokureur van Johannesburg, Peter Harris, sê hoewel Neethling se voorgename appèl wel die saak sub-judice mag maak, niks die owerhede verhoed om met verdere ondersoek teen die polisiemanne te begin wat deur Coetzee geïmpliseer

Dirk Coetzee

en deur Kriegler bevestig is nie.

Daar bestaan genoeg prima facie-getuienis om met vervolgings teen minstens nege polisie-offisiere te begin. Onder hulle is Neethling en brigadiers Schoon, Van Rensburg en Van der Hoven.

Regseleerdes wys daarop dat 'n senior regter van die Hoogeregshof bevind het dat Coetzee die waarheid gepraat het toe hy gesê het dat hulle by moord betrokke was. Coetzee het gesê dat hy bereid is om as staatsgetuie na Suid-Afrika terug te keer en teen sy eertydse makkers te getuig.

Die ANC het dié week in 'n verklaring gesê hy doen 'n beroep op Staatspresident FW de Klerk om moordbendes weer te ondersoek en daardie lede wat deur Kriegler geïmpliseer is, in hegtenis te neem

en voor die hof te daag.

'n Woordvoerder sê dit is uiters ontstellend dat "kriminele" steeds toegelaat word om in die polisie aan te bly asof niks gebeur het nie. Die openbare vertroue in die polisie en die weermag is op 'n laagtepunt en die regering moet nou wys dat hy bereid is om teen misdadigers in eie geleedere op te tree.

"Die Harms-kommissie lê aan skerwe, en die verslag is nie die papier werd waarop dit geskryf is nie. Enige verdere poging om die waarheid te verdoesal kan net tot chaos lei," sê die ANC.

Die ANC se hoof van intelligensie, Jacob Zuma, is persoonlik betrokke by die beplanning rondom Coetzee. Die organisasie hoop om genoeg druk op die regering te plaas om sekere moordbende-lede aan te

kla. In daardie geval sal Coetzee as staatsgetuie na Suid-Afrika terugkeer.

Volgens gebruik in die Suid-Afrikaanse reg word staatsgetuienis meestal vrywaring van vervolging gegee indien hulle getuienis bevredigend is. Die terdood-veroordeelde Almond Nofemela sal ook as staatsgetuie gebruik kan word.

Indien die regering nie bereid is om vervolgings in te stel nie, sal die ANC dit oorweeg om Coetzee in elk geval na Suid-Afrika terug te bring. Daar is tans 'n lasbrief vir sy inhegtenisneming weens die moord op die Durbanse prokureur Griffiths Mxenge.

Indien Coetzee skielik na Suid-Afrika terugkeer, kan dit die regering in 'n geweldige dilemma plaas. 'n Persoon wat weens moord aangekla word, kan nie net op sy eie bekentenis skuldig bevind word nie. Die staat moet die misdaad bewys, en tot dusver het die staat aangevoer Coetzee lieg.

Die staat kan onmoontlik Coetzee weens moord aankla en nie die ander polisiemanne ook nie. Die ANC hoop dat die regering in so geval Coetzee as staatsgetuie sal gebruik en hy sodoende self veroordeling sal vryspring. Hy is in elk geval op die ANC se lys vir politieke vrywaring. Hulle hoop dat hy binnekort so 'n versekering van die regering kan kry.

Coetzee het vandeeweek uit sy woonstel in Londen gesê dat hy baie graag na Suid-Afrika wil terugkeer, maar bygevoeg dat hy darem nie lus is om tien jaar in die tronk te gaan sit net omdat hy die moed en oortuiging gehad het om na vore te kom nie.

- JACQUES PAUW

DIE groot onderhandelingsknoop - 'n vyf maande lange dooiepunt tussen die ANC en die regering oor die toepassing en implementering van die Pretoria Minuut - is dié week finaal deurgehak.

Dit het plaasgevind tydens die byeenkoms Maandag in Pretoria van die spesiale gesamentlike werkskomitee wat ontmoet het om die diepgaande verskille en teenstrydige interpretasies van die twee partye oor die omstrede artikel drie van die Minuut uit die weg te ruim.

Daarom is dit ook bekend as die "artikel drie-werkskomitee". Artikel drie handel oor "die opskorting van gewapende aksie en alle verwante sake" deur die ANC.

Die verstandhouding, begrip en basiese ooreenstemming wat eindelijk aan die einde van 'n taai, kaalkop-gesprek bereik is, is beskryf as "n merkwaardige deurbraak vir die onderhandelingsproses", want daarmee is die struikelblokke tot "ware onderhandelinge" vir die opstel van 'n nuwe grondwet finaal uit die weg geruim.

Ook beteken dit dat die regering aan al die eise voldoen in die sogenaamde ultimatum van die ANC se Desember-kongres voor die sperdatum van 30 April.

Die sukses van Maandag se gesprek weerpieël ook die ontspanne verhouding tussen die ANC en die regering, wat die afgelope weke heel sigbaar geword het.

Dit is die gevolg van verskeie indringende private gesprekke in Desember en Januarie tussen Staatspresident FW de Klerk en Nelson Mandela, bygestaan deur hul top-raadgewers.

Daar is egter geen formele ooreenkoms onderteken nie. Gedagtig aan die diepe verskille oor die Pretoria Minuut - waarvan die bewoording eers in die vroeë oggendure na 16 uur van intense gesprekke gefinaliseer is - is besluit om die saak na 'n gesamentlike sub-komitee van vier, twee aan elke kant, terug te verwys.

Die komitee moet dan die gees en inhoud van die gesprek Maandag in 'n formele ooreenkoms verwoord, wat dan aan die volle gesamentlike werkskomitee vir goedkeuring

Onderhandelingsknoop finaal deurgehak

op 5 Februarie voorgelê sal word.

Die sub-komitee sal bygestaan word deur regsgeleerdes van beide kante.

Joe Modise, die bevelvoerder van Umkhonto we Sizwe, en Adriaan Vlok, die minister van Wet en Orde, het die twee kante gelei. Aan die kant van die ANC was onder andere ook teenwoordig Thabo Mbeki, die hoof van buitelandse aangeleenthede, Jakob Zuma en Joe Nhlanla, beide van die veiligheids-inligtingsdiens.

Roelf Meyer, adjunk-minister van Staatkundige Ontwikkeling, Fanie van der Merwe, direkteur-generaal van die departement, ene Spaarwater, die nommer twee van die nasionale intelligensiediens, en polisiegeneraal Beukes was onder diegene teenwoordig aan regeringskant.

In terme van die Pretoria Minuut wat in Augustus verlede jaar onderteken is, het die ANC in 'n geskiedkundige stap aangekondig dat hy die gewapende optrede en "aanverwante" sake opskort. Die regering het onderneem dat die tienduizende uitgewekenes kan terugkeer en dat politieke gevangenes vrygelaat sal word.

Die proses sou finaal teen 30 April vanjaar afgehandel wees, maar tot dusver het niks hiervan tereggekome nie.

Want die ANC hou vol dat artikel drie nie beteken dat daar toegestem is om werwing van MK-lede te staak en om wapens en ammunisie-opslagplekke te identifiseer en aan die owerheid te oorhandig nie. Dit beteken slegs geen verdere gewapende optrede en infiltrasie nie.

Die regering daarenteen verwerp dit kategoriees as in stryd met wat besluit en bespreek is. Ook word ernstig beswaar gemaak teen 'n

strategie van massa-aksie, want dit kan lei tot geweld. Daarom het die regering tot dusver die vrylating en terugkeer van gevangenes en uitgewekenes geweier.

In Maandag se gesprek is besef en ooreengekom dat beide kante die ander se vrese moet besweer om vertroue in mekaar te versterk.

Daarom is besluit dat die dooiepunt in verskillende fases ontloot sal word. Sommige van die sake waarvoor ooreengekom is, mag selfs nie eers in die nuwe ooreenkoms - wat op 5 Februarie onderteken sal word - in so 'n dokument ingesluit word nie.

In die eerste fase sal die regering toestem dat onmiddellik met die proses van vrylating van gevangenes en terugkering van uitgewekenes begin kan word.

Dan verwag die ANC ook dat De Klerk tydens sy openingstoespraak of in die daaropvolgende debat sal aankondig dat die veiligheidswetgewing, onder bepaalde omstandighede, spoedig opgehef sal word.

Enersyds sal dit beteken dat die regering aan die laaste ANC-voorwaarde vir "ooreenhandelinge" voldoen. Andersyds sal ten nouste saam met die proses en die eerste fase van die ooreenkoms waar die regsgeleerdes ANC-volgelingen van hul bedoeling moet oortuig.

ANC-leiers waarsku dat die regering vreesdelik sal glo dat die verwagte De Klerk-digginge oor die afskaffing van die groepsgebiedewette, dramatiese impak op swart massas sal hê.

"Niks kan verder van die waarheid af lei nie. Vanweë die geweldige armoede van swartmense, sal slegs 'n klein gedeelte van hulle in staat wees om ten duurste huise en plase in blanke gebiede te koop.

"Swartmense in die townships ervaar egter elke dag dat die polisie hulle links en regs summier in hegtenis neem, die onderwys van hul kinders totaal minderwaardig is en hulle ernstige probleme met behuising en die verskaffing van water en elektrisiteit ondervind."

Daar is egter hoop by die ANC dat De Klerk in sy openingstoespraak sal aankondig dat verregaande en spesiale stappe gedoen sal word om onmiddellik aandag te gee aan swart onderwys; die stelsel van plaaslike owerhede wat alle fasette van die daaglikse lewe van swartmense ten nouste raak. Die krisis moet saam met die ANC en ander groepe aangepak word.

Daar word geglo dat sodanige stappe 'n groot invloed op die gewone swartmense en ANC-ondersteuners - wat tans om vele redes die regering se onderhandelingsstrategie wantrou - sal hê, en hulle van die De Klerk-regering se opregtheid oortuig.

Saam met dié politieke stappe is die derde fase waarop ooreengekom sal word die vrylating en terugkeringsproses van politieke gevangenes en uitgewekenes. Sodra dié fase begin, val die dispuut oor werwing en ander sake hoofsaaklik weg. Die ANC sal in die nuwe ooreenkoms uitdruklik verklaar dat dié organisasie onderneem dat sodanige werwing nie nuwe infiltrasie of aanvalle behels nie.

Trouens, ANC-bronne beklemtoon dat die dispuut oor ANC-werwing, -opleiding en wapenopslagplekke in praktyk totaal sal wegvall as die regering die politieke stappe in die tweede fase hierbo onmiddellik uitvoer.

"Daar word dan 'n totaal nuwe atmosfeer van wedersydse vertroue geskep. Sou dit gebeur, het die stadium aangebreek dat 'n formele skietstilstand onderteken kan word, voor die begin van die veelpartykongres teen April of Mei vanjaar, word gesê.

Ook is die ANC bereid om oor die sensitiewe saak van "massa-optredes" sekere ondernemings te gee dat dit slegs gedoen sal word na oorlegpleging met die owerhede en op 'n wyse wat geweld uitskakel - soos wat gebeur het met die ANC-optogte in Desember 1990.

- HENNIE SERFONTEIN

Nuwe ANC-strategie om sy beleid te bemark

DIE ANC-leierskap is tans besig met 'n doelgerigte interne aksie om aan sy lede en ondersteuners sekere van die sogenaamde "onpopulêre" aspekte van sy beleid en strategie te verduidelik en van die wenslikheid daarvan te oortuig.

Dit gaan veral om die kwessie van onderhandelinge, die opskorting van die gewapende stryd en 'n heroorweging van die wyse van gebruik van "massa aksies" in die lig van nuwe politieke omstandighede.

Die nuwe inisiatief volg op die driedaagse raadplegende kongres van die ANC in Desember verlede jaar. Daartydens het die leierskap, en veral die nasionale uitvoerende komitee (NEC), sterk deurgeloop. Hulle is veral daarvan beskuldig dat hulle te veel belangrike besluite neem sonder om die gewone lede te raadpleeg of in te lig.

Dié probleem is ook vererger deurdat die NEC feitlik uitsluitlik uit teruggekeerde of vrygelate leiers bestaan.

Dit het geneig om 'n wig tussen die leiers en die sogenaamde binne-landse lede en ondersteuners te te dryf.

Maar die kongres was 'n suiweringsproses, wat ook meegehelp het om die verskillende groeperinge - waarvan die meeste mekaar vir die eerste keer van aangesig tot aangesig ontmoet het - in 'n hegte eenheid saam te voeg.

Die ANC-leiers het egter die lesse van die kongres ter harte geneem. Onder aansporing van Oliver Tambo en Nelson Mandela is daar besluit om op kragdadige wyse die onderhandelingsproses te bemark, en om nie weg te skram van kritiese vrae

en die emosionele retoriese slag-spreuke van ondersteuners nie.

Reg aan die einde van die konferensie, in sy afsluitingsboodskap, het Mandela onomwonde die boodskap uitgespel: ons het geluister. Baie van die kritiek was geregtig. Andere was onregverdig en te wyte aan onkunde.

Ook is die leierskap hoegenaamd nie van voornemens om te swig voor retoriese opsweping van sommige wat probeer om meer revolutionêr as die ander te wees nie. Mandela het ook beklemtoon dat die konferensie eenparig die voortsetting van die onderhandelingsproses ondersteun het.

Dit is duidelik dat Mandela en die ouer garde, bygestaan deur jonger bloed soos Thabo Mbeki, Jakob Zuma en Terror Lekota, vasbeslote is dat die ANC die pragmatiese realistiese koers van die afgelope jaar sal bly handhaaf.

In die volgende weke en maande gaan talle byeenskomste van bestuur en gewone lede in al 14 die streke plaasvind om hulle in te lig, en om openlik hul vrese en wantroue jeens die onderhandelingsproses te bespreek.

Massa-byeenkomste waar militante uitsprake massa-psigologie maklik aanhits, word in die proses hoofsaaklik vermy, is ek meegedeel.

Aan die lede word verduidelik dat die onderhandelinge 'n absolute deurbraak is tot 'n nie-rassige demokratiese Suid-Afrika, wat nou deur die regering aanvaar word.

Die futiliteit van wilde aansprake dat die gewapende stryd voortgesit moet word, word ontloot, en daar word aangetoon hoe dit in der waar-

Chris Hanlon... 'n Slagoffer van die nuwe onderhandelingspolitiek?

heid misluk het om die regering se mag te verbreek.

Daar word in ANC-kringe daarop gewys dat sedert die kongres, die wilde aansprake en retoriek heelwat verminder het.

Dit word ook as insiggewend beskou dat Chris Hanlon, Hoof van MK, op die agtergrond was en dat

hy belangrike ANC-vergaderings, soos die onlangse NEC-vergadering, nie bygewoon het nie. Ook was hy afwesig van die belangrike ontmoetings met die regering.

Daar word geglo dat Hanlon en andere tot die besef gekom het dat hulle, ondanks hul bravade en militante uitlatings, nie in staat is om te

presteer nie.

Hulle is slagoffers van die nuwe onderhandelingspolitiek - soos soveel andere oor die hele politieke spektrum heen - en vind dit moeilik om by die veranderde situasie aan te pas.

'n Ander aspek waaraan die leierskap dringende aandag skenk, is die samestelling van die belangrike besluitnemende kongres wat in Julie vanjaar gehou sal word.

Daar is groot kommer op beide die Desember-konferensie en op talle streeksbasis uitgespreek dat die jeug 'n belangrike rol speel, tot uitsluiting van middeljarige en ouer mense.

Die gemiddelde ouderdom van die Desember-konferensie-gangers was nie ouer as 30 jaar nie. Dan is die besture van talle takke in Soweto en aan die Witwatersrand en elders in die hande van jeugdige nie ouer as 18 of 19 nie.

Die vrees is dat dit ouer mense afskrik om aktief betrokke te raak. Daarby is daar probleme met ongedisiplineerde optredes op sekere plekke deur jonger ANC-ondersteuners wat dikwels ouer ondersteuners teen hulle wil probeer dwing om aan protes- en wegbly-aksies deel te neem.

Die leierskap is blykbaar vasbeslote om lede onder 30 aan te sê om by die ANC-Jeugliga aan te sluit. Daarvoor word die bydrae van die jeug tot die nasionale kongres tot 'n relatiewe klein getal beperk.

Dit voorkom ook dat die kongres deur hulle retoriek en opsweping, en die gebruik van slagspreuke, in die hande van ekstremiste wat die onderhandelinge wil verongeluk, val.

- HENNIE SERFONTEIN

SA wil 'n Hongkong van Walvisbaai maak

'n Suid-Afrikaanse doeanepos buite Walvisbaai in Namibia

DIE lot van Walvisbaai, die Suid-Afrikaanse-beheerde enklawe en hawe aan die Namibiese kus, gaan volgens betroubare inligting moontlik beklink word na hoëvlak-samesprekings vroeg aanstaande maand tussen die twee lande se regerings.

Volgens die bronne het onlangse verkennende samesprekings tussen amptenare oor die aangeleentheid 'n Suid-Afrikaans gekonstrueerde plan vir gesamentlike bestuur van Namibia se enigste poort na die see op die agenda geplaas, wat deur die Namibiese regering as 'n "te groot kompromie" beskou word.

Die aanduidings is dat Namibia moontlik teen sy sin in 'n ooreenkoms gemanuvreer kan word en die opsie oophou om die aangeleentheid na die Internasionale Geregshof in Den Haag te neem.

Die enklawe, met meer as 20 000 inwoners, is kragtens Resolusie 432 van 1978 eenparig deur die VVO-veiligheidsraad as integrale deel van Namibia verklaar, hoewel sy administrasie die vorige jaar van Suidwes-Afrika na die Kaaprovinsie oorgedra is. Suid-Afrika grond sy historiese aanspraak op die anneksasie van Walvisbaai deur Brittanje in 1878.

Namibia se grondwet stipuleer soewereiniteit oor Walvisbaai, maar Suid-Afrika hou steeds vol dat die enklawe aan hom behoort en het 'n

besonder omvangryke weemag-basis daar wat onlangs teen miljoene rand opgeknep is. Namibia maak egter toenemend van Walvisbaai gebruik vir die invoer van onder meer olie. Die land se multi-miljoen visbedryf is ook daar gebaseer.

'n Nuwe olie-eksplorasiemaatskappy, OPIC, het die afgelope maande verskeie buitelandse maatskappye na die kus gelok. Geoloog meen daar is heelwat ontginbare reserwes binne die 200 seemyl wat 'n jaar gelede deur Namibia geproklameer is. Dit bring ook die eilande aan die kus in die gedrang, waarop Namibia aanspraak maak, maar steeds deur Suid-Afrika beheer word.

Pik Botha, minister van Buitelandse Sake het by navraag aan Vrye Weekblad bevestig dat samesprekings oor onder meer Walvisbaai en die eilande binnekort plaasvind. Hy wou egter geen kommentaar lewer oor die bespiegeling dat Suid-Afrika bereid sou wees om 'n ooreenkoms vir die gesamentlike bestuur te sluit nie. Volgens hom het hy en sy Namibiese ampsgenoot, Theo Ben Gurirab, ooreengekom om nie oor die aangeleentheid te praat nie.

Botha het weereens bevestig dat daar in die stadium geen moontlikheid bestaan dat Suid-Afrika Walvisbaai aan Namibia gaan teruggee nie. Informele opnames onder die blanke

inwoners van die enklawe (minder as die helfte) wys glo dat hulle nie geneë is om onder Namibiese beheer te staan nie.

Die ANC het onlangs nog herhaal dat dit sy standpunt is dat Walvisbaai deel van Namibia is en aan die land terugbesorg moet word. Nelson Mandela, vise-president van die ANC, bring self binne die volgende twee weke besoek aan Namibia, hoewel dit nie bekend is wat die aard en omvang daarvan is nie.

Uit bronne in Namibia word verneem dat die plan vir 'n "Gesamentlike Administrasie" nog in embryo-stadium is en dat Namibia nog nie ingelig is of dit van tussentydse of permanente aard sal wees nie. Namibia bevestig egter glo die nut daarvan in die lig van 'n onvermydelike nuwe regering in Suid-Afrika.

Die aanduidings is dat die administrasie op 'n soort Hongkong-ooreenkoms gegrond sal wees. Voor en na Namibia se onafhanklikwording verlede jaar is bespiegel dat Suid-Afrika beoog om dit in 'n internasionale, ofte wel vrye hawe te omskep.

Namibiese amptenare meen egter 'n ooreenkoms oor gesamentlike bestuur sal talle struikelblokke inhou. Kwessies soos watter burgerskap die inwoners kry, aan wie hulle belasting betaal, wie geregtig is op doeanepoort en veral wat van die swaar Suid-

Afrikaanse militêre teenwoordigheid gaan word, is van die neteligste praktiese implikasies wat voorsien word.

Bewerings van destabilisasie vanuit Walvisbaai en wapenopslag-vondse in die omgewing kwel die owerhede ook. Nietemin word die Walvisbaai-kwessie as 'n dringend en uiters belangrike prioriteit deur die Namibiese regering beskou, veral in die lig van sy verzwakte ekonomie.

Politieke waarnemers in die land glo dat 'n ooreenkoms wat op minder as volle soewereiniteit neerkom, 'n groot vernedering vir die jong regering sal beteken.

'n Amptenaar van die Namibiese departement van finansies het verlede jaar aan Vrye Weekblad gesê indien Walvisbaai aan Namibia oorgedra word, verskeie Afrika-lande gretig sal wees om van dié seeroete eerder as Mosambiekse en Angolese hawens gebruik te maak, weens die kleiner veiligheidsrisiko. So 'n soort handelsroete kan Namibia biljoene rand aan buitelandse kapitaal in die sak bring.

Toenemende gebruik van die seeroete om die Kaap weens die Midde-Oosterse krisis sou verder tot die Namibiese staatskas kan bydra - indien die land beheer oor die hawe kan verkry.

- CHRISTELLE TERREBLANCHE

Regering pak nou swart armoede

DIE maatskaplik-ekonomiese ontwikkelinge en opheffing van die verarmde swart bevolking is tans die regering se hoogste politieke prioriteit.

Daarom gaan die regering in die volgende maande hom met alle mag toespits op die implementering van sy strategie om die krisis in swart onderwys, swart behuising en die hagiike lewensomstandighede van veral die groeiende verstedelike swart bevolking op te los.

Barend Du Plessis, die minister van Finansies het dié week in 'n onderhoud aan Vrye Weekblad gesê: "Die waarborg wat die mense in die townships het dat die regering dit erns met hierdie planne is, is sy absolute toegewydheid tot besteding aan maatskaplike sake oor 'n wye front."

Dit is dan ook uiters betekenisvol dat Jan Steyn van die ontwikkelingstrust gister aangekondig het dat R600 miljoen van die R2 biljoen-fonds wat verlede jaar deur die regering voorsien is, nou onmiddellik aangewend gaan word.

Hierdie geld sal in die eerste plek aangewend word om die ernstige probleme rondom die swart plakkersgemeenskappe op talle plekke in die land uit die weg te ruim.

Du Plessis sê: "Hiermee sal dit vir die eerste maal moontlik wees dat die armstes onder die armes in ons samelewing ook sal kan deel in grond eienaarskap."

Die minister beklemtoon dat met die 1990-begroting nagenoeg reeds 40 persent aan maatskaplike sake bestee is, en dat die regering dieselfde koers sal volg met die volgende begroting in Maart vanjaar.

"Ons reik 'n baie drastiese hand uit na

die onderontwikkelde toe, na dié wat swaarkry, veral diegene wat deel is van die massa-verstedelingsproses.

"Daar is geen twyfel dat ons 'n onderneming gegee het rondom die hele kwessie van opheffing, en ons sal daarmee voortgaan," sê Du Plessis.

Dit is politiek van groot belang dat die regering al sy aandag en bronne op dié tydperk op die maatskaplik-ekonomiese probleme van die swart bevolking gaan toespits.

In 'n berig op die bladsy hiernaas word vermeld dat die ANC dit as noodsaaklik beskou dat die regering, as hy 'n nuwe gees van vertroue onder swartmense wil skep, hy so gou doenlik ná die opening van die Parlement aandag aan hierdie sake sal moet gee.

In 'n analise van die doelwitte van die regering se ekonomiese beleid, sê Du Plessis dat die eerste eis is om te voldoen aan die basiese behoeftes vir fundamentele dienste van veral die verstedelike bevolking.

Dit behels sake soos behuising - hy sê die Wêreldbank en Internasionale Monetêre Fonds praat meer beskeie van "skuiling" - skoon water, riolering en krag sodat televisie vir kommunikasie en lig vir studie gebruik kan word.

Tweedens sê hy, moet daar groei wees. Maar hy waarsku: "Die verspreiding daarvan moet nie skeef verdeel wees en slegs 'n klein groepie begunstig nie. Dit moet maksimaal versprei word onder soveel mense as moontlik."

Daarom beklemtoon hy die belangrikheid van beleggingsvertroue in die ekonomie.

Du Plessis sê: "Grondliggend tot die hele

proses van groei en ontwikkeling moet daar 'n massiewe maatskaplike belegging in die infrastruktuur en in die menslike hulpbronne wees. Die doel moet wees dat 'n mens die geleentheid skep vir mense om hulself as 't ware op te hef.

"Maar dan moet daar afstand gedoen word van die tipiese Afrika werks-etiek. Ook moet 'n mens meld dat die tipiese vakbondoptredes van die afgelope jare ook as 'n negatiewe faktor beskou moet word."

Op 'n vraag hoe die regering die begroting aanwend om strukturele ongelykheid uit die weg te ruim, sê die minister dat die regering reeds verlede jaar besondere stappe in dié verband gedoen het. Die filosofie van die huidige fiskale beleid van die regering staan op twee bene:

Eerstens moet beleggers en entrepreneurs wat werk en ander geleentheid verskaf, die versekering kry dat hulle winste op hul beleggings sal kan kry. Daarom moet die belastingslas op 'n sinvolle manier versprei word. Dit is dus belangrik dat staatsuitgawes behoorlik in toom gehou moet word.

"Maar die tweede been van die benadering is dat niestandaard bogenaaemde beperkings ons 'n groot verskuiwing moet bewerkstellig in die begroting na maatskaplike besteding toe. Ons het dit verlede jaar reeds opgestoot nagenoeg 40 persent van die staatsuitgawes."

Du Plessis sê dit is benewens die R2 biljoen van die onafhanklike ontwikkelings-trust wat verlede jaar gestig is en die R1 biljoen gevorder uit privatiserings, wat ook gaan vir grondaankope en swart onderwys.

Maar die minister waarsku dat daar nie

veel van die planne gaan kom om riool-, water- en elektrisiteitsdienste te verskaf en om swart onderwys te verbeter as 'n groot deel van die begroting gebruik moet word om binnelandse vrede te bewerkstellig nie.

"Dit is tragies dat 'n deel van die groot bedrag wat uit die verdedigingsbegroting kom, nou aangewend moet word vir die uitbreiding van polisdienste."

Du Plessis sê hy is optimisties oor Suid-Afrika se ekonomiese groei in die jare wat volg. "In die vyf jaar wat ons onder die kwaaieste finansiële sanksies moes funksioneer, het ons belangrike strukturele aanpassings in ons ekonomie gemaak, aanpassings wat ander lande tien, vyftien jaar neem.

"Onsgeldvoorraad is onder beheer. Ons inflasiekoers is op die pad af. Ons wisselkoers stabiliseer. Ons het vir die wêreld gewys dat toe ons die afgelope vyf jaar eensklaps gedwing is om 'n surplus op ons kwartaallikse rekening te produseer, ons dit kon doen. Ons het dit waaragtig gedoen.

"En in dié proses het ons al ons skuld betaal. Ons het nie een rand rente of een rand dividende teruggehou nie."

Maar, sê Du Plessis, ten einde 'n minimum groei koers te kan handhaaf - wat nodig is om swart armoede en werkloosheid te bekamp - is daar 'n paar gevare wat die proses kan ontspoor.

"Gaan ons daarin slaag om 'n suksesvolle politieke demokrasie te skep? Gaan die geweld in die townships eindig sodat mense ongehinderd kan werk en koop? Gaan nyweraars en andere glo dat hulle beleggings in Suid-Afrika veilig is?"

- HENNIE SERFONTEIN

Optog na Tuynhuys om moorbendes oop te vlek

'N STILLE protesoptog na Tuynhuys in Kaapstad en die oorhandiging van 'n memorandum van eise aan Staatspresident FW de Klerk op die vooraand van die parlementsopening word deur die Veldtog vir 'n Geregte Onderzoek na Moorbendes beplan.

"Die doel is om weereens ons verset te wys teen die manier waarop die regering politieke moorde binnelands en veral buitelands toesmeer en om 'n algehele oopvlekking te eis," sê 'n woordvoerder, Barney Jordaan, 'n regs-dosent aan die Universiteit van Stellenbosch.

Die Veldtog wat sy ontstaan onder Afrikaners in die stad se noordelike voorstede en op Stellenbosch gehad het, hou sedert die openbaarmaking van die bestaan van moorbendes deur Vrye Weekblad vol dat die volle waarheid in die naam van geregtigheid en politieke aanspreeklikheid moet uit. Lede en ondersteuners het die afgelope jaar oor 'n wye

spektrum van gemeenskappe aan die Kaap aangegroe, namate twee protesoptogte gehou is.

Die Veldtog beplan ook 'n openbare middagvergadering twee dae voor die parlementsopening in die St George's-katedraal in die stad (Woensdag, 30 Januarie) waar verskeie hooggeplaaste sprekers hulle stemme sal voeg by 'n oproep vir 'n behoorlike kommissie van ondersoek wat ook politieke moorde in die buiteland in ag sal neem. Verlede jaar het die groep talle briewe aan die Staatspresident geskryf, waarin veral beswaar gemaak is teen die beperkte opdrag van regter Louis Harms se eenmankommissie en later ook oor die manier waarop die ondersoek verloop en die verslag aanvaar is. 'n Televisie-debat met die Staatspresident en die bedanking van genl Magnus Malan, minister van Verdediging is ook onder meer geëis. "Net een antwoord is

van De Klerk ontvang, waarin hy die versoeke as sensasie-soekery afmaak," sê Jordaan.

Oorspronklike lede van die Veldtog wou verlede jaar op die aand voor die parlementsopening op 2 Februarie, 'n Kerslig-optog na Tuynhuys hou, maar die Harms-kommissie is dieselfde dag aangestel en die optog is verbied. Dit is afgelas, maar 'n jaar later voel hulle sterker as ooit dat die waarheid steeds verdoesel word.

Die protes Donderdagaand, 31 Januarie, neem die vorm van 'n vingerwysing-seremonie, soos die moeders in Argentinië, aan. Dit begin om 7 uur die aand op die Parade, waar mense voor die aanvang toegesprek sal word. Die organiseerders sê ander mense wat besorg is oor die regering se toerekeningsvatbaarheid is welkom om saam te stap.

- CHRISTELLE TERREBLANCHE

Rooikruis moet ingryp, sê politieke gevangenes

POLITIEKE gevangenes op Robbeneiland het die Internasionale Rooikruis versoek om in te gryp nadat herhaalde versoeke om voorvrylatingsberading en toegang tot sielkundiges deur die gevangenisowerhede en die regering in die wind geslaan is.

Die versoek val saam met die publikasie van 'n dokument deur die Skakelkomitee vir die Vrylating van Politieke Gevangenes in die Wes-Kaap, getiteld "Politieke gevangenisskap, vrylating en geestesgesondheid: Die Saak vir voorvrylatings voorligting".

Die komitee is saamgestel uit 'n aantal progressiewe gesondheidsorgaanisasies en die oproep is onderskryf deur 'n paar internasionale menseregte- en gesondheidsorganisasies.

In die publikasie word dit duidelik gestel dat politieke gevangenes in Suid-Afrika uiters noodsaaklike sielkundige voorbereiding op vrylating ontbeer, hoewel dit standaard praktyk in die geval van gewone kriminele gevangenes is. Die trauma waaraan hulle met vrylating blootgestel word, word ernstig verhoog deur die feit dat gevangenes sedert Augustus toenemend kort kennisgewing kry van hul vrylating. Sommige moes die afgelope maand binne 15 minute hul goed pak, van hul tronkkamerade afskeid neem en hulself op vrylating instel.

Volgens die verslag is die gevolg dat hulle vir 48 uur in 'n toestand van skok deurbring, terwyl psigosomatiese simptome soos disoriëntasie, vrees vir her-arrestasie, besluiteloosheid, terugflitse, buitengewone afhanklikheid, lae frustrasie-toleransie en angs in 'n verhoogde mate na vrylating manifesteer.

Die trauma onder minstens twee-derdes van die mense wat steeds aangehou word, het glo ook veral die afgelope maand aansienlik toegeneem, deels omdat hulle verwag het om ten minste voor Kersfees vrygelaat te word, omdat die leierslemente verwyder is en omdat hulle alle organisasies, klubs en studies binne die tronk met die oog daarop laat vaar het.

Een van die gevangenes op Robben-eiland sê dat die tydperk van verwarring, onsekerheid en verhoogde verwagtinge, tesame met 'n gebrek aan inligting vir hom meer traumaties is as sy inhegtenisneming, aanhouding, marteling, hofsaak en gevangenis-skap saam. Diegene wat nie 'n vrywaringsvorm van die regering wou onderteken nie, verkeer in buitengewone onsekerheid.

Ander sê die onlangse vrylatings en die manier waarop dit gedoen word, versterk hul mening dat die regering hul as gyselaars aanhou. Die komitee sê dit is eienaardig dat elke groep vrylatings plaasvind voor EEG-vergaderings waar sanksies bespreek word. Die verslag is gepubliseer omdat herhaalde versoeke deur die komitee aan die regering - om 'n omvattende vrylatingsprogram, met die klem op geestesgesondheid tot die politieke gevangenes se beskikking te stel - nog niks opgelewer het nie.

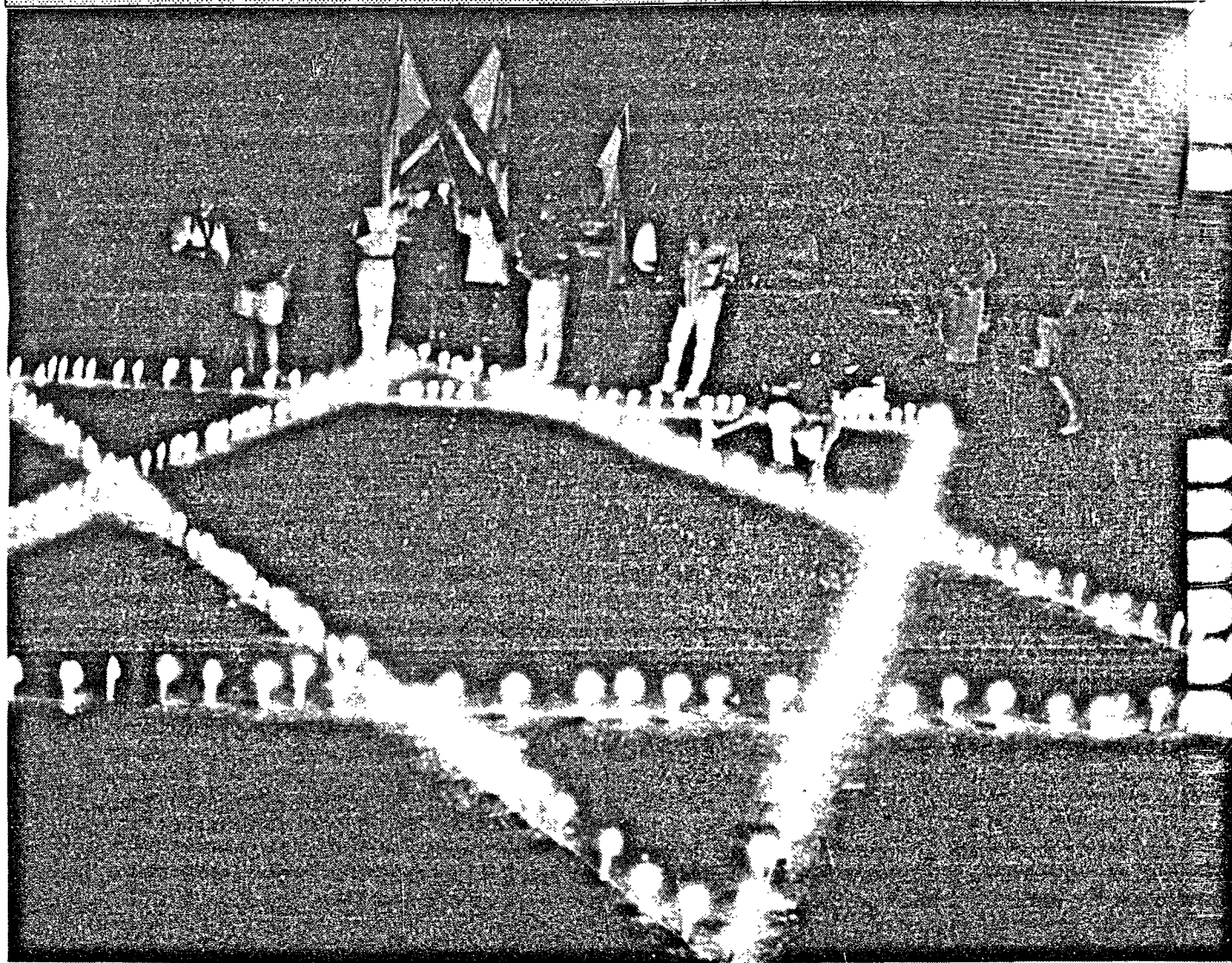
Hulle vra onder meer dat private voorligting in groepe en individueel aan gevangenes aangebied word, selfhelp-voorligtingslektuur vryelik versprei word, gesinne voorberei word, voormalige gevangenes as beraders opgelei word en sensitiwiteitsopleiding aan gesondheidswerkers gegee word.

Onder die versoeke tot die regering was 'n petitie van meer as 180 gevangenes op Robbeneiland in Oktober verlede jaar om 'n afvaardiging van voorligters te sien. Die gevangenisowerheid ontken dat so 'n versoek ooit ontvang is. Dieselfde probleme geld ook vir ander Wes-Kaapse tronke soos Pollsmoor, Victor Verster en Brandvlei.

Die komitee het ook 'n dringende oproep gedoen dat die regering teen die einde van April 'n duidelik tydrooster publiseer vir die vrylating van alle politieke gevangenes en die opheffing van alle onnodige beperkinge ten opsigte van kontak met familie wat steeds op politieke gevangenes van krag is.

- CHRISTELLE TERREBLANCHE

Ster van Dawid teen die oorlog

Lede van die Joodse gemeenskap hou 'n nagwaak by die Oxford-sinagoge in Johannesburg uit protes teen die oorlog in die Persiese Golf

(Foto: Suzy Bernstein - Afrapb)

Groot drama om Pik en die Moslems

DIE minister van Buitelandse Sake, Pik Botha, was vanweë die oorlog in die Midde-Ooste dié week die sentrale figuur in 'n drama met diplomatieke, politieke en teologiese afmetings.

Sy pogings om langs diplomatieke kanale te reël dat die meer as 300 Suid-Afrikaanse Moslems wat in Mekka, Saoedi-Arabië gestrand is, met 'n spesiale vliegtuig na Suid-Afrika kon terugkeer, het ter elfder ure skipbreuk geleë.

Dié plan het deur die mat geval as gevolg van die aankondiging van die Mujlisul Ulama, 'n Moslemraad van teoloë in Port Elizabeth, dat hulle 10 000 Suid-Afrikaanse Moslems wil werf om aan die kant van Irak teen Amerika te gaan veg.

Die saak het wêreldwye publisiteit geniet, ook in Saoedi-Arabië. Toe laasgenoemde se regering daarvan hoor, het hulle op die laaste minuut die groep gestrande Suid-Afrikaanse Moslems verbied om met 'n spesiale vliegtuig na Suid-Afrika te vertrek.

Die vliegtuig is inderhaas deur die Departement van Buitelandse Sake gereël.

Gister was Botha betrokke by dringende diplomatieke gesprekke van oor 'n wye front.

Deur middel van die Britse regering het hy aan die regering van Saoedi-Arabië laat weet dat die Suid-Afrikaanse regering totaal verbind is tot die internasionale poging dat Irak uit Koeweit moet onttrek.

Hy beklemtoon ook dat die besluite van die groep Moslems in Port Elizabeth die standpunt van slegs één groep in die land verteenwoordig.

Botha was voortdurend in kontak met Desai, die woordvoerder van die Port Elizabeth-groep.

Weens teologiese redes weier hulle egter om die oproep om vir Irak te gaan veg terug te trek, maar Botha het gister aangekondig om niks verder te sê of te doen wat pogings om die gestrande groep te laat terugkom, te benadeel nie.

Die SA regering het reeds weer 'n nuwe vliegtuig gehuur.

- HENNIE SERFONTEIN

DIE afgelope vier jaar is ongeveer 1 000 springbokke uit die Oos-Kaap en Wes-Transvaal na wildplase in die Warmbad- en Vaalwatergebied ingevoer in 'n poging om dié wildsoort daar te vestig - en amper al dié bokke het reeds weens hartwater gevrek.

Springbokke is hoogs vatbaar vir hartwater, 'n siekte wat algemeen voorkom onder beeste en skape, maar waarteen hulle suksesvol ingeënt kan word.

Die betrokke entstof beskerm die bokke egter nie teen 'n buitengewoon virulente stam van hartwater wat in die Noord-Transvaal voorkom nie, en selfs bokke wat uit hartwatergebiede in die Oos-Kaap en Wes-Transvaal ingebring is, en wat dus reeds weerstand teen dié siekte het, het gevrek. Lammers van bokke wat reeds teen hartwater geïmmuniseer is, verloor ook weerstand teen die siekte na drie tot vier weke na geboorte.

Dr Hymie Ebedes, 'n voorligtingsbeampte van die Departement van Landbou Ontwikkeling, het reeds verskeie keer by wildplaasbestuurders gepleit om onmiddellik die hervestiging van springbokke te staak tot meer navorsing hieroor gedoen is.

"Dit gaan nie net oor geld nie. Daar is ook die menslike kant. Ons moenie met ons wild speel nie.

"Dit is wreed teenoor die bokke om hulle na 'n gebied te bring terwyl dit amper seker is dat hulle uiteindelik gaan vrek - en dit is tog ons nasionale simbool."

Ebedes sê die probleem begin met die ongeskikte terrein waarna die bokke gebring word.

Die springbok hou van oop grasvlaktes en semi-woestynagtige plantegroei, nie van beboste en rotsagtige gebiede of lang gras nie.

Die natuurlike verspreiding van springbokke sowat 100 jaar gelede was beperk tot Namibia, die sentrale en suidelike Kalahari, en Noord- en Wes-Kaapland. Die huidige verspreiding is veel wyer en is grootliks kunsmatig.

Springbokke is deur boere gevestig in die Vrystaat en Oos-Kaap, hoofsaaklik vir jag- of bewaringsdoeleindes, én omdat dit 'n aardigheid is om springbokke op jou plaas te hê.

Ebedes sê daar is 'n gebied van 500 000 hektaar in die Transvaal, bekend as die Springbokvlakte, waar daar 100 jaar gelede ook springbokke voorgekom het.

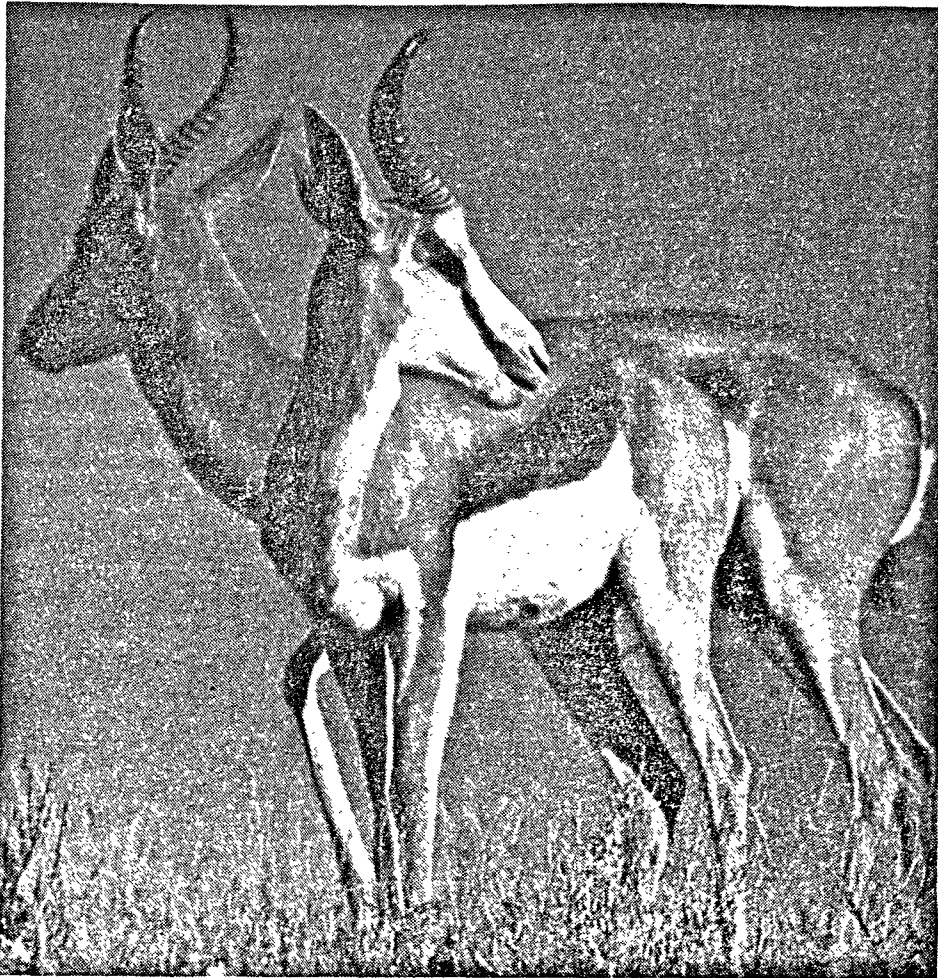
Die Springbokvlakte strek vanaf die noorde van Hammanskraal, verby Warmbad en Namboomspruit, tot suid van Potgietersrus en verby Roedtan.

"Hoeveel springbokke daar was, weet ons nie. Of daar baie was, is twyfelagtig. Ons weet ook dat daar wel springbokke in die Wes-Transvaal was, en miskien het dié heen en weer getrek," sê Ebedes.

Hy sê die verandering in plantegroei in die gebied weens boerdery en oorbeweiding, asook jag, het uiteindelik gelei tot die verdwyning van die springbokke van die Springbokvlakte.

Springbokke en hartwater: kan die boere nie hoor nie?

Die springbok, Suid-Afrika se nasionale dier, kom nie orals in die land natuurlik voor nie. Die afgelope vier jaar het wildboere in Noord-Transvaal probeer om dié wildsoort van die Vrystaat en Oos-Kaapland op hulle plase te vestig... met rampspoedige gevolge. **CHRISTELLE DE JAGER** doen verslag

Die vorige tipiese rooibos-veld van die Springbokvlakte het meer bosagtig geword, digter struik en bosse is gevestig, en bosluise het ook saam met die meer bosagtige plantegroei begin voorkom.

Ebedes sê daar is reeds bewys dat die bontbosluise, die draer van die hartwater-virus, slegs kan oorleef waar daar skaduwee is. Dit sal dus sterf in woestynagtige terrein of op oop grasvlaktes.

Die hartwaterstam wat in die Noord-Transvaal voorkom, is só virulent dat selfs bokke wat uit ander hartwater-gebiede in die Oos-Kaap en Wes-Transvaal ingevoer word, veral die Warmbad/Springbokvlakte-gebied, geen weerstand teen dié stamme het nie.

Ebedes sê daar is nie meer 'n probleem met

boere wat reeds springbokke ingevoer het nie. Dié het tot geweldige finansiële verliese gelei as gevolg van die hartwater-probleem, en die boere gaan nie meer invoer nie.

Hy beraam dat die finansiële verliese met betrekking tot vervoer, inenting en sorg van die springbokke, reeds meer as R800 000 beloop.

"Maar ek kry nog af en toe navrae oor die vervoer van springbokke van wildplase in die Springbokvlakte, ondanks herhaalde waarskuwings en pleidooie van my kant aan boere om die invoer van springbokke te staak.

"Veral nuwe boere dink baie keer miskien hulle sal beter kan vaar en die probleem kan oorkom. Of miskien is hulle nie bewus van die omvang van die probleem nie.

"Boere wil om verskillende redes probeer: bewaring, die droom van hervestiging van springbokke op die Springbokvlakte en om 'n groter verskeidenheid wild te hê. Die springbok is ook natuurlik 'n gesogte dier by buitelandse toeriste en jagers, en geldmaak is 'n groot faktor."

Ebedes sê die vervoer van springbokke is ontsettend moeilik en baie duur. Dit is moontlik om tot 60 persent van die bokke gedurende die vervoer-proses te verloor, hoewel die gebruik van moderne kalmeermiddels die syfer nou baie kan afbring.

Boere neem die springbokke na hulle plase met die doel om te teel sodat daar op 'n goedkoper manier 'n springboktrop opgebou kan word.

Maar dit is net nie op die oomblik die moeite werd nie want die lammers vrek in elk geval so gou, sê hy.

Ebedes sê daar gaan binnekort by Onderstepoort navorsing gedoen word oor hartwater in die Noord-Transvaal.

Daar sal geprobeer word om die spesifieke virus te isoleer en 'n teenmiddel daarvoor te vind.

'n Ander moontlike oplossing waarna gekyk word, is of springbokke nie in oop vlaktes in Noord-Transvaal aangehou kan word nie.

Hennie Lubbe, bestuurder van die Mabalilingwe-natuurreservaat naby Warmbad, sê hy het nog nooit springbokke op sy plaas aangehou nie, juis as gevolg van die hartwater-probleem.

"Springbokke hoort nie hier nie. Vir baie van ons op natuurreservate wat daarom nie lol met springbok-hervestiging nie, is dit 'n teer punt dat ander daarmee voortgaan. Dit is kortsigtig en word net gedoen sodat daar op die wildplase se advertensies gesê kan word dat hulle ook springbok het.

"Die springbok is 'n simbool van Afrika en veral buitelandse toeriste sal baie geld betaal om springbokke te sien of te jag. Natuurlik wil dié wildplase hê dit moet op hulle plase in Noord-Transvaal gebeur."

'n Woordvoerder vir Mabula Lodge sê daar is "baie" springbokke by Mabula - omtrent 41 volwasse diere - maar niemand was beskikbaar om oor die hartwater-probleem te praat nie.

By Thabamanzi, nog 'n wildplaas naby Warmbad, is daar 25 springbokke. Wildbestuurder, Hans Thabamanzi, sê daar was verlede jaar probleme met hartwater, en al die lammers wat gebore is, het gevrek.

Dié jaar teel hulle egter redelik goed aan, en daar is 'n paar lammers wat reeds vier maande oud is, sê hy.

Thabamanzi sê daar gaan nie probeer word om meer springbokke te vestig nie, maar daar sal gewerk word met die oorlewende bokke van dié wat hulle in die verlede uit die Vrystaat ingevoer het. "Dit is iets nuuts om te probeer, om te sien of dit gedoen kan word," sê hy.

Ons wil graag hê jy moet die pad van vreeslose joernalistiek saam met ons loop. En die beste manier om dit te doen, is om in te teken op Vrye Weekblad sodat dit by jou huis afgelewer of per pos aangestuur kan word.

Die tyd daarvoor is nou, want binnekort gaan ons die verkoopprys moet verhoog. Tot dan het ons 'n baie spesiale aanbod: R57 vir 'n jaar (gewone prys: R75); en R30 vir ses maande (gewone prys: R40). Dit sluit AVB en afleweringkoste in. Vul dus dadelik die vorm in en stuur aan: Vrye Weekblad Verspreiding, Posbus 177, Newtown 2113.

(di) het sy voorsprong oor iat-groep en Frankryk se itroën-groep (PSA) behou. orspellings vir 1991 lyk Renault en PSA voorspel 'n afname van drie tot entasiepunte. Fiat-baas, gnelli, is meer pessimisties el 'n daling van tot agt

dywering tussen die Eu- die Amerikaanse ver-

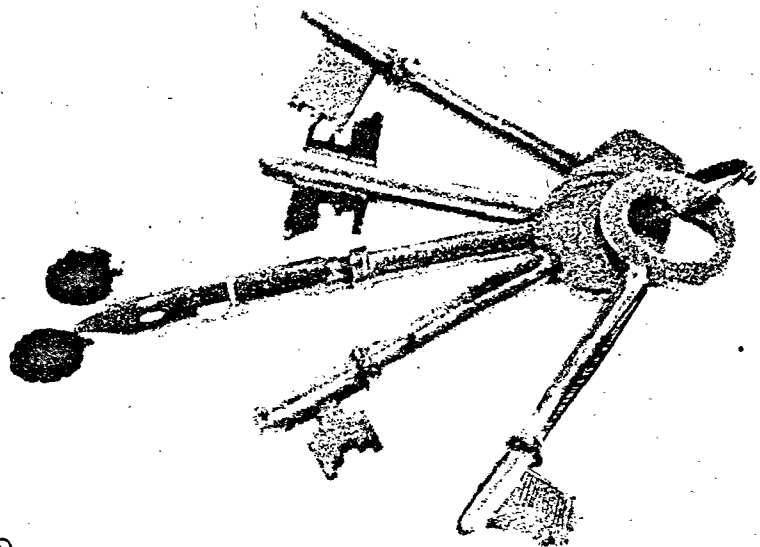
1990 met 11,8 van die mark wegge- loop het nie, een persent hoër as 1989.

Die afname in motorverkope het 'n groot negatiewe uitwerking op werkverskaffing en verwante industrieë. So het die bandvervaardiger Michelin reeds 2 260 werkers in die pad gestee.

Vasbeslote om hul posisies te behou, het motorvervaardigers

Maar die hulle hei Die D kontrakt Duitsland Trabants met Volk word. Vc Tsjeggo-vervaard om die S

R1.50
52
7.50
00.00
0.30
28.00

Vrye Weekblad

Jou sleutel tot die Nuwe Suid-Afrika

Wêreld:

Joernaliste saam

Sowat 300 joernaliste van tagtig lande vergader in Harare vir die 11e kongres van die Internasionale Organisasie van Joernaliste. Dit is die eerste keer dat dié organisasie, van Oos-Europese oorsprong, in die Derde Wêreld vergader.

De Beers en Zim

Zimbabwe se departement van mynbou begin met amptelike stappe om De Beers se klein op 'n diamantryke gebied van hom te ontnem. Die regering en De Beers, wat totale beheer oor die verkoop van die diamante wou hê, kon nie ooreenkom oor die bemarking van die diamante nie.

Spanning in Mali

Spanning loop hoog in Bamako, hoofstad van Mali, wanneer die polisie traanrook op studente gooi wat in die strate betoog teen die inhegtenisneming van 'n studente-leier wat openlik krities teenoor die eenpartyregering in die land was.

Moniba gewaarsku

Liberië se voormalige onderpresident, Harry Moniba, wat homself verlede week by 'n nuuskonferensie tot president verklaar het, word deur die Sierra Leoniese hoof van die vredesmag in die land ingeroep en in "geen onsekere taal" gewaarsku oor die "ernstige gevolge" indien hy sulke bedrywighede herhaal.

Rebelle veg voort

'n Versoeningskomitee van hoofmanne, regeringsamptenare en die rebellebeweging in Somalië doen 'n oproep om 'n skietstaking in Nairobi, Kenia. In die Somaliese hoofstad

Mogadisjoe sê rebelle hulle veg voort totdat pres Siad Barre ontroon is.

Suid-Afrika:

SAP en intimidasie

Die uitkakeling van intimidasie word as een van die SA Polisie se hoogste voorkeure beskou, sê die adjunk-minister van Wet en Orde, Johan Scheepers. Die SAP beskou massa-aksie, soos die veldtogte teen plaaslike besture, as niks minder as massa-intimidasie nie en gaan die publiek vra om hom te help om dit te bekamp.

Donker Vosloorus

Vosloorus se krag gaan op 29 Januarie afgesny word, met besnoeiings van ander dienste wat kan volg, maak die stadsraad van Vosloorus bekend. Dit gebeur omdat die township se inwoners nie "positief" gereageer het op oproepe om hul kragrekening te betaal nie. Kragvoorsiening sal net hervat word indien meer as die helfte van die inwoners hul rekening betaal.

Hulle óók skuldig

Bevrydingsbewegings is mede-verantwoordelik vir die kultivering van 'n kultuur van geweld in Suid-Afrika, sê die president van die SA Katolieke Biskoppekonferensie, biskop Wilfrid Napier. Dié bewegings het hul bepaalde ideologie of strategie sodanig gekanoniseer dat enigemand wat dit teenstaan of dit eenvoudig nie verdranie, verwyder moet word, sê Napier.

Na hospitaal

Vyf aangehoudenes ingevolge Swaziland se veiligheidswette, wat sestig dae aanhouding sonder verhoor toelaat, word in die hospitaal op Mbabane opgeneem na 12 dae van 'n eestaking. Hulle is verlede jaar in hegtenis geneem nadat die Kwalusemi-kampus van die Univer-

siteit van Swaziland weens oproerigheid moes sluit.

Nie-rassige skole

Uit 720 skole in Kaapland open 107 dié week vir alle rasse. Die Demokratiese Party raam dat tussen 1 500 en 2 000 swart en bruin leerlinge toegelaat is in eertydse blanke skole.

Tembisa teen geweld

Inwoners van Tembisa beplan 'n opmars om teen geweld in die township en die hoë huisloosheidsyfer te betoog. Dit sal met of sonder die stadsraad se toestemming gedoen word, sê die inwoners.

People's courts

Die Alexandra Civic (ACO) maak bekend dat hy met die regering gaan probeer saamwerk om "people's courts" op 'n meer aanvaarbare manier te bedryf.

ACO hoop om die hulp van Wits-studente en akademici te kry om ampsdraers van die howe in regsprosedures op te lei.

Woonpersele

Die drie stadsrade van Soweto, Diepmeadow en Dobsonville, gesamentlik bekend as Groter Soweto, gaan 'n seleksie van hordes huislose inwoners maak vir die toesegging van woonpersele by Doornkop naby Soweto. Die stadsrade gaan belangstellendes aanwys en anisasies vra om die name van behoeftiges te verskaf vir 'n poel waaruit toesele gemaak sal word.

DP sê nee

Die Demokratiese Party sê hy is heeltemal gekant teen oproepe aan wit stadsrade om te bedank.

Nie-rassige regering op plaaslike vlak moet geskied as deel van 'n rasionele herrangskikking

van regering in die algemeen, sê Denis Worral, DP-woordvoerder.

Regse vrou geweier

Die gevangenisdiens weier toegang aan die vrou van een van die verregse eetstakers, hoewel sy reken dat hy ernstig siek is, sê Tracy Veenendal. Leonard Veenendal het die week met sy 21e dag sonder kos begin.

Deense geld

'n Ooreenkoms word in Windhoek onderteken vir R18 miljoen se bystand uit Denemarke aan Namibia. 'n Totaal van R66 miljoen is al uit die buiteland belowe vir projekte van sowat R100 miljoen.

Tolk dagvaar

'n Vryskut-tolk by 'n landdroshof in Pretoria dagvaar 'n Pretoriase prokureur weens skadevergoeding van R20 000 nadat dié hom na bewering 'n "kaffer" genoem het. Die prokureur sê hy gaan die eis beveg.

PAC, ANC praat

Die streeksverteenvoerders en takverteenvoerders van die Munsieville-tak van die PAC en dié van die ANC vergader in Kagiso in 'n poging om maniere te vind om die geweld in die gebied uit te skakel. Beide luister na mekaar se weergawes van die geweld en onderneem om die oorsake aan te spreek.

Een stad, een raad

Actstop herhaal sy oproep aan die Johannesburgse stadsraad om te bedank en met 'n nie-rassige demokratiese liggaam vervang te word. Actstop wil nie-rassige verteenwoordiging op plaaslike vlak hê en eis een stad, een raad en een belastingbasis. Honderde mense daag by die vergadering op om die oproep te steun.

Golf oorlog

Geen probleem

Elke dag ry honderde Jordaniëse tenkvragnotoers onder geallieerde bombardement deur om Jordanië se daaglikse benodigdhede aan olie in Irak te gaan haal. "Ek het geen verhoging of bonus tot dusver ontvang nie," sê een bestuurder. "Maar dis normaal. Ons help ons land en ons is besig om Irak te help in sy stryd teen Amerika. Wanneer ons Amerikaanse vliegtuie sien aanval, halt ek die vragnotoer en hardloop so honderd treë weg. Nie meer nie. Dan wag ek tot hulle weg is. Geen probleem nie."

Protes

Sowat 30 jeugdige neem deel aan 'n protesoptog in die eerste anti-Amerikaanse betoging in Indonesië.

Mislukte bom

Twee Irakese broers en 'n Filippynse vrou word as verdagtes in die Filippynse hoofstad Manila aangehou na 'n mislukte poging om 'n bom by die Amerikaanse kultuursentrum te laat ontplof.

Turke bly uit

Die Turkse president, Turgut Ozal, sê sy land se gewapende magte sal nie deelneem aan die oorlog nie tensy Irak militêre operasies teen Turkye loods.

Studente protesteer

Sowat 500 radikale Suid-Koreaanse studente verbrand Amerikaanse vlêe en bots met onluspolisie in Seel en ander stede.

Oorlog veroordeel

Kort na die Salman Rushdie-geval, is Moslems in Brittanje weer in rep en roer oor die dilemma dat hulle in 'n land bly wat een van die hoof-aggressors in die oorlog is. Honderde godsdienstige leiers het Sondag in die Moslemvesting van Bradford vergader om 'n gesamentlike standpunt vir die 2 miljoen Moslems uit te werk. Uiteindelik veroordeel hulle oorlog teen die Moslems van Irak totaal, en vra

(Foto: AP)

Die hartseer gesig van oorlog

om die onttrekking van nie-Moslemmagte sodat Moslems die geskil op hul "eie manier" kan oplos. Kritici van die standpunt sê Saoedi-Arabië, een van die geallieerdes, mag dalk uit weerwraak sy finansiële hulp aan Britse Moslems besnoei.

Iran neutraal

Iran se nuwe ambassadeur in Manila, Filippyne sê sy land bly neutraal in die Golfoorlog en dat Iraanse burgers nie by terreuraanvalle betrokke sal raak nie. Hy het sy pos ingeneem 'n dag nadat Manila 'n Irakese diplomaat die land uit gesit het en burgers van Midde-Oosterse lande begin dophou het.

Aandele styg

Met die nuus dat olie-installasies in Koeweit deur Irak gebombardeer is, styg die pryse van aandele in 'n oliemaatskappy in die Noordsee met 55 sent in Londen.

Amerika op hol

Amerika se senuwees is besig om op hol te raak oor die bedreiging van terreuraanvalle. Veiligheidswagte word op maksimum-ge-

reedheid geplaas oral in Amerika by regeeringsgeboue, pyplyne, fabriekke, hawens, lughawens, damme, kernaanlegte. In New York het 'n skoendoos tot die ontruiming van 'n hele gebou gelei. Dele van die Pentagon is reeds drie keer afgesluit weens bômdreigemente. Die Wit Huis en Houston se ruimtesentrum is vir toeriste gesluit. Sambrele, blikkies, radio's en kameras gaan by die eindstryd in die Superbowl verbied word. Op Wall Street word makelaars se hamburgers nie meer afgelewer vir middagete nie.

SA ry minder

SA motorryers het in Desember verlede jaar 6

perser was voortdurend in kontak met vorige woordvoerder van die Port Elizabeth Energy kaners bespar oep om vir Irak te gaan veg terug ar Botha het gister aangekondig rder te sê of te doen wat pogings rande groep te laat terugkom, te n'ANC le. rgering het reeds weer 'n nuwe die onttrekking van

SA regering word veroordeel vir sy steun aan Amerika. Die meeste sprekers sê hoewel hulle nie Irak se inval in Koeweit goedkeur nie, meen hulle dis 'n geskil wat vreedzaam op streeksvlak opgelos kon word.

Iran skud

Die geallieerde bombardement van die Suid-Irakse stad Basra is so heweig dat geboue 40 km verder in 'n Iranese stad geruk word. Irakese lugafweer kan ook duidelik gehoor word.

Outydse manier

'n Reuse-grondoffensief moes teen Irak ge-loods gewees het onmiddellik na die eerste golf van lugaanvalle deur die geallieerdes, sê Israelse militêre kenners dié week. Die Amerikaners gebruik 'n outydse teorie ingevolge waarvan 'n mens een aksie laat opvolg deur die volgende: "Lugmag eerste, dan pantser, dan die infanterie." Israel sê al die operasies moes gelyk geskied het om die element van verrassing ten volle uit te buit. "Nou gaan die Amerikaners uiteindelik die oorlog wen, soos hulle met voriges gedoen het, deur stadig voort te gaan, op 'n massiewe wyse, fase vir fase..." sê 'n Israelse generaal. Die oorlog is nog ver van sy einde af.

Geen trane

Saddam Hoessein kan dalk deur sy eie mense verwyder word, sê John Major, eerste minister van Brittanje. Hy het dit egter nie 'n doelwit van die geallieerdes verklaar nie. Sy opmerkings oor die wreedheid en genadeloosheid van Saddam en dat daar geen trane oor sy val sal wees nie, is egter tot dusver die sterkste beneilend in Oktober verlede jaar om 'n aie kussings diging van voorligters te sien. Die gevang owerheid ontken dat so 'n versoek ooit on is. Dieselfde probleme geld ook vir Wes-Kaapse tronke soos Pollsmoor, Vdse joer-Verster en Brandvlei.

Die komitee het ook 'n dringende o'die "Golf" gedoen dat die regering teen die eind nasionaal April 'n duidelik tydrooster publiseer v word. En vrylating van alle politieke gevangenes blaas net opheffing van alle onnodige beperking greekslande opsigte van kontak met familie wat stee ireig.

Die Baltiese republieke: paradokse van onafhanklikheid

Die aanval deur Russiese soldate op radiostasies in Litae en Letland waarin daar 13 en 4 mense onderskeidelik dood is, is wêreldwyd veroordeel. IGOR SEDYKH van Novosti werp 'n ander lig op die Baltiese vraagstuk

TYDENS die Europese vredesberaad in November verlede jaar in Parys was die buitelandse ministers van Estland, Letland en Litae teenwoordig as gaste van die Franse regering. Die Sowjet-afvaardiging het egter daarop aangedring dat die drie lande se deelname slegs moontlik is as lede van die Sowjet-afvaardiging.

Toe die Baltiese ministers dié uitlating van die hand wys, het hul Franse gaste hul om verskoning gevra en versoek om die beraad te verlaat.

Dit is net 'n verdere bewys dat die weg tot de facto erkenning van die Baltiese republieke se onafhanklikheid (die Weste het nog nooit hul de jure lidmaatskap van die Sowjet-Unie erken nie) deur Moskou is. Maar daar moet nog ernstig onderhandel word. President Mikhail Gorbatsjof glo vas dat die aanspraak van die Baltiese leiers nie die wil van die mense weerspieël nie, daarom dring hy op 'n referendum aan.

Maar het die mense nie hul wil uitgedruk in die meerderheidsstem vir kandidate van die populêre fronte

- wat die verkiesing gestry het onder die vaandel van die herstel van onafhanklikheid - nie?

Die Baltiese leiers sê hulle republieke het nie by die Sowjet-Unie aangesluit nie, maar is geannekseer. Daarom gee hulle nie toe aan die Sowjet-Unie nie.

Hulle herstel net weer hulle state wat in 1940 met mag deur 'n ooreenkoms tussen Stalin en Hitler van hulle af weggehaal is. Hulle sê die Tweede Wêreldoorlog het nog nie geëindig tensy die Baltiese-kwessie opgelos is nie.

Daar is 'n soortgelyke dooie punt opekonome gebied. Die Baltiese gebied is verstremel in die Sowjet-mark (wat vir 97 persent van dié republieke se ekonomiese verhoudinge verantwoordelik is) en ten volle afhanklik vir die verkryging van onverwerkte grondstowwe. Daarom is die drie republieke gretig om regstreekse kontak met die Sowjet-Unie te behou.

Maar ook daár konfronteer die Sowjet-Unie die republieke: of julle onderwerp julle aan die Sowjet-wette,

of dat sy Litause en Letlandse kolle-

gas verkies om as "waarnemers" aan te bly nie. In binnelandse beleid het die leiers van die Baltiese republieke - in 'n poging om die erosie van eenheid van die inheemse bevolking ten alle koste te verhoed - probeer om die nasionale gedagte en nasionalisme aan te blaas.

Hoewel die populêre fronte van Estland, Letland en die Litause Sajudis tydens die verkiesing onder die banier van demokrasie gestry of dat sy Litause en Letlandse kolle-

gas verkies om as "waarnemers" aan te bly nie. In binnelandse beleid het die leiers van die Baltiese republieke - in 'n poging om die erosie van eenheid van die inheemse bevolking ten alle koste te verhoed - probeer om die nasionale gedagte en nasionalisme aan te blaas.

of dat sy Litause en Letlandse kolle-

gas verkies om as "waarnemers" aan te bly nie. In binnelandse beleid het die leiers van die Baltiese republieke - in 'n poging om die erosie van eenheid van die inheemse bevolking ten alle koste te verhoed - probeer om die nasionale gedagte en nasionalisme aan te blaas.

Hoewel die populêre fronte van Estland, Letland en die Litause Sajudis tydens die verkiesing onder die banier van demokrasie gestry

het, het hul leiers probeer om outokratiese regimes daar te stel.

Die nuwe wette wat onlangs in Litae en Letland aanvaar is, is in der waarheid daarteen gemik om afvalliges en selfs kritiek teen die heersers te onderdruk.

Aan die ander kant het die "regte van die volk voor dié van die individu"-beginnel, wat tot wet in al drie republieke verhef is, tot 'n gevaarlike tweespalt tussen die inheemse mense en die verskillende nasionale minderhede gelei.

'n Wag by die Litause Parlement knip 'n uiltjie. Dié versperrings is tien dae gelede opgerig

(Foto: AP)

Bendes moor onder Rio se straatkinders

RIO DE JANEIRO - Sedert November verlede jaar slaap Volmer Nascimento, die 39-jarige streeksdirekteur van die Nasionale Kinderbeweging, nie twee nagte op dieselfde plek nie.

Hy word deur bendes gesoek wat nie daarvan hou dat hy dié stad se straatkinders onder sy vleuel geneem het nie.

"Ek het hulle nie werklik gesien nie," vertel hy na die eerste aanval op hom. "Daar was 'n rewolwer teen my rug en hulle net gesê ek moet aanhou loop, en gesê: 'Dit is die laaste keer dat ons jou gaan waarsku. Jy gee belangrike mense weg om kinders te beskerm wat niks werd is nie.'

"Jy gaan te ver. Hou op as jy nie wil hê jou kinders moet wees gelaat word nie."

Nascimento het sy huis in Duque de Caxias saam met sy twee kinders, twee en drie jaar oud, verlaat en by die Rio-polisie om beskerming gaan aanklop.

Die dreigemente teen hom het begin nadat hy 'n lêer na die departement van justisie gestuur het waarin hy beweer dat die regter van Duque de Caxias, Rubens Medeiros, betrokke was by 'n groep kontrakmoordenaars.

Hy het ook die federale polisie gevra om die moord op huislose kinders in die Baixada Fluminense-woonbuurt van Rio - een van die wêreld se gewelddadigste distrikte - te ondersoek.

Die moordbendes, waaronder polisiemanne en dwelmsmokkelaars, word deur die handelaars betaal om van die duisende kinders in die strate ontslae te raak.

Die moordenaars is meestal arm mense, die gemiddelde polisieman verdien 100 dollar per maand, en hulle kan hul salarisse aanvul deur die strate "skoon te maak".

Volgens Nascimento is daar 25 bendes met oor die 50 lede op polisie-rekord. Talle van die bendelede is self polisiemanne, "maar daar is nog nie teen hulle opgetree nie".

'n Staatsaanklaer van Rio, Tania Maria Salles Moreira, het hom gehelp om die lêer voor te berei. Sy het ook doodsdreigemente ontvang.

Volgens hulle getuie was 25 persent van die 919 moorde in Duque de Caxias kinders. Die polisie het die moordenaars van 231 van dié moorde geïdentifiseer, maar die res word voor die deur van moordbendes gelê. Slegs 25 sake het voor die hof verskyn en slegs agt mense is vervolgt.

Op 20 November 1990 het die Raad vir die Beskerming van Menseregte in Brasilië vergader. Die kontrakmoordenaars is bespreek en 'n werkskomitee is onder Nascimento aangestel om die moorde te ondersoek.

Met sy terugkeer moes hy vind dat die Duque-regter 'n lastersaak teen hom aanhangig gemaak het.

"Ek is bang," het hy gesê, en hy kon nie sy wantroue in die Brasiliaanse regstelsel wegsteek nie. "Ek wonder wie gaan tronk toe. Dis hy of ek."

- CLAIRE DE OLIVEIRA, AFP

Klipperige pad lê vir motorvervaardigers voor

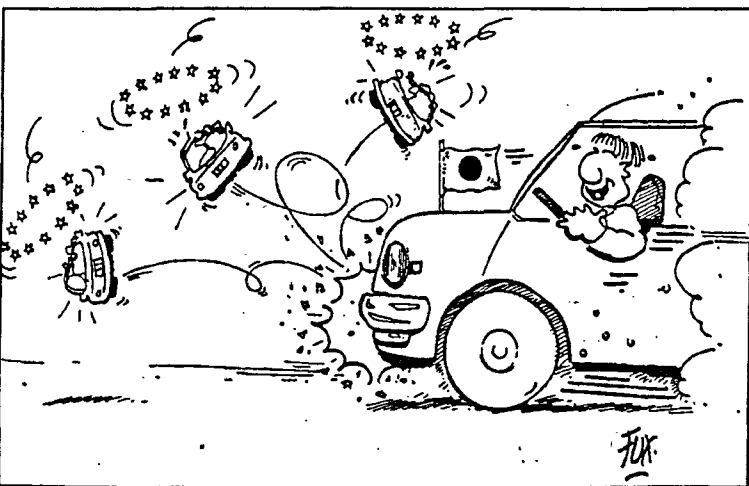
PARYS - Europa se motorvervaardigers staar 'n nuwe uitdaging in die gesig - 'n daling in motorverkope, onsekerheid oor die verenigde mark van 1992, en die potensiaal wat die nuwe Oos-Europese lande bied.

Na vyf jaar van ononderbroke uitbreiding, het hul hoofmark in Europa gekrimp. Verkope in die 17 betrokke lande (die 12 EEG-lande plus Oostenryk, Switserland en Skandinawië) het met 3,4 persent in 1990 gedaal teenoor die rekord van 1989, toe 12,5 miljoen motors geregistreer is.

Duitsland se VAG-groep (Volkswagen, Audi) het sy voorsprong oor Italië se Fiat-groep en Frankryk se Peugeot-Citroën-groep (PSA) behou.

Die voorspellings vir 1991 lyk donker. By Renault en PSA voorspel bestuurders 'n afname van drie tot vyf persentasiepunte. Fiat-baas, Umberto Agnelli, is meer pessimisties en voorspel 'n daling van tot agt persent.

Die wedyering tussen die Europese en die Amerikaanse vervaardigers Ford en General Motors duur voort - maar dit het nie verhoed dat die Japanners teen die einde van

1990 met 11,8 van die mark wegge- loop het nie, een persent hoër as 1989.

Die afname in motorverkope het 'n groot negatiewe uitwerking op werkverskaffing en verwante industrieë. So het die bandvervaardiger Michelin reeds 2 260 werkers in die pad gestee.

Vasbeslote om hul posisies te behou, het motorvervaardigers probeer om die krisis die hoof te bied deur alliansies te vorm - soos in die geval van Volvo en Renault.

Maar die motorvervaardigers sien hulle heil in Oos-Europa.

Die Duitse vervaardigers het reeds kontrakte in die voormalige Oos-Duitsland onderteken. Voortkruisende Trabants en Wartburgs gaan nou met Volkswagens en Opels vervang word. Volkswagen het ook 'n slag in Tsjego-Slowakye geslaan toe dié vervaardiger uit 23 ander gekies is om die Skoda-aanleg in dié land op te gradeer. Dié aanleg vervaardiger tans 190 000 voertuie per jaar. - AFP

Potchefstroom se Doppers - geïsoleerd en benepe?

DIE wakker ds Alwyn du Plessis van Stellenbosch het die verloop van die wit Nasionale Sinode van die Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika (GKSA) laasweek op Potchefstroom, tydens 'n heftige debat oor ekumene, raak saamgevat.

"Die sinode kom in hierdie dringende tye met sy nuwe vrae, met geen nuwe gedagtes en geen nuwe getuïenis nie. Hoe relevant is ons? Gaan ons eendag lees van 'n kerklike vergadering waaroor geskryf is: 'Hulle het antwoord gegee op alle vrae wat nooit gestel is nie?'"

Dit debat was oor die vraag of die deputate (kommissie) vir Ekumeniese Sake (gesprekke met ander kerke) opdrag van die sinode behoort te ontvang om volgens eie diskresie deel te neem aan gesprekke met ander kerke in Suid-Afrika.

Kort tevore het die sinode met 'n klein meerderheid besluit dat die deputate vir Gesprek met die Owerheid, nie 'n mandaat gehad het om 'n amptelike afgevaardigde na Rustenburg te stuur nie.

Hoewel 'n besluit wel nou geneem is dat deputate self kan besluit of hulle ekumeniese byeenkomste of gesprekke wil bywoon, wil dit voorkom of Potchefstroom hom met dié besluit en andere, verder isoleer.

Ander besluite wat dit bevestig, is dié om hulle aan die Psalmberingskommissie te onttrek, en 'n besluit om waarnemerstatus van die Gereformeerde Ekumeniese Raad (GER) te behou, maar om nie 'n waarnemer te stuur nie. Bygesê, al dié besluite is met 'n skrale meerderheid van enkele stemme geneem.

Debatte oor ekumene het hewige reaksie by 'n sterk groep met 'n duidelike politieke ondertoon, ontken. Dr Wynand du Plessis van Bothaville het byvoorbeeld die Rustenburg-beraad bestempel as "'n beraad met kerke en gelowe wat nie dieselfde belydenis deel nie en waarvan almal nie Jesus Christus as enigste saligmaker en verlosser bely nie... 'n beraad gereël deur Desmond Tutu en onder die gedeelde voorsitterskap van 'n bekende bevrydings-teoloog, Frank Chikane, wat ook deur die ANC se Radio Freedom as 'n leier geroeem is..."

Dis dieselfde Du Plessis wat Antjie Krog en die ANC by die Psalmberingskommissie ingesleep het.

Oor dié soort argumente sê dr Benoon Duvenhage: "Nou kan ons onself bang verf, en agter elke ding 'n gevaar sien. Ons word negatief en dan word ons bedompig."

"Ons moet in die Woord van die Here die wydheid van die Koninkryk en die ruimte van die liefde van Christus sien. Anders raak ons benepe in ons aanvalle en sien agter elke ding 'n gevaar sit."

Die beskuldiging oor benepenhed en 'n isolasie-mentaliteit by Potchefstroom, kom nie net uit sinodedebatte nie. In gesprekke verwys bekommerde lidmate dikwels na die inhoud van Die Kerkblad, onder redakteurskap van prof Victor d'Assonville.

Afgesien van die skerp afwysende en eensydige kritiek van die redakteur teen die Rustenburg-beraad, wemel die blad die afgelope twee jaar met artikels oor allerlei "gevaare" wat dreig.

Soos 'n reeks van by die vyftien artikels oor die Metodes van die Satan, waarin onder andere merkwaardige kennis oor "die stad waar die troon van Satan is!"

(Pergamum), geopenbaar word. Afgetrede regse professore kry gereeld kans om artikels te skryf, soos een oor die laaste dae wat aanbreek en dat Satan as "die vuurooi draak (wat) hom al weer vergrim en hom in helse woede op die gelowiges werp".

Daar was 'n reeks artikels oor die Halaal-merk (weereens Wynand du Plessis); die New Age, Boeddhisme wat na die Weste versprei; die oorsprong van 1 Mei as Werkersdag waarin Satanisme, sosialisme en Marxisme 'n prominente rol gespeel het (Wynand du Plessis); die Moslem-gevaar en 'n lang reeks oor Kommunisme.

Ook 'n reeks oor popmusiek deur 'n bejaarde teologiese professor wat lang stukke klakkeloos oorgeneem het uit 'n boekie, "Rock Musiek. Die

Prof Victor d'Assonville

reg om te weet", deur Rodney Seale. Die boek wemel van growwe veralgemenings en onwetenskaplike stellings.

Dan was daar ook 'n omstrede standpunt gestel oor menseregte, wat agterna deur 'n redaksiekommissie gerepudieer is; 'n groot bakleiery met 'n teologiese professor wat durf aanhaal uit die Apokriewe boeke om 'n punt te maak, en les bes, bykans 26 artikels oor die Jehova-getuies!

Die feit dat teologiese professore hulle in 'n gewone kerklike nuusblad met omstrede standpunte soos dié besig hou, reflekteer noodwendig ook op die teologiese skool en die teologiese fakulteit op Potchefstroom, wat oorwegend dieselfde dosente het.

Terselfdertyd noop die bydraes van die teologiese professore van Potchefstroom, met enkele uitsonderings na, buitestaanders om te wonder oor hulle lae profiel as dit kom by teologiese debatte en forums buite enge Gereformeerde kring.

In wye gesprekke met Gereformeerdes blyk dit dat daar 'n groot groep in die Kerke is wat baie bekommerd is oor dié ontwikkelinge. Daar is pogings binne die skool en fakulteit, en daarbuite om deur die isolasie-gees te breek.

Die teologiese skool Hammanskraal vir swart studente, slaag in 'n groot mate hierin. Hier word relevante teologie bedryfen om dié rede word professore aan die skool meer dikwels deur die nuusmedia om kommentaar genader.

Uit gesprekke met dominees, kom die volgende prentjie na vore:

Daar is 'n sterk groep professore wat bestempel word as "negatief, alarmisties, wat 'n hele horison sien gepak met duiwels en gevare". Dit werk intimiderend in op die (meestal jonger) teoloë, want dié benepe werk met die metode van skuldigebevinding deur assosiasie.

Sê een dominee: "Die beeld wat uit Die Kerkblad kom, is simptome van mense wat sake op die periferie lê, simplisties na die middelpunt toe bring. Dit word dan die groot vyand."

"Maar dis 'n gefabriseerde en afwesige vyand, en daarom 'n veilige vyand. Hoewel ek oortuig is dat dit nie minderheidstandpunt is nie, is die benepe in posisies waar hulle stemme gehoor word deur die gewone lidmate. En die gewone lidmate is tog die werksgebied waarbinne predikante 'n staanplek moet hê."

Hoewel teoloë deelneem aan teologiese werksroepe, is hulle geneig om hulself te onttrek die oomblik wat teologiese diskussies

nie volgens die ortodoks-gereformeerde riglyne geskied nie.

Nog 'n dominee stel dit skerper: "Daar is 'n stroming onder ons wat ek die 'mos-houding' wil noem. Soos in 'n mos die Gereformeerde Kerk, die bastion van behoudendheid wat werk met beginsels. Almal het eintlik baie respek vir ons al stem hulle nie met ons saam nie."

Nog 'n faktor wat bydrae tot die isolering is uitgewys. Die klein wit lidmaat, asook die feit dat daar net een teologiese skool is wat predikante oplei, het tot gevolg dat daar net 'n beperkte aantal predikante is waaruit teoloë vir die teologiese skool beroep kan word. Predikante wat lank met gemeentewerk besig was, is afwesig in die teologiese diepgang. Op akademiese vlak kan hulle nie meeding met teoloë van ander kerke wat hulle jare op die verskillende en ontwikkelende teologiese terreine begrawe het nie.

Die reaksie van hulle dat sulke professore, eers om hulself akademies te bewys, dan die maklike uitweg kies van apokriewe boeke onder die blinde oë van die akademiese veld, is hulle nie waag om saam te stem nie, uit vrees dat hulle gekkies self sal maak. Op die tuisfront word hulle egter op die hande gedra. Hulle kom gou agter as hulle 'n juigkommando rondom hulle kan skaar, so 'n man se posisie in die kerk is veilig en seker, sê die dominee.

Met emosionele argumente word die gevare beklemtoon en afwykende geassosieer met Hollandse teo-

loë soos Kuyttert en Wiersinga, wat in Gereformeerde taal net sulke verdoemende skeldname geword het as kommuniste en humaniste.

Dié aspek het weer 'n negatiewe invloed op die akademiese standaard van die teologiese opleiding.

Nog 'n aspek van die Gereformeerde siel is om hulself te beskou as wagtters op Sionsmure, wat moet veg teen die magte wat die gesag van die Woord kan aantast.

Weens die probleem dat van die teoloë uit voeling geraak het, is hulle in plaas van wagtters eerder soos dwergies op die skouers van reuse, sê 'n teoloog. Wanneer hulle gekonfronteer word met nuwe denke en hulle eie moet verdedig, raak hulle paniekerig en keer na binne.

Die meeste dominees waarmee gesels is, meen dat die fout nie gesoek moet word in die aard van die gereformeerde teologie nie. Dit is moontlik om die gereformeerde teologie met aktualiteit en wetenskaplikheid te verbind. Dié teologie staan vir 'n dinamiese samelewingsbeskouing, wat spruit uit die feit dat die gereformeerde teologie juis sterk aanspraak daarop maak dat die Bybelse lig op die volle spektrum van die lewe moet val.

Maar die probleem is dat dié groep Potchefstroomse teoloë gaan stilstaan het by die konteks van die reformasie en nie beseft dat elke omstandigheid 'n nuwe konteks meebring nie. Terwyl sekere universele waarhede uit die geskiedenis steeds van krag is, moet die konteks ook in ag geneem word in die siening van die werklikheid.

Hierdie gebrek aan kontekstuele werklikhede bring mee dat buitestaanders soms met 'n gevoel van onwerklikheid luister na debatte. Daar word teruggegryp na 'n verlede van Calvin en Totius, wat sekuriteit bied en waarin hulle veilig voel. Dit word 'n kringloop waaruit die GKSA dringend sal moet breek.

- INA VAN DER LINDE

'Die besluit wat nie 'n besluit was nie'

DIE Gereformeerde Kerke se wit sinode het met 'n besluit teen apartheid eksplisiet verduidelik.

"Die besluit wat nie 'n besluit was nie," so geïnterpreteer, blyk heel onoplettend verbygegaan het, maak die besluit 'n minderheidsverslag wat deur die deputate van die wit GKSA en die Gereformeerde Ekumeniese Raad (GER) voorgelê het.

Hierin word onder meer gesê dat die ideologie van apartheid 'n politieke stelsel is waardeur menswaardigheid aangetas word en waardeur een spesifieke groep tot sy nadeel deur 'n ander groep verdruk word. En dit is nie op Christelike gronde aanvaarbaar nie, omdat die wese van versoening, naasteliefde en regverdigheid, onafwendbaar die eenheid van die kerk en die menswaardigheid van almal wat daarby betrokke is, aantast.

Om dié rede is apartheid 'n sonde en die Bybelse regverdiging daarvoor kettery, sê die verslag. Die inhoud van die verslag is deur die sinode goedgekeur.

Terwyl iemand soos prof Koos Vorster van die teologiese skool Hammanskraal dit sien as 'n besluite uitspraak teen apartheid, het prof Jorrie Jordaan van die Potchefstroomse teologiese skool van hom verskil.

Gevra oor sy siening van die besluit sê Jordaan: "Nee, ek sien dit nie as 'n veroordeling van die stelsel van apartheid soos ons dit hier ken nie, want die verslag verwys na 'n ideologie en ek beskou nie apartheid as 'n ideologie nie."

Om die rede is die woord "apartheid" vroeër in die verslag tussen

aanhalingstekens, sê hy.

'n Paar dae later het die tweede besluit geval, dié keer tydens 'n bespreking van 'n verslag van die Christian Reformed Church (CRC) van Amerika. Die CRC beskuldig die GKSA daarvan dat hulle nog nooit apartheid as 'n sonde verwerp het nie. Hierop antwoord die sinode: Dis duidelik uit vorige besluite dat die GKSA die praktiese beoefening van die ideologie van apartheid en van enige beleid wat onreg impliseer, verwerp.

Die swart en bruin sinodes van die GKSA sê egter dat apartheid in praktyk steeds in die Kerke geld. Die blote feit dat daar vier sinodes met 'n rasse-grondslag bestaan, is 'n bewys hiervan.

Behalwe die wit sinode (Potchefstroom), is daar die bruin sinode, Soutpansberg, wat uit 11 klein gemeentes verspreid oor die hele land worstel om kop bo water te hou, die swart sinode Soutpansberg, in die Noorde, en die sinode Middellande in Suid-Transvaal en die Vrystaat. Die sinodes kom eenmaal in vier jaar byeen in 'n Algemene Sinode.

Die Soutpansberg sinode het besluit dat die swart sinodes voortaan volle inspraak in die teologiese skool Hammanskraal kry.

Nog 'n belangrik stap om die gespanne verhouding tussen die sinodes op te los, is 'n besluit van die Potchefstroom-sinode om toe te stem tot 'n buitengewone Algemene Sinode waarop die samestelling van die Algemene Sinode bespreek sal word. Die hoop is dat die buitengewone Algemene Sinode nog vanjaar sal plaasvind.

Van Nooitgedacht tot Rustenburg...

DIE begrippe "opdrag" en "mandaat" is vir die Gereformeerde Sinode baie belangrike begrippe. By vorige sinodes, soos ook by dié een, is die kwessie van die "oorskryding van mandaat" gebruik om die deelname van deputate aan gesprekke met ander kerke en selfs met hulle eie swart en bruin sinodes, van die sinodetafel te veer.

By die vorige sinode was dit voorstelle uit die Nooitgedacht-konferensie wat in die stof gebyt het. By Nooitgedacht is griewe van die swart sinodes van die GKSA deeglik deurtrap en wit deputate wat dit bygewoon het, wou 'n verslag hieroor ter tafel lê.

Dié keer was dit Rustenburg. Die sinode het met 'n klein meerderheid van agt stemme besluit dat prof Jaap Helberg geen mandaat gehad het om die Rustenburg-kerkeberaad as deputaat by te woon nie. Daarom kon ook sy verslag oor die beraad nie dien nie - 'n verslag wat dringende akuele sake oor apartheid en geregtigheid aanspreek.

Die rede wat aangevoer word vir die mandaat-dwinglandy, is die klem wat die gereformeerde kerkregering lê op die plaaslike kerk (gemeente). 'n Sinode bestaan net terwyl dit vergader. Tussen-in handel die deputate-groepe die sake af wat die sinode nie kon afhandel nie.

Die sinode moet dus baie duidelike opdragte gee. Maar dan berus dit steeds by die deputate om te besluit hoe hulle die mandaat interpreteer. En dis wanneer dit by interpretasie kom dat andersdenkendes die werk van die deputate ongedaan kan maak met die weskroep: "die mandaat is oorskry".

Die voordeel van die stelsel is om te verhoed dat 'n individu opstaan en namens die hele kerk praat, sê prof Koos Vorster van die Hammanskraalse Teologiese Skool.

Die nadeel is egter dat geen sinode drie jaar vooruit kan sien om te weet vir watter moontlik ekumeniese vergaderings in 'n opdrag voorsiening gemaak moet word nie.

- INA VAN DER LINDE

WEL, wat het gebeur?

Kortom, die Groepsgebiedewet en die segregasie-beleid van die regering was 'n kolossale mislukking. Dié mislukking word toegeskryf aan 'n kombinasie van faktore, waaronder die gebrek aan behuising in swart, bruin en Indiër-gebiede die sterkste is.

Volgens 'n ondersoek deur die Sentrum vir Beleid-studies getiteld: Black, White and Shades of Grey wat in Julie 1990 gepubliseer is, kan die "vergrysing" van wit voorstede toegeskryf word aan 'n "kombinasie van eerstens, faktore wat swart beweging na die stad gekataliseer het, en tweedens, die onwilligheid, of onvermoë van die staat om die Groepsgebiedewet toe te pas".

Die dokument, opgestel deur Lawrence Schlemmer en Louise Stack sê voorts: "Met die skraping van die paswette, en gegewe die bestaande behuising-agterstand en lang waglyste in townships, was beweging na leë akkommodasie in wit gebiede onafwendbaar."

Met ander woorde, die hoofsaak vir die mislukking van die Groepsgebiedewet was die Groepsgebiedewet self.

Gepaard hiermee was die veranderende beleid van die private sektor, wat nie regstreeks deur die uitwerking van die Groepsgebiedewet geraak is nie, maar tog aktief betrokke geraak het by die verskaffing van behuising in wit gebiede vir swart werknemers.

Die ontwrigting weens die township-geweld in 1984 het byvoorbeeld daartoe gelei dat werkgewers werkers gehelp het om alternatiewe verblyf buite die townships te vind.

Schlemmer en Stack noem ook inisiatiewe deur veral Amerikaanse maatskappye, ingevolge die Sullivan-beginsels wat daarop gemik was om segregasie in Suid-Afrika te ondermyn, en voeg daarby die besef van wit besigheidsmense dat hul oorlewing van 'n sterk swart middelklas afhang. Dié besigheidsmense het pogings om grys "vrye handelsgebiede" te vestig, aangemoedig.

Gepaard hiermee was die groeiende onvermoë van die staat om oortreders van die Groepsgebiedewet te vervolg. Die staat se hand is erg verswak deur 'n hofuitspraak in 1982 wat dit onwettig gemaak het om mense te verskuif sonder om alternatiewe verblyf te verskaf. Dié saak staan bekend as die Goven-der-uitspraak.

Maar die hoofrede waarom dit moeilik geword het vir die staat om mense te vervolg was die toenemende, amper onstuitbare toevloei van mense uit die verarmende platteland en ekonomies bedrukte stede soos Port Elizabeth en Durban, na die Goudstad.

Syfers uit Stack en Schlemmer se navorsing wys dat net 3 uit 1 243 klagtes van oortreding in 1987 voor die hof beland het en geen ander klagtes 2 Junie 1987 af ondersoek nie. Met dié gebrek aan amptelike reaksie, het die aantal permitte vir wettige verblyf toegeneem teen 'n koers van 400 persent.

In 1987 is daar byvoorbeeld 1025 aansoeke om verblyf in 'n wit gebied gedoen, vergeleke met die 280 in die tydperk tussen September 1985 en Augustus 1986. Toestemming is aan ongeveer 40 tot 55 persent % die 1985/86 tydperk gegee. En in 1987 is 93 persent van die aansoeke goedgekeur.

Daar was dus 'n baie duidelike verslapping van die amptelike posisie sover dit die Groepsgebiedewet betref. Ander tekens van amptelike goedkeuring was reeds te bespeur in die skraping van die Wet op Aparte Geriewe, wat in Oktober 1990 finaal van die wetboeke gehaal is.

Dit is voorafgegaan deur die geleidelike desegregasie van geriewe van die middel-sewentigerjare af. Die Wet op Aparte Geriewe is belangrik in die toepassing van die Groepsgebiedewet, omdat die twee hand aan hand gebruik is om ruimtelike apartheid af te dwing.

Dis duidelik dat daar geen terugkeer is nie. Om segregasie weer toe te pas sal 'n "massiewe gedwonge verskuiwings-programme wat vergelyk kan word met dié in die sestigerjare," verg, volgens 'n dokument wat verlede jaar deur die Stedelike Stigting uitgereik is.

Wat gaan verder gebeur? Gaan daar hordes swartmense in Johannesburgse parke uitspan? Gaan hulle witmense uit hul weelderige, en soms nie-so-weelderige huise uitstoot? Gaan rassehaat opvlam as gevolg van die verskille in "standaarde"? Gaan eiendomspryse daal of styg?

Verskeie agente met 'n belang in die eiendoms- en behuisingmark, sowel as mense

SA staan al lank om die graf van die Groepsgebiedewet

Almal weet dat die Groepsgebiedewet van 1950 lankal dood is. Al wat pres F.W. de Klerk nog in die Parlementsitting kan doen wat volgende week begin, is om dié wet amptelik van die wetboeke van Suid-Afrika te skrap. Die gelaatskleur van Suid-Afrika se grootste stede, en vernameklik Johannesburg, het só gou verander dat mense nou nog wonder: wat het gebeur? Die vraag moet natuurlik gevolg word met nog een: wat gaan verder gebeur? AUDREY BROWN stel ondersoek in.

Polisie 'besoek' vroegoggend 'n huis in Sophiatown.

Foto: Jurgen Schadeberg

wat belang stel in die huisvestingsregte van mense, staan op die wegspringlyn om die gebeure ná die skraping dop te hou, maar hulle het intussen 'n goeie idee oor wat moontlik kan gebeur.

Hulle antwoord almal nee op al die bogenoemde vrae - met sekere kwalifikasies.

Daar gaan nie hordes swartmense op Johannesburgse se skamele groen gebiede neerdaal nie en witmense gaan nie uit hul huise gestoot word nie - maar dan moet die skraping van die Groepsgebiedewet gepaard gaan met 'n strategie om die algemene gebrek aan behuising in alle gemeenskappe aan te spreek.

Volgens Michael Koukis van die Ontwikkelingsbank moet die wet vervang word met 'n behuisingkema wat informele behuising as 'n fait accompli aanvaar.

"Die afskaffing van die Groepsgebiedewet moet in die konteks van 'n ontwikkelende, veranderende land gesien word. Verstedeliking is 'n onafwendbare feit. Maar omdat die staat nie genoeg geld het om aan behuising te bestee nie, moet informele behuising as 'n sentrale komponent van behuisingstrategie aanvaar word.

"Die staat moet ingryp deur informele bouers te ondersteun, deur deregulering van die nywerheid, en deur 'n buigbare beleid in te stel wat nie toekomstige beplanning sal belemmer nie."

Cas Coovadia, 'n woordvoerder vir Actstop, die organisasie wat al jare lank die Groepsgebiedewet beveg, sê hy verwag nie dat daar rassewrywing sal kom nie.

dewet beveg, sê hy verwag nie dat daar rassewrywing sal kom nie.

"Maar met al die gepraat oor standarde moet mense nie vergeet dat ons hier praat van onrealistiese standarde wat gestel is deur bevoorregte witmense nie. As standarde gebruik word om teen mense te diskrimineer, sal ons dit beveg."

Koukis sê mense met dieselfde belange sal bymekaar woon; ongeag die kleur van hul vel. "Soort soek soort. Maar aangesien daar so 'n klein swart middelklas is, sal daar beslis nie 'n geweldige instroming wees nie.

En instroming sal ook geskied in gebiede waar mense gemaklik voel - die sogenoemde 'sagte' plekke. Mense sal byvoorbeeld nie na 'n ver-regse gebied trek nie."

Navorsing deur Erwin en Antoinette Rode, versprei in Rode's Report, verskaf voorbeelde van verskeie stede in Suider-Afrika sowel as Amerika waar desegregasie plaasgevind het en bevind dat pryse wel negatief geaffekteer word, maar dat dit in die meeste gevalle nie van lange duur is nie.

Hulle het ook gevind dat "finansiële instellings en eindomspraktisyns 'n beslissende rol in die manipulasie van residensiële woon-gebiede speel."

Hier word verwys na die verskaffing van huislenings en verbande, waar finansiële instellings mag besluit om nie verbande te verskaf in sekere gebiede omdat dié gebied vervalle kan word as gevolg van desegregasie.

Die praktyk word "redlining" genoem omdat 'n rooilyn om 'n gebied op 'n landkaart getrek word om dit uit te sonder vir dié behandeling. Die praktyk lei juis dikwels tot die verval van 'n gebied.

Daar word alom saamgestem dat 'n groot mate van integrasie nie op die kort termyn sal geskied nie, behalwe in dié gebiede waar dit alreeds gebeur.

Daar bestaan wel 'n paar prikkelende scenarios vir die toekoms, en daar word alreeds bespiegel oor wat sal gebeur in swart, bruin en Indiër-middelklasgebiede, waar grondpryse laer kan wees as in wit gebiede. En wat van gebiede soos Alexandra, wat 'n gesogte ligging in die noordelike voorstede het?

Miskien sal Suid-Afrika weer lyk soos hy gelyk het voor 1950. Volgens 'n studie deur die Stedelike Stigting is Suid-Afrikaanse stede gekenmerk deur 'n "hoë segregasie-indeks", wat beteken dat mense tot 'n groot mate wel in aparte buurte gewoon het.

Die redes hiervoor was informele sosiale druk, persoonlike keuse en die beperkinge van 'n wye reeks diskriminatoriese munisipale ordonnansies, verkoopaktes en die Naturelle Grondgebiedewet van 1913.

'n "Los, sonal georganiseerde patroon van segregasie het dus bestaan, maar ná toepassing van die Groepsgebiedewet is Suid-Afrika se stede meer gestruktureer en gekwartier as in enige tyd wat dit voorgegaan het".

Sophiatown,
'n simbool
van
bitterheid

Die begin van die einde: 'n chronologie van desegregasie

Die vyftiger- en sestigerjare is gekenmerk deur pogings van die staat om sover moontlik aparte groepsgebiede en geriewe vir die verskillende bevolkingsgroepe te bewerkstellig. Maar teen die agtergrond van gedwonge verskuiwings en die skepping van aparte tuislande en politieke strukture vir swart-, bruin- en Indiër-mense, blyk daar in die sewentigerjare duidelike tekens dat totale segregasie onmoontlik is, en die eerste pogings om segregasie van veral openbare geriewe en sake- en handelsgebiede oop te stel, word suksesvol aangewend. Klein apartheid is aan 't verkrummel...

1974: Die Johannesburgse stadsraad verwyder "slegs blankes"-tekens van rusbanke in openbare parke.

1975: Die Carlton-sentrum word toegelaat om die eerste nie-rassige restaurant te open en gemengde gehore word die eerste keer in teaters toegelaat.

1976: 20 hotelle kry "internasionale" status wat swartmense van ander lande toelaat en op sommige plekke word swart Suid-Afrikaners ook toegelaat, terwyl 21 ander hotelle se aansoek geweier is. Die Theron-Kommissie van ondersoek beveel aan dat die sentrale sakekern desegregeer word.

1977: Bruin en Indiër-kleinhandelaars word ingevolge artikel 16 van die Groepsgebiedewet toegelaat om buite hul eie groepsgebiede handel te dryf. Geriewe in howe en Kaapse busse word vir alle rasse oopgestel.

1978: Daar bestaan 58 "internasionale" hotelle, en permanente permissie vir gemengde gehore word toegestaan. Die Riekert-Kommissie vir ondersoek beveel aan dat sekere gebiede van die sentrale sakekern desegregeer moet word en die Oos-Londonse stadsraad kry toestemming om sy busse oop te stel.

1978: Kaapstad se stadsraad besluit om nie strand segregasie toe te pas nie en die staat verleen die mag aan munisipaliteite om sportgeriewe te desegregeer.

1981: Die Presidentsraad ondersoek die moontlikhede vir oop handelsgebiede en streeksowerhede word toegelaat om swart kinders by gesubsidieerde private skole te aanvaar.

1982: Ingevolge 'n wysiging op die Groepsgebiedewet (art 62 van 1982) mag daar nou drank by gemengde klubs met dranklisensies en sportbyeenkomste verkoop word. In die saak tussen die Staat vs Govender word daar beslis dat 'n persoon of gesin nie verskuif mag word as hulle nie van alternatiewe verblyfplek voorsien kan word nie. As gevolg van dié beslissing word gedwonge verskuiwings, veral uit wit groepsgebiede, bemoeilik. Die Presidentsraad staaf dié beslissing en beveel verder aan dat handelsvystellings makliker verkrygbaar gemaak word.

1983: 74 hotelle, 34 restaurante en ses renbane het "internasionale" status terwyl 15 aansoek vir nie-rassige bioskope ontvang word, waarvan 11 geslaag is.

Die Strydom-Kommissie van Ondersoek beveel aan dat sakekerns desegregeer word en die Transvaal Provinsiale Administrasie belemmer planne van die Pretoriase Stadsraad om 17 parke vir swartmense te sluit. Die wysiging op die Groepsgebiedewet maak dit moontlik vir plaaslike owerhede om "vrye handelsgebiede" aan te vra.

1985: 78 bioskope word vir almal oopgestel.

1986: 63 plaaslike owerhede doen aansoek om vrye handelsgebiede en twee word in Johannesburg en Durban toegestaan. Met die verloop van die jaar word 29 gebiede tot vrye handelsgebiede verklaar. Die Durbanse busdiens word oop verklaar, en drie roetes in Johannesburg word gedesegegreer. Die Port Elizabeth-stadsraad doen aansoek om sy strande te desegregeer en

alle munisipale tekens wat segregasie aandui, word verwyder. 'n Wysiging op die Drankwet verklaar dat alle hotelle oopgestel mag word, maar dit is nog onderhawig aan die Groepsgebiedewet.

1987: Hospitale word onder "algemene sake" van provinsiale sake geplaas en Durban se stadsraad stel alle strande (uitsluitende twee daarvan) oop vir alle rasse. Die Presidentsraad beveel aan dat die beginsel van aparte woonbuurte behou word, maar dat 'n meganisme gevind word om sekere gebiede te desegregeer.

1988: As gevolg van die Presidentsraad se verslag oor die Groepsgebiedewet, word drie wetsontwerpe aan die Parlement voorgestel - die Vryvestiging-wetsontwerp, die Wysigingswet op die Groepsgebiedewet-wetsontwerp en die Plaaslike Bestuursake in Vryvestigingsgebiede-wetsontwerp. 'n Grondwetlike krisis volg. Die Presidentsraad beveel ook aan dat die Wet op Aparte Geriewe afgeskaf word.

Twee van die bogenoemde wetsontwerpe word as wet aanvaar, en selektiewe integrasie van woonbuurte word toegelaat.

1989: Groepsgebiede-taakmagte word aangestel om die Groepsgebiedewet te handhaaf. Die Pretoriase Hooggeregshof werp 'n poging deur die Carletonville-stadsraad om klein apartheid uit te oefen, terwyl die Johannesburgse stadsraad busse, swembaddens en ontspanningsentrums vir alle rasse oopstel. Die eerste verhore deur die Vryvestigingsraad begin: vier gebiede word voorgestel vir vryvestiging. Pres FW De Klerk kondig aan dat die Wet op Aparte Geriewe geskrap gaan word en versoek plaaslike owerhede om strande oop te stel.

1990: Die Johannesburgse stadsraad stem om dié munisipale gebied 'n vrye handelingsgebied te maak. Queenstown en Durban se rade beveel dit aan. Pretoria, Klerksdorp en Vryheid se stadsrade doen aansoek vir opesakekerns. 'n Voorgestelde Johannesburgse vryvestigingsgebied word geadverteer vir kommentaar, maar die voorstel word deur die Johannesburgse Stadsraad verwerp.

Die Wet op Aparte Geriewe word geskrap en die staat gee kennis dat die Groepsgebiedewet moontlik in die volgende parlementêre sitting geskrap kan word.

(Dié inligting is verkry uit die dokument "Policies for a New Urban Future: Tackling Group Areas Policy" wat deur die Stedelike Stigting gepubliseer is)

Pretorianers positief oor 'n oop stad

HOE voel Pretorianers oor die oopstelling van alle woongebiede?

Heel positief, as die Groter Pretoria in ag geneem word. Minder so as net die wit inwoners gevra word.

Terselfdertyd is die meeste van die inwoners van Groter Pretoria ten gunste van die samesmelting van die munisipaliteite van Pretoria, Atteridgeville, Mamelodi, Eersterust en Laudium.

Vrae oor oop woongebiede is per telefoon aan sowat 728 inwoners van Groter Pretoria gestel in 'n ondersoek wat onder leiding van André Horn van die Departement Geografie van Tukkies gedoen is.

Dié steekproef, wat deur die RGN saamgestel is, het 370 blankes, 255 swartmense, 51 bruinmense en 52 Indiërs van die woongebiede Pretoria, Verwoerdburg, Akasia, Atteridgeville, Mamelodi, Eersterust en Laudium ingesluit.

Die algemene gevolgtrekking is dat 62 persent van die inwoners van Groter Pretoria ten gunste van die oopstelling van alle woongebiede is, terwyl 38 persent onseker, of daarteen gekant is.

Hier volg 'n opsomming van die gevolgtrekkings wat gemaak is.

* Die oorgrote meerderheid swartmense (84 persent), Indiërs (71 persent) en bruinmense (75 persent) is ten gunste van die oopstelling van alle woongebiede. Hierteen is 55 persent van die witmense daarteen gekant of onseker.

* Sowat 57 persent van die wit inwoners is ten gunste daarvan dat enkele bestaande en toekomstige woongebiede vir alle bevolkingsgroepe oopgestel word, terwyl 43 persent onseker of daarteen gekant is.

* Sowat 50 persent van die wit inwoners is ten gunste van die oopstelling van woonstelkomplekse vir alle bevolkingsgroepe op versoek van die eienaar of die inwoners daarvan, die ander 50 persent is daarteen gekant of onseker.

* Die vernaamste redes wat witmense vir hul teenkantiing teen oopstelling aanvoer, is 'n vrees vir 'n algemene verlagings in sosiale- en woningstandaarde (wat plakkery insluit) en die oorbesteding van persele en woonstrukture.

* In die hoë inkomstegroepe is sowat 68 persent van die witmense ten gunste van die oopstelling van woongebiede, terwyl 65 persent in die middel- en laer inkomstegroepe onseker, of daarteen gekant is.

* Die meerderheid Afrikaanssprekende witmense (63 persent) is onseker of gekant teen die oopstelling van woongebiede, terwyl die meerderheid Engelsprekendes (75 persent) ten gunste van oopstelling is.

* Witmense in die ouderdomsgroep 18-29 jaar is meer gekant teen oopstelling (61 persent) as diegene in die ouderdomsgroep 30-49 jaar (58 persent), en die groep van 50 jaar en ouer (48 persent).

* Die algemene verwagting is dat die Groepsgebiedewet nog vanjaar afgeskaf of gewysig gaan word (44 persent van alle bevolkingsgroepe), terwyl 37 persent glo die wet gaan gewysig word. Net 5 persent is van mening dat die wet vir nog 'n jaar behou gaan bly.

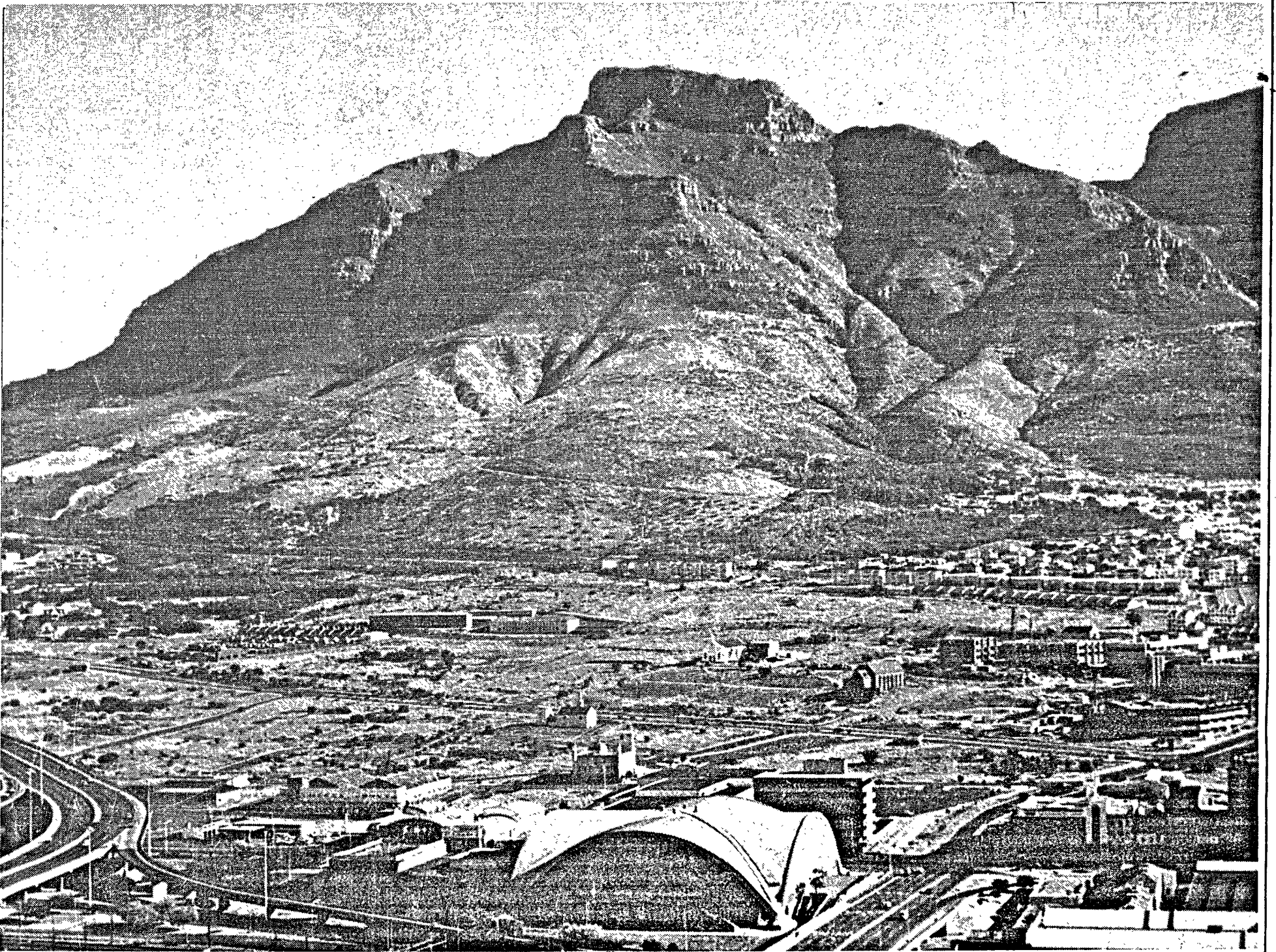
* Die meerderheid van die inwoners van Groter Pretoria (63 persent) keur die samesmelting van die munisipaliteite van Pretoria, Atteridgeville, Mamelodi, Eersterust en Laudium goed. Dit sluit 51 persent van die witmense in, 67 persent bruinmense, 69 persent Indiërs en 78 persent van die swartmense.

* Die meerderheid van die inwoners van Groter Pretoria (83 persent) is ten gunste van die oopstelling van alle handelsgebiede in die stad.

Dit sluit 76 persent van die witmense in, 82 persent van die bruin mense, 90 persent van die swartmense en bykans 100 persent van die Indiërs.

- INA VAN DER LINDE

Een van die ingewikkeldste maatreëls ooit

Distrik Ses of Zonnebloem soos dit nou heel.

Foto: Rashid Lombard

WAT was die Groepsgebiedewet?

Die Groepsgebiedewet is in 1950 gepromulgeer en hoewel daar verskeie wysigings aan dié wet aangebring is, het die essensie daarvan nooit verander nie - dat Suid-Afrikaners in aparte woonbuurte vir verskillende groepe soos gedefinieer deur die Wet op Bevolkingsregistrasie ingedeel word.

Volgens regskenner is dié wet een van die ingewikkeldste maatreëls wat nog op die wetboeke gekom het, en kan dit nie verstaan word sonder om bestaande rassewetgewing agter die groepsgebiedemaatreëls in ag te neem nie.

Trouens, die Groepsgebiedewet is ontwerp om 'n territoriale dimensie aan rasse- of groepsidentiteit te gee, en dus moet ook die filosofie daaragter begryp word.

In 'n konsep-dokument oor groepsgebiede wat die regering in 1950 uitgereik het, word dié wet beskryf as die "belangrikste maatreël op die gebied van rasseverhoudings wat nog ooit in Suid-Afrika aangeneem is. Net die wette wat van tyd tot tyd stemreg aan nie-blankes toegeken het, en hier en daar weer weggehaal het, kan enigsins daarmee vergelyk word."

Die wet is ontwerp om aparte woonbuurte en handelsgebiede in munisipaliteite te skep. 'n Baie belangrike faset van die wet is dat dit die regering in staat stel om die hele land of stukke vir stukke in aparte woon- en handelsgebiede in te deel, of by wyse van 'n groot, oorsigtelike plan tussen blank, bruin en swart te verdeel. "Alles hang af van die benadering wat gevolg word."

Die dokument lees verder: "Die Wet op Groepsgebiede pas die beginsel van verpligte apartheid op groot skaal toe, maar op so 'n rekbare geleidelike wyse dat dit in die oorgrote meerderheid van gevalle pynloos en sonder groot ontbering kan geskied."

Veertig jaar later is dit al dogma dat hierdie "rekbaarheid" en "geleidelikheid" - of die regering se vertolking van die woorde - nie die groot pyn en ontbering wat die wet veroorsaak het, kon verlig nie. Ondersoek deur die Stedelike Stigting in 1989, en die Surplus People's Project in 1987, spel dit uit dat die doelstellings soos uiteengesit in die konsepdokument nie bereik is nie.

Die Stedelike Stigting sê in 'n dokument getiteld: Tackling Group Areas Policy dat die Groepsgebiedewet 'n "oorweldigende invloed op die strukturele transformasie van Suid-Afrikaanse stede gehad het," omdat die wet as 'n instrument vir stedelike beplanning gebruik is as deel van 'n "spesifieke ruimtelike politieke visie".

Ingevolge hierdie visie, dié van apartheid, het die toepassing van die wet rondom ses mikpunte geskied, mikpunte wat elkeen met mekaar verweef was.

* Eerstens sou daar gekonsolideerde woonbuurte vir elke rassegroep bestaan;

* tweedens sou elke gebied 'n agterland vir toekomstige groei hê,

* derdens sou gebiede deur sterk hindernisse soos 'n river, of hoofweg van mekaar geskei word. Ingeval dit nie moontlik was nie, sou oop veld gebruik om die skeiding te bewerkstellig,

* vierdens sou elke rassegroep toegang tot 'n werksone hê, waar hulle met ander rasse in aanraking kon kom, maar geen rasse-groep sou die woonbuurt van 'n ander moes oorkruis om by die werk uit te kom nie;

* vyfde moes die reël geld dat swart gebiede nader aan werksentrums moes wees, omdat hulle die hoë koste van vervoer moes dra op lae lone en

* sesdens sou elke gebied so ver moontlik onafhanklik van die ander wees en na geleidelik gestrewe het.

Maar die meeste van dié doelwitte is nie bereik nie. Al wat dit reggekry het, was om groot getalle mense te verskuif, van wie verreweg die meeste bruinmense en Indiërs was. Die SPP se studie stel die syfer op 860 000 mense wat tussen 1960 en 1983 verskuif is. Van dié mense was 65 persent bruin, 34 persent Indiërs en net 1 persent wit. In Durban is 60% van die totale bruin en Indiërbewolking verskuif, vergeleke met 10 persent van die witmense.

Die posisie van die swartmense, sover dit groepsgebiede betref, word sê verduidelik deur die konsep-dokument van 1950:

"Die wet geld nie, en kan nie toegepas word nie op die volgende gebiede nie; swart gebiede afgesonder deur die Naturelletrust- en grondwet, 1936; Lokasies, naturelledorpe en natuurlike-tehuisse wat val onder die wet op Naturelle in Stadsgebiede, 1945; en Kleurling-nedersettings, -reserwes en sendingstasies, wat val onder die desbetreffende wette van 1909 (Kaap), 1946 en 1949 en nasionale parke.

Die redes hiervoor was dat die betrokke gebiede reeds onder die bestaande wette bevredigend beheer was, en nie die beheer van 'n nuwe wet nodig gehad het nie. Lokasies het dus nie onder die wet geval nie, maar hulle kon wel onder die bestaande wette verskuif of verwyder word."

Dus is gedwonge verskuiwings van swartmense nie gedoen ingevolge die groepsgebiedewet nie, maar wel onder 'n swetterjoel ander wette.

Om die Groepsgebiedewet toe te pas is 'n Groepsgebiederaad daargestel om verskeie woonbuurte in dorpe en stede te identifiseer vir die eksklusiewe gebruik van 'n gegewe rassegroep. Tot dusver toe is daar 1 700 groepsgebiede verklaar, en feitlik alle woonbuurte in Suid-Afrikaanse dorpe en stede

is vir die uitsluitlike gebruik van die een of ander rassegroep afgebaken.

Hoe sou 'n groepsgebied tot stand kom? Dit sou geskied by wyse van proklamasie deur die regering nadat daar aan bepaalde voorvereistes voldoen is.

'n Raad vir Grondbesit moes eers aan die Minister rapporteer oor die wenslikheid van só 'n proklamasie. Voordat die raad rapporteer, moes hy eers die voorgestelde gebied aan die publiek bekend stel en belanghebbendes uitmoed om versoëns te rig.

Die raad moes in aanmerking neem of daar ander huisvesting beskikbaar was vir die persone wat verskuif sou word. Die raad was egter nie verplig om alternatiewe huisvesting te vind nie. Die minister was ook nie gebonde aan die bevindinge van die raad nie.

Dié beginsel is in 1982 ondermyn in die Hooggeregshofsaak Staat vs Govender, waarin bevind is dat alternatiewe verblyf gevind moet word voordat mense ingevolge die Groepsgebiedewet mag verskuif word.

'n Groepsgebied kon een van drie vorme aanneem: net vir eiendom, net vir okkupasie, of vir eiendom en okkupasie deur 'n groep soos bepaal word deur die Wet op Bevolkingsregistrasie.

Die Groepsgebiedewet is baie streng toegepas in die vroeë vyftiger-, sestiger- en sewentigerjare en het geleidelik tot die vernietiging van gebiede soos Distrik Ses in Kaapstad, Sophiatown en Vrededorp in Johannesburg en Central in Port Elizabeth.

In die tagtigerjare is die situasie heeltemal omgekeer toe duisende mense weens 'n tekort aan behuising in hul eie groepsgebiede na wit woonbuurte gestroom het. Dié fyn uitgewerkte plan het op die ou end misluk, en net bitterheid en smart agtergelaat.

- AUDREY BROWN

Hulle speel skaak, hulle beoefen nie nie-rassigheid nie

WAAROM sal iemand 'n boek oor nie-rassigheid wil skryf? Nie-rassigheid (non-racialism) is 'n goeie onderwerp vir 'n slagspreuk, selfs vir 'n pamflet, of 'n brosjure, maar 'n boek?

En dan is die skrywer nog Julie Frederikse, wat met haar vorige boeke, oor die media-oorlog tydens die Zimbabwiese bevrydingstryd en die ander soort oorlog van die Suid-Afrikaanse township-opstand 'n soort kultusfiguur onder "lefties" geword het.

Soos Julie self sê, voor sy haarself soos 'n politikus korrigeer: "Non-racialism is a kind of funny word." Want as 'n konsep gaan "nie-rassigheid" oor konstante negering, van iets wat natuurlik, deel van die menslike kondisie is, dat ons almal die kenmerke van verskillende rasse dra, dag in, nag uit.

Van Amerikaanse afkoms, sal Julie 'n mens vergewe as jy dit met Amerikaanse rugby vergelyk: die hele spel draai daarom om ander spelers te keer om die man wat die bal dra, te keer. En wie hou nou van Amerikaanse rugby?

Hoe maak 'n mens byvoorbeeld 'n buiteblad vir 'n boek oor non-racialism? Ons het skaars aangesit vir middagete of die gesprek gaan oor die minder gelukkige omslag van Ravan se weergawe: 'n tekening van drie mense van oënskynlik verskillende rasse wat mekaar se hande met uitdrukings van verrukking omhoog hou.

Julie is duidelik nie gesteld met dié idealistiese klem op haar onderwerp nie. Sy blai na 'n foto, wat sy meen liever op die voorblad gebruik kon gewees het. Dis van 'n ouerige witman wat skaak speel teen 'n jong snuiter-tjie, 'n swart seun wat skaars bo-oor die rand van die tafel kan kyk.

Die oubaas is op die verdediging, hy lyk of hy wil oorgee. Die snuiter kyk na hom met die volle uitdagendheid van die jeug, met 'n tikkie minagting daarby.

Hulle dink nie aan mekaar as lede van verskillende rasse nie, sê Julie. Hulle volle aandag is by die spel, waar hulle op gelyke voet besig is om, nie sentimenteel saam te verkeer nie, maar kragte te meet.

Presies, wil 'n mens sê.

Hulle speel skaak, hulle beoefen nie nie-rassigheid nie.

Aanvanklik ervaar 'n mens Julie Frederikse as 'n intense mens. Sy klink soos 'n kneejerk-aktivis, 'n "leftover leftie" uit die pre-1989 wanneer sy woorde soos "empowerment" en "class analysis" gebruik.

Is sy nie maar net nog 'n ex-revolutionary wat kom offer op die altaar van die nuwe godsdiens, anti-apartheid en die einste nie-rassigheid nie?

In haar motto haal sy Woody Guthrie aan: "I am no more, no less, than your clerk that writes it down, like a debt always owed and partly paid. This book of debt and part payment."

Op die oog af is dié woorde darem "doggoodie liberal" by uitstek. 'n Mens kyk onwillekeurig na die getooide en behangde sakeman-sekretaresse-kliënte rondom jou, by die pre- (en post-) revolusionêre Sunnyside Park Hotel waar die onderhoud plaasvind. Koop die boek en jou skuld is betaal, jy kan weer glimlag vir die kelner.

'n Mens kom gou agter dat jy nie op persoonlike viak 'n antwoord by Julie gaan kry nie. Dis besigheid, die hele pad.

Enige vrae oor haar private lewe word beslis en met 'n effense ergernis van die hand gewys.

Die dag van die onderhoud is ek glad nie op my stukke nie. Ek worstel met die bandopnemer, dink tot my afgryse dat die batterye pap is, maar sy vat dit by my en wys my waar ek die knoppies verkeerd gedruk het.

Sy is duidelik 'n hoogs doeltreffende mens, iemand wat "the buck stops here" sou uitgedink het as Harry S Truman dit nie eerste gebruik het nie.

Die koerantknipsels wat die uitgewer aan my gee, bevestig die bogenoemde. Sy het haar matriek in Amerika 'n jaar vroeër klaar ge-

Julie Frederikse se jongste boek handel oor die skynbaar vervelige onderwerp van nie-rassigheid. Sy het onlangs vir die eerste keer in jare weer voet in Suid-Afrika gesit. HANS PIENAAR het met haar gesels

Julie Frederikse

Nie-rassigheid so Suid-Afrikaans soos bobotie en Boeremusiek

maak. Haar studie aan die Cornell-universiteit in Ithaca, New York het sy betaal deur deeltyd by 'n plaaslike radiostasie te werk, waar sy die nuusredakteur geword het.

Dié studie het sy ook 'n jaar vroeër klaargemaak, deur 'n spesiale kursus vir haarself uit te werk. Erens langs die pad het sy haar kinderdroom laat vaar om 'n danser te word.

Na universiteit het sy gou by AP Radio in Washington beland, en kon sy die hele Amerika vol reis.

In dié tyd wen sy 'n prys vir 'n dokumentêr oor die vooruitgang wat swartmense in Amerika in die Mississippi-delta gemaak het in die vyftien jaar nadat die Stemmereg-wet deur die Kongres geloods is.

National Public Radio, een van die grootste radiostasies in Amerika, het haar nadergewink. Sy sal by hulle aansluit, het sy gesê, mits sy Afrika toe kan gaan.

"Ek wou altyd 'n 'foreign correspondent' wees," het sy gesê. "Dit hetal die 'glamour'. En as reis in Amerika opwindend was, het ek gedink, sal reis oorsee nog opwindender wees."

Afrika was sedert haar universiteitsdae interessant vir haar, omdat die vraagstukke baie werklik en dinamies gelyk het, maar tog nie van soveel globale belang was soos in sê maar die Midde-Ooste dat 'n mens nie meer die menslike aspekte raaksien nie.

Omdat haar pa 'n Hollandse fisikus was - haar ma is 'n Italiaanse skilder - het Suider-Afrika, waar sy gemeen het sy sou Afrikaans kon verstaan, haar aangetrek.

Haar gebied het tot by Kaïro gestrek, maar sy het gou besef dat die Rhodesiese oorlog toe die groot storie was. Sy het haar redakteurs oorgehaal om haar net daarop te laat konsentreer.

Maar die feit dat haar materiaal net vir die volgende dag se nuus gebruik is, was ook nie bevredigend nie. Sy wou iets meer doen.

Sy het elke geleentheid begin gebruik om onderhoude te voer, met enigiemand wat sy teëkom op haar reise na die eertydse Salisbury.

Kort na die verkiesing in 1980 het dit haar opgeval dat die blankes geskok en bitter gevoel het dat hulle nie Robert Mugabe se oorweldigende oorwinning kon voorspel nie.

Wanneer sy gesê het sy reken dis die media se skuld, het hulle geantwoord: "Dis die ding, dis wat gebeur het."

Inderdaad is "None but Ourselves" waarskynlik dié boek wat die breukspul van die Rhodesiese Oorlog die beste verduidelik, van hoe die Rhodesiërs met hul eie propaganda sirkels om hulself gehardloop het, sodat hulle op die ou end glad nie meer verstaan het wat aangaan nie.

Uit haar onderhoude met swart Zimbabwiërs is dit oorweldigend duidelik dat dié propa-

ganda, waarop geweldig energie en geld bestee is, omtrent geen uitwerking gehad het nie.

Dis iets wat natuurlik lesse inhou vir diegene in Suid-Afrika wat die huidige mode navolg om die krag van die ANC te onderskat.

Met haar tweede boek, "A Different Kind of War", het sy op dieselfde manier van straatgeskifte - pamflette, people's poetry, koerantberigte, onderhoude in straattaal - gebruik gemaak om onthutsende insigte oor die Suid-Afrikaanse struggle oor te dra.

'n Episode wat my altyd sal bybly is die kontras tussen die dood van 'n jolytmaker in Pietermaritzburg wat per ongeluk deur die polisie doodgeskiet is, en 'n soortgelyk voorval waarin 'n jong swartman dood is.

In die eerste geval het die geregtelike ondersoek gepaard gegaan met agterdog, bitterheid en intrige, en sy begrip met totale onverskilligheid van sy gemeenskap; in die tweede was daar 'n kameraderie, samesang in die hof en volgehoue steun van honderde mense vir die gesin van die slagoffer.

Aanvanklik sukkel 'n mens 'n bietjie met haar jongste boek, "The Unbreakable Thread, Non-Racialism in South Africa". Slagspreuke van die Mass Democratic Movement.

'n Twyfelagtige vingerwys na die Britse kapitalisme wat verantwoordelik sou wees vir rassisme, asof Jan van Riebeeck nie al begin het met planne vir die uitdelging van ander rasse nie.

Maar dis asof Julie maar net 'n blok soek om teen weg te spring. Teen die tweede hoofstuk begin 'n mens agterkom wat haar so aangetrek het aan "non-racialism".

Die ander deel van die Woody Guthrie-motto lees: "It is you the reader, that catches the cannon breath and drum beat off the written page."

"Non-racialism" was inderdaad die kern van die bevrydingstryd, met die reuk van bloed en die frons van woedende gesigte wat daaraan kleef.

En die geur van rook: "When our fathers and the fathers of the Boers first settled in the Zuurveld, they dwelt together in peace. Their flocks grazed in peace. Their flocks grazed on the same hills, their herdsman smoked together out of the same pipes - they were brothers..." skryf 'n paar teleurgestelde Xhosa-hoofmanne aan die Britse owerheid in 1818.

Of die passie van adolessensie, honderd jaar later: "I remember the first holiday I had in Cape Town, my mother took me to introduce me to her relatives, and my cousin saying to me that I'll never be able to marry, you know. I was still going on for 17 years and he's telling me there won't be a Jewish boy; it's already known that I walk about with coloureds

and blacks and no Jewish boy will marry me. I just looked at him - to me this was completely nonsense that he was speaking... I wasn't going to alter my lifestyle," vertel die vakbondorganiseerder Ray Alexander.

En 'n kostelike stuk Boerekoppigheid in die storie wat Tom Phillips, 'n bruinman, vertel van hoe hy in die dertigerjare 'n "shop steward" geword het vir Afrikanermeisies wat onderklere gemaak het.

Sy vakbond, aan die voerpunt van die bevrydingstryd, het geglo dat dit om taktiese redes nodig was om apartheid te handhaaf, om Afrikaanse organiseerders aan te stel vir Afrikaners.

Maar die werkers self, die Afrikaanse meisies, wou nie saamspeel nie. 'n Vergadering ten spyte waarop die saak vir 'n Afrikaner-kandidaat uitvoerig gestel is, het hulle vasgeskop - hulle wou vir Phillips hê. Hy was dan die beste.

Wat 'n mens hier het, is die harde getuigenis van lewenstyle wat natuurlik is, nie iets kunstmatigs nie, soos almal gemaak glo is na eeue van apartheid. Soos 'n mens die een boeiende vertelling na die ander lees, word dit duidelik dat "non-racialism", al is dit nie dikwels op die voorgrond is nie, so Suid-Afrikaans soos bobotie en Boeremusiek is.

Trouens, later stem Julie saam dat die politieke geskiedenis dalk een lang sameswering was om die bestaan van "nie-rassigheid" te ontken.

Dwarsdeur die boek is een van die nuwetemas die rol wat die apartheidstaat self gespeel het om "non-racialism" te bevorder.

Soos MB Yengwa, lid van die radikale Jeugliga van die ANC wat in die vyftigerjare meer militante aksie wou hê, antwoord op Julie se vraag (Op watter manier het jy wegbeweeg van Afrikanasionalisme?):

"Well, (through) the actual struggle. The National Party made laws against the Communist Party, it made laws against the coloureds, the Group Areas Act, and so forth. We felt that, no, we are lumped up together and we must all fight together. This was a natural process of learning about our common struggle against apartheid, and we were able to discover in actual practice that our fight was against the common enemy."

'n Groot mistasting was die Hoogverraad-verhoor van 1956. Die staat het onsuksesvol probeer bewys dat die organiserings van die Volkskongres in 1955 - of die Bont Kongres soos Die Transvaler dit gedoop het - 'n Kommunistiese komplot was.

Hulle het die teenoorgestelde bereik, skryf Julie. Daar was 156 beskuldigdes, en hulle is alfabeties gerangskik, sodat die "Communists" langs die "Christians" beland het.

In die vier jaar wat die verhoor geduur het, het hulle mekaar polities en persoonlik leer ken.

Julie het lankal besluit om in Suider-Afrika te bly. Sy is getroud met 'n prokureur in Harare en maak 'n tweeling groot. Onlangs het sy teruggekeer van 'n toer om die oorsese uitgawe van die boek te promoveer.

Sy het ontdek dat haar verblyf in Zimbabwe haar 'n groot teensin in die verbruikersetos van haar eertydse vaderland laat ontwikkel het.

En die rassisme is veel erger in lande soos Amerika en Brittanje as hier, glo sy. FW de Klerk se 2 Februarie het haar ook geweldig optimisties gemaak oor die toekomst, juis omdat die tradisie van "non-racialism" so sterk is. Dis iets unieks meen sy, in Afrika en ook in die res van die wêreld...

Die feit dat daar omtrent geen protes was toe oop skole vanjaar begin het nie, laat haar verder moed skep.

Wanneer ons wegstap van die hotel af, staan 'n paar groen omies van 'n veiligheidsmaatskappy wag terwyl geld afgelaai word. Hulle het gehawende gesigte en lyk maar bra onseker van hulself.

"Is sulke werk nie eers deur swart wagt gedoen nie," vra die immer opletende Julie.

Ek lees tekens van die steeds groeiende mag in hul agterdogtige blikke, sy sinspeel op iets anders: Was dit nie vir die nuwe gees van non-racialism in die land nie, had hulle dalk nie werk nie.

'Die uitroep om 'n nasionale tuiste vir die Jode maak nie veel indruk op my nie. Die motivering daarvoor word in die Bybel gesoek en in die Jode se hardnekkige hunkering na 'n terugkeer na Palestina.

Hoekom sal hulle nie soos ander volke van die aarde daardie land waar hulle gebore is en hul bestaan voer, hulle tuiste maak nie.

Palestina behoort aan die Arabiere op dieselfde manier as wat Engeland aan die Engelse behoort, of Frankryk aan die Franse.

Dit is verkeerd en onmenslik om die Jode op die Arabiere af te dwing. Wat vandag in Palestina gebeur, kan nie moreel geregtig word nie.' - Mahatma Gandhi oor die vestiging van die staat Israel

VAN die minaret van die Al Aqsa-moskee in die Moslem-gebied van die ou stad Jerusalem, dryf die klanke van die Sjeik se uitvoering van skrifgedeeltes van die Koran hartseer oor die binnehof van die Haram As Sharif, dié gebied wat die Jode "Temple Mount" noem.

Binne die mure van die Haram, en regoor die antieke stene van die binnehof, staan potplante waar jong Palestyne geval en doodgebloeit het, of op slag dood is na "die Jode" op hulle geskiet het tydens skermutselinge, het Hamid, die jong man van Hamas, vir my vertel.

Hamid is een van duisende jeugdige in die "Bantustans" van die Joodse staat wat vir die afgelopen drie jaar betrokke was in 'n intifadah (opstand) teen wat hy en die Palestynse Bevrydingsorganisasie (PLO), Sionistiese aggressie noem.

Toe die aartsbiskop van Kaapstad, Desmond Tutu, gepraat het van die ooreenkomste tussen Israel en Suid-Afrika, het die Israeli's gesuggerer dat hy 'n anti-Semiet is.

As ek kyk na die potplante in die binnehof, onthou ek die slagtings by Sharpeville en Sebokeng, Langa in die Oos-Kaap en Mamelodi, waar Suid-Afrikaanse veiligheidsmagte in verskillende voorvalle-losgebrand het op inwoners en baie mense na die tyd dood aangetref is.

"Hoekom roep die Imam daardie skrifgedeeltes uit?", het ek gevra.

"Dit is vir die drie leiers wat gister dood is," antwoord Hamid met verwysing na die moord op drie senior lede van die PLO. Abu Iyad, Abu alHula en 'n helper is na bewering vermoor deur 'n lyfwag wat vantevore behoort het aan die linkse Abu Nidal-beweging.

Ek het die sluipmoord op Dulcie September onthou en die regering se beweringe dat sy vermoor is deur 'n voormalige medewerker binne die ANC. Ek het die moord op Ruth First onthou en die amper waansinnige bewering wat aanvanklik rondgeslinger is dat die ANC haar laat vermoor het, en later dat dit haar man, SAKP-hoof Joe Slovo was.

Ek was nie vreeslik geïnteresseerd daarin om parallelle te trek tussen Israel en Suid-Afrika nie, die ooreenkomste spring as 't ware na jou toe uit en die toer na die bedevaartplek was onnodig. Ek het nie belang gestel in die Belgiese matte in Al Aqsa, of die Marokkaanse matte by die Rotskoepel nie.

Ek was egter aangegryp deur die feit dat, hoewel Jode regoor die wêreld gereeld geld stuur vir die herbouing van die "heilige land", en die Israelse regering reeds die grootste deel van Palestina herbou en gerestoreer het, die Jordaanse mense steeds betaal vir die instandhouding van die Rotskoepel en die Aqsa-moskee.

Dit was ook interessant dat die skrifgedeeltes van die Koran uitgeroep is ter nagedagtenis van PLO-leiers in 'n oorwegend Joodse stad in die Joodse staat wat die PLO en die Palestynse vlag onwettig verklaar het.

Weer het 'n tipies Suid-Afrikaanse toneel by my opgekom. Jong mense in die townships van Suid-Afrika het gedans en bevrydingsliedere gesing onder die neuse van die polisie gedurende die tyd van township-beleëring. En, soos in Israel, is hulle vlac vir baie jare verban.

'n Jaar gelede, en vir amper dertig jaar voor dit, kon jy nie met die ANC of PAC praat sonder om as 'n verraaier gebrandmerk te word en selfs moontlik in hegtenis geneem te word nie. In Suid-Afrika, voor 2 Februarie 1990, was dit 'n misdaad om met die ANC of PAC te praat. In Israel is dit steeds onwettig om met die PLO, satelliet-organisasies of volgelinge daarvan te praat.

Ek was net daar om uit te vind wat die

'Julle sal 'n groot ding binnekort sien gebeur'

Die Suid-Afrikaanse joernalis BERANGERE ISMAEL het daarin geslaag om verby Israelse soldate in die Palestynse gebiede van Jerusalem te kom en met Palestyne oor die oorlog in Irak te gaan praat. Hy gee sy indrukke weer

Palestynse jeugdige gooi klippe na die Israelse grenspolisie tydens die Palestynse opstand in Junie 1990 nadat 'n Palestyn deur die Israeli's doodgeskiet is

(Foto: AFP)

opinies van die Palestyne is oor die oorlog in die Golf.

Hamid glo dat die oorlog tussen Irak en die Geallieerde magte, wat gelei word deur die Amerikaners, die begin is "van iets groots". Hy sê die Weste ondersteun al jare lank die Koeweitse regime slegs vir hulle olie.

"Hulle was nog nooit juis baie gelukkig met die feit dat die wêreld se olie-reserwes nie in die hande van wit Christene is nie.

"As dit nodig is, en die aard van die koalisie lewer bewys daarvan, wil die Weste die Arabiese wêreld verdeel.

"Dit is die enigste manier waarop hulle aan die oliereserwes kan vasklou sonder om die olieryke lande werklik te koloniseer," verduidelik Hamid.

Maar, sê ek, daar was baie sprake van die Palestynse kwessie in die aanloop tot die oorlog. Wat is werklik die gevoel onder die Palestyne?

Saddam Hoesein is die enigste hoop wat die Palestyne het, en dit kom voor asof, terwyl hy die wêreld se aandag het, hy voel dat dit tyd is om die vraagstuk rondom die Joodse staat te opper, asook die oorsake en gevolge daarvan in die Midde-Ooste, sê Hamid.

Terwyl die res van die Arabiese wêreld die verantwoordelikheid vir stryd teen Israel rondom "ontneming van Palestynse grond" of om

'n tuiste te vind vir die uitgesette inwoners van die Heilige Land laat vaar het, neem Irak se Saddam Hoesein die saak op.

"Julle sal 'n groot ding binnekort sien gebeur. Saddam het gesê hy sal Israel aanval. Ons glo hy sal." (Dié opinie is gelug twee dae vóór Irak se bomaanval op Tel Aviv.)

"En dan sal die Arabiere in die imperialistiese geleedere (geallieerde magte) moet besluit of hulle aan die kant van Israel wil veg, of in die naam van die Palestynse saak," sê Hamid.

Twee dae later sê Libië se Muammar Gadaffi dat hy sy posisie in die koalisie sal heroorweeg as daar 'n aanval op Bagdad is. En Sirië se Hafez Assad is steeds dubbelsinnig oor die koalisie, veral met betrekking tot die moontlike persepsie dat hy aan dieselfde kant as Israel is. Iran het vroeër vandeeweke gesê dat hulle dit sal oorweeg om aan die kant van Irak te veg.

Die Jode, verduidelik Hamid, is soos 'n ryk eiendomsontwikkelaar wat gesteun word deur selfs ryker finansiers in New York en Washington, en besluit om 'n gedeelte van die ou woonbuurt plat te vee - omdat dit sy demokratiese reg is om dit te doen - en woonstelblokke op te rig vir yuppies en hul vriende en familie.

As die groot ou in die ou woonbuurt besluit dat die ryk eiendomsontwikkelaar se gat geskop moet word, sê die ryk ou dat hy lastig geval en

van sy demokratiese regte beroof word.

Dit is die analogie wat in my kop vasgesteek het na omslagtige verduidelikings van hoe die Arabiere en Palestyne die Israelse staat sien.

"Die Joodse beweging (Sioniste-beweging) wat deur Theodore Herzl aan die begin van die eeu begin is) het dekades lank Jode na Palestina gestuur. Toe breek die Tweede Wêreldoorlog uit en baie van hulle is vermoor.

"Ons was nie deel van die groot slagting (holocaust) nie. Hoekom moes hulle ons land kry," vra Hamid.

"Die Verenigde Volke veroordeel die moord op ons mense en die uitsettings, maar het nog nooit die Geallieerde Magte ingestuur om Joodse aggressie die nek in te slaan nie. Noudat Saddam die korrupte lakeie van Amerika uitgeskop het, en dié van die Israeli's, stuur die VVO 'n geallieerde mag.

"Ek vra jou, Berangere, is dit nie dubbele standaarde nie?"

Ek onthou die operasies van die Suid-Afrikaanse Weermag oor die grens in Lesotho, Botswana en selfs Mosambiek en Zimbabwe - maar ek onthou sowaar as vet nie dat die VVO 'n vredesmag ingestuur het om die Afrika-state teen Pretoria te beskerm nie.

Ek vertel vir Hamid van sootgelyke voorvalle in die Suid-Afrikaanse konteks. In 'n publikasie, "Washington Notes on Africa", is 'n verslag getiteld "Hoeveel Mosambiekers is gelyk aan een Koeweiti?" waarin die hoofartikel verduidelik:

"Sanksies teen Irak is binne 'n week na die inval in Koeweit ingestel.

"Suid-Afrika het openlike militêre aanvalle teen buurstate begin in 1975, toe die eerste groot inval in Angola plaasgevind het. Dit was egter eers in die laat 1980's dat die meeste Westerse regerings begin het om huiwerige stappe te doen in die rigting van ekonomiese sanksies teen Pretoria.

"Maar as 'n olieryke Arabiese staat deur 'n magtige buurstaat aangeval word, neem dit 'n week vir die internasionale gemeenskap om die aggressor te straf, en 'n bykans totale blokkade in te stel.

"Maar as arm Afrika-state aangeval word deur 'n soortgelyke magtige buurstaat, neem dit meer as 'n dekade om nie eens naastenby omvattende sanksies huiwerend en onder totale druk in te stel.

"Is Koeweitse lewens dan kosbaarder as Mosambieks lewens? Is daar iets ekstra spesiaal aan die soewereiniteit van Koeweit wat dit meer waardevol maak as die soewereiniteit van Angola?"

"Washington Notes on Africa" verduidelik in fyn besonderhede dat die Verenigde Volke beraam dat daar amper 'n miljoen oorlog-ervante sterftes in Mosambiek voorgekom het in die tydperk 1980 tot 1988. In Angola staan die syfer op 500 000. Die meeste hiervan was kinders.

"As die Westerse wêreld met dieselfde mate van bewonderenswaardige spoed opgetree het teen Suid-Afrikaanse aggressie as wat dit nou optree teen Irak, sou die meeste van daardie 1,4 miljoen mense nog steeds geleef het," sê die joernaal.

Waarheen beweeg ons van hier af?

Hamid is onverskrokke in sy posisie oor die Heilige Land.

"Die Jode moet weg. Dié wat nie hier gebore is nie moet uit. Ons wil ons land terug hê. Dit is van ons af weggenem. Die Midde-Ooste sal net tot ruste kom as die Jode terug gaan na waar hulle vandaan kom," sê Hamid.

Die hele gesprek, waarvan meer as die helfte weens tekort aan ruimte nie ingesluit kon word nie, was gevoer op 'n betonverhoog. 'n Gedenkteken vir die Palestyne wat in 1982 in Sabra en Shatilla gesterf het.

"Israel het die aanval oor die Libanese grens gelei. Die Amerikaners het Tel Aviv nie toe gebombardeer nie, het hulle?", het Hamid tereggevra.

Neer Hamid, hulle het nie.

"Weet jy hoekom?"

"Vertel my," het ek gesê.

"Omdat die Joodse drukgroep die Amerikaanse regering beheer," sê hy.

Ek het hom nie heeltemal geglo nie, maar besef dat wat hy eintlik sê, is dat Amerika hulle vriende kies vir wat hulle uit die vriendskap kan kry.

En ja, die PLO ondersteunende Hamas-lid het gesê die vraagstuk in dié geval is olie. As Hoesein kan uithou, mag daar dalk net iets groots uit dié oorlog kom, veral vir die Palestynse diaspora.

DIT is Saterdagavond by 'n partyjie in Diepkloof Extension, Soweto. Maar dit kan natuurlik ook in een van Johannesburg se noordelike voorstede wees. So ver die oog kan sien, staan rye en nogmaals rye van die jongste modelle in die BMW cabriolet 3-reeks, sestien-klep GTI-Golfs, Jettas en hier en daar 'n "trendy" Suzuki-jeep.

Jan Alleman met sy gewone ou tjor sal definitief nie hier inpas nie - dit is duidelik 'n buppie-partyjie.

Designer-uitrustings glinster oral, want 'n buppie kan jy nie wees sonder dié nie. Jy kan seker nog oor die weg kom as jy nie "mobile" is nie want 'n mens kan mos nog altyd 'n motor huur.

Leerbaadjies of Italiaanse katoenpakke, Hilton Weiner-herme en Christian Dior-skoene wat maklik 'n arm en 'n been kos is, is maar net 'n paar van die noodsaaklike fieterjasies wat jy moet hê om te kwalifiseer.

In die huis waar die partyjie gehou word, hang die reuk van Aramis, Quorum en dies meer in die lug rond wat so innemig met die warm lug wat gepraat word. Die huise is gewoonlik met ultra-moderne meubels versier, die kombuis toegerus met skottelgoed-wasser, mikrogolfoond en die werkt.

Praatjies by buppie-partytjies gaan meestal oor die ANC, en een of ander artikel in die Weekly Mail of Business Day, die jongste modes - en dit word natuurlik gedoen oor 'n glas Chivas Regal of konjak terwyl die CD-klanke van Soul en Fusion in die agtergrond speel. Vir diegene in die ultra-buppie klas is net Wynton Marsalis en ander jazz greats goed genoeg.

Die trant na 'n partyjie is om na die nagklub Countdown of die buppie jazzklub Kippies by die Markteater in Johannesburg te gaan. Dit is waar dit gebeur. 'n Buppie moet wees waar "dit gebeur". 'n Paar sal dit waag om na 'n wit trendy klub soos Dukes te gaan.

Die meeste buppies woon in die noordelike voorstede van Johannesburg. Sondae kom hulle saam by 'n mede-buppie se huis waar daar gebraai, geswem en oor sokker gepraat word. Elke self-respecting buppie gaan kyk mos

Waar dit gebeur, dáár is die buppies

Buppie? Dié woord word gebruik om 'n groeiende klas welgestelde swartmense te beskryf - pleks van Young Upwardly Mobile Professionals, die meer bekende yuppies, is hulle black upwardly mobile professionals. IRENE LOUW lug haar mening ronduit oor hulle

sokker op 'n Saterdag - dis nou nadat hulle die oggend by die Rosebank-, Eastgate, Sandton of Hyde Park-winkelsentrum deurgebring het.

Hulle sit natuurlik nie in die "Xtra Strong" sitplekke nie - dis waar die masses sit. Nee, die buppies sit in die suites wat gewoonlik besit word deur die maatskappy waarvoor hulle werk. Of hulle sit met die spanbase want die een of ander bekende sokkerspeler van Kaizer Chiefs, die buppies se voetbalspan, het so 'n paar "strings" getrek. Pirates is mos die "People's club" en buppies is mos nie die "people" nie.

In elke buppie se huis of woonstel kan jy seker wees dat jy op die duur swart Amerikaanse tydskrif "Ebony" sal afkom. Dit is ook

nie baie moeilik om dit mis te kyk nie want hulle word netjies op die koffietafel in die voorhuis uitgestal. As jy so deur die tydskrifte kyk, sal jy tien teen een ook die mansmodetydskrif GQ raakloop. Nie baie ver buite bereik nie, is die koordlose telefoon - absoluut essensieel.

'n Buppie se voorkoms gaan nie net oor hoe hy lyk of wat hy dra en ry nie, hy moet ook met die jongste kapsel of haarstyl spog. Dis waar Alex's die haarkapper inkom, waar die jongste Amerikaanse haarstyle nagmaak word. Mans besoek Alex's in hul hordes vir die jongste haarstyl wat hulle in die "hair section" van Ebony gesien het of om net eenvoudig hare te

kom sjampoe en so 'n bietjie te laat opknap.

Soos hulle eweknieë, die yuppies, is gym ook sentraal in hul lewens. Dié pomp yster amper elke dag by die Hillbrow Squash Centre of by die een of ander upmarket gesondheidsklub. As dit nie ysters is wat gelig word nie, dan is dit muurbal wat gespeel word. Hierna volg die sauna of jacuzzi.

Hulle word natuurlik verafsku deur gewone mense. Waarom?

Wel, buppies is gewoonlik die kinders van welgestelde en/of vooraanstaande beroepsmense in die gemeenskap wat na private skole gegaan het. Ander kom van nie-so-bevoorregte agtergronde en is deel van die "'76 generation" wat van die struggle vergeet het omdat hulle reeds hul eie "vryheid" gekry het.

Die meeste van hulle is dokters, prokureurs of besit besighede wat baie suksesvol sake doen. Hulle word as materialisties, oppervlakkig en pretensieus beskou. As gevolg van die negatiewe houding van die res van die samelewing teenoor buppies, is hulle baie huiwerig om te erken dat hulle wel buppies is.

"'n Mens kan nie openlik aan mense sê 'ek is 'n buppie' nie want dan word jy van alle kante aangeval oor wat 'n kapitalis jy is," het 'n buppie gesê wat nie haar naam wou gee nie.

Iemand anders meen oor buppies: "Hulle maak my siek. Hulle is nie bereid om enige opoffering te maak nie. Hulle lewer geen bydrae tot die samelewing nie."

Dan is daar diegene wat neutraal staan. "Ek sien nie hoekom hulle nie hul geld kan bestee soos hulle wil nie. Hulle het seker hard gewerk vir wat hulle het," verdedig 'n semi-buppie homself.

Sipho, wat nie sy van wil gee nie, sê: "Ek sou graag so 'n lewenstyl wil hê, maar nie die naam nie, omdat daar 'n stigma daaraan kleef wat glo 'n slegte reputasie skep. Ek dink dit is absurd, hoekom kan 'n mens dit nie geniet om in jou BMW te ry, spandabelrig wees en EK-(Emmanuella Kahn) sonbrille dra nie?"

"Almal kan nie bekostig om in Mauritius vakansie te gaan hou nie, maar as jy kan en wil, kan niemand jou daarvoor veroordeel nie.

Verbruiker die probleem, nie nywerhede nie

DIT is nie vrye onderneming wat vir die plundering van die omgewing en die wêreld se verminderende natuurlike hulpbronne verantwoordelik is nie, maar eerder die verbruiker, sê Friedman.

"Private nywerhede veroorsaak nie besoedeling en die gepaardgaande probleme nie. Verbruikers veroorsaak die probleme. Maatskappye is net die middelmannen. Hulle verskaf wat die verbruiker wil hê. Verbruikers het besoedeling veroorsaak deur op produkte en dienste aan te dring met nuwe-effekte wat vir die omgewing probleme skep."

Friedman sê in vorige jare was verbruikers of onbewus van die nuwe-effekte, of hulle het deur hul koopkeuses versuim om daarteen beswaar te maak.

"Vandag is die situasie besig om te verander, maar dit is onregverdig en ekonomies onwaar om nywerheid as die sondebok te gebruik. As verbruikers ongelukkig is met die nuwe-effekte van die produkte wat hulle gebruik, staan dit hulle vry om die gedrag van maatskappye te verander deur druk in die markplek uit te oefen."

Oor beskuldiging dat maatskappye in die verlede hulle plig versuim het om natuurlike hulpbronne met respek te hanteer en te bewaar, sê Friedman dat die industriële revolusie in vooruitstrewende lande vandag eintlik daartoe bygedra het dat natuurlike hulpbronne beskikbaar vir gebruik is.

"Olie in die grond was vir die mens van geen nut tot die tegnologie ontwikkel is om die olie te vind en te ontgin nie. Die deurslaggewende bewys is dat die pryse van amper alle natuurlike hulpbronne neig om met tyd te styg, nie te daal nie."

Friedman glo as omgewingswaardes aangebied word as 'n verbruikerskeuse in 'n vrye ondernemingskonteks, daar geen rede is waarom omgewingsbewustheid as teenstrydig met besigheidspreekte gesien moet word nie.

"Op dié manier het omgewingswaardes dan net soveel van 'n natuurlike plek in die mark as enige ander verbruikersvereiste. Maar besigheidsmense, moet jy besef, is nie die

Prof Milton Friedman, wenner van die 1976 Nobelprys vir Ekonomie, en skrywer van verskeie boeke oor die ekonomie, is bekend as 'n sterk voorstander van vrye onderneming en individuele vryheid. Hy het in 'n onlangse onderhoud met die tydskrif Environmental Action, 'n paar omstrede menings gelug oor die rol van die ekonomie en vrye onderneming in omgewingsbewaring in 'n veranderende wêreld. CHRISTELLE DE JAGER som van sy idees op

beste voorstanders van vrye onderneming nie. Die sterkste teenkanting vir die beginsels van vrye onderneming kom van sommige van my eie akademiese kollegas en van sakemense, om uiteenlopende redes.

"Die akademikus is heeltemal ten gunste van vryheid vir homself - vrye spraak en denke. Maar hy is teen vryheid vir ander. Hy wil hulle beheer. Die sakeman is ten gunste van vryheid vir alle ander mense, maar wil spesiale voorregte vir homself hê soos tariewe, kwotas en belastingvoordele."

Friedman sê om te sien hoe omgewings vereistes pas in 'n samelewing gebaseer op vrye keuse, moet daar na die markplek self gekyk word, en nie na die menings van besigheidsmense nie.

"As ons omgewingsprobleme op 'n produktiewe manier wil oplos, moet dit gebeur deur prysmeganismes en transaksies waartoe besigheidsmense en verbruikers toetree ter wille van eiebelang."

Friedman erken dat baie van die probleme wat geassosieer word met die oplossing van omgewingsprobleme hoogs tegnologies is, deurdat die oplossings sal afhang van vordering in tegnologie. Maar, sê hy, die vordering moet vrywillig plaasvind, as gevolg van publieke eise.

"Dit is duidelik dat daar vandag geen goeie alternatiewe is vir die oplos van omgewings-

probleme nie, net slegte alternatiewe. Die uitdaging gaan wees om die kleinste aantal slegte alternatiewe te kies, en die vrye mark toe te laat om maniere te ontwikkel wat werk met die doeltreffendheid wat net markkragte kan genereer.

"Ons kan byvoorbeeld onmiddellik lugbesoedeling beëindig deur alle fabriek toe te maak en ons motors ongebruik in motorhuise te los, maar die alternatiewe is onaanvaarbaar vir ons verbruikers.

"Dit beteken dat daar natuurlike gemeenskaplike voorkeure is, weens die publiek se keuses. As ons omgewingsake wil aanspreek, moet hulle hoër op die skaal van die publiek se keuse-voorkeure geplaas word, maar nie kunsmatig by wyse van opdrag deur die regering nie."

Friedman meen die grootste gevaar wat ons in die toekoms in die gesig staar, is selfvoldaanheid - die gevoel dat die Russe en hulle satellietstate dom was, terwyl die Weste slim was.

"Die enigste verskil tussen die kommunistiese en nie-kommunistiese lande is dat hulle 100 persent in die verkeerde rigting gegaan het, en ons net 50 persent.

"Die proses van foute regmaak en om vrye ondernemingsbeginsels doeltreffender en vollediger uit te oefen, is 'n voortdurende proses waarin daar baie werk is. Die ver-

Milton Friedman (Foto: Financial Mail)

soeking om groter magte vir die staat te vra, is altyd met ons.

"Dit is die bron van ons huidige probleme en dit dreig om die bron van ons toekomstige probleme te word. Ons moet met elke tree versigtig wees vir regerings, en ons self daaraan herinner dat dit in die aard van regerings is om gate te grawe en weer toe te maak.

"Die Amerikaanse regering betaal boere om tabak te kweek, en spandeer dan belastingbetalers se geld op veldtogte om mense te oordeel om op te hou rook."

Friedman glo daarom dat daar hard gewerk moet word om regering mag tot 'n minimum te beperk. Om ons gemeenskap werklik vry te maak, moet daar minder op die staat staatgemaak word, en meer op individuele inisiatief gegrond op vrye keuse en private eiendom.

"Dit is hoe die mag van die tegnologie die doeltreffendste gebruik kan word om die gemeenskaplike, omgewings en ander uitdagings van die 21e eeu aan te spreek," sê hy.

SOOS die meeste mense waarskynlik weet, is houdings jeens die omgewing hoofsaaklik deur die ekologiese ontdekkings van natuurwetenskaplikes beïnvloed. Gedurende die afgelope eeu het 'n ontsaglike korpus van kennis rondom natuurlike ekosistels ontwikkel, en is dié kennis deur die media - veral tydskrifte soos National Geographic, en in Attenborough se merkwaardige Living Planet-reeks - gepopulariseer.

Wanneer mense binne dié wêreldbeskouing ter sprake gekom het, is hulle grootliks as eksotiese vreemdelinge ten beste, of selfs diaboliese indringers gesien. Die kleiner stelsels is op hul beurt deur ander wetenskaplikes in groter en groter mate gesintetiseer totdat 'n hoogtepunt in die Gaia-hipotese van Richard Lovelock bereik is.

In wese verklaar Lovelock dat die planeet Aarde 'n selfstandige, ingeslote organiese stelsel met haar eie regulerings-meganismes is. Nog ernstige wetenskaplike sorg is aan kwessies soos globale verwarming en wêreldwye besoedeling gewy. Baie ander terreine van die wetenskap maak hulle bydrae tot populêre begrip: die fisika het Fritjof Capra opgelewer; kosmologie en wiskunde vir Carl Sagan en Richard Hawking onderskeidelik. Soos in die "puristiese" wetenskappe self, word gewedywer vir 'n verenigde veldteorie van kennis, 'n alchemiese toetssteen wat harde data in waarheid sal transformeer.

In die sosiale wetenskappe het sowel mans as vroue in die voorste linies van navorsing egter min tyd vir ekologiese haarklowery gehad. Hulle het eerder baie ure bestee aan pogings om die verwickeldhede van 'n baie meer ingewikkelde stelsel uit te pluus: die manier waarop wit middelklas-mans met mag alles wat hulle in die hande kry, onderwerp. Navorsing het ook die slagoffers van sulke plundering onder oë geneem: ander klasse, rasse en, natuurlik, vroue.

Die sosiaal-wetenskaplike navorsers, en later skrywers en aktiviste, het meestal probeer om 'n verenigde veldteorie van hul eie te skep. Hulle het geleen uit elemente van klassieke Marxisme, utopiese sosialisme, feminisme en swartbewussyns-bewegings. Hulle het met 'n bietjie minagting op die anti-kernkrag ekologiese struggles in onwaarskynlike lande neergesien.

In Suid-Afrika, veral, het sommige van die beste breine oor die laaste drie dekades of meer hulself gewy aan een groot maatskaplike doelstelling: die uitwissing van apartheid. Ekologiese inligting het Suid-Afrikaanse intellektuele en aktiviste laat skouer ophaal, 'n aanduiding dat hulle ekologiese kwessies as die voorreg van die wit middelklasse beskou (wat dit inderdaad is).

Reënboog-alliansie om 'n wêreldramp af te weer

Maar belangriker nog, navorsers soos Farieda Khan het gewys dat die swart werkersklas van die land nog nooit tyd gehad het om hulself oor sulke kwessies te bekommer nie. Soos Wilson en Ramphela se "Uprooting Poverty" getoon het, is hulle alledaagse lewe 'n regstreekse konfrontasie met oorlewing, soortgelyk aan enigiets wat "Ter wille van oorlewing" kan bied.

Dit beteken nie dat ekoloë onverskillig teenoor hul lot staan of dat die mense self onbewus van hul eie ellende is nie, maar dat die tyd, ontspannings-geleenthede en geld doodeenvoudig nie beskikbaar is nie.

Die gevolg is dat al die belangrikste spelers wat 'n impak op die staat/militêr/nywerheids-kompleks sou kon hê, geblinddoek was. Die klassieke ekoloë, wat hulle lewens daaraan gewy het om die betowering van fauna en flora te verstaan, kan nie sin maak van wat Krygkor se besetting van De Goeie Hoop of Somchem se bedreiging van Rooiels werklik beteken nie, nóg het hulle 'n wetenskap wat vra waarom St Lucia gegroefmyn word. Baie toegepaste wetenskaplikes en ingenieurs het so toegespin geraak in die lastige alchemie waarin hulle geïnisieer is, dat hulle die emosionele eise van gewone mense nie kan begryp nie.

Anti-apartheidsaktiviste het ten aansien van 'n voorheen onversetlike regime hulle kragte op een enkele kwessie - menseregte - uitgeput, en daarmee alle ander regte uitgesluit. Albie Sachs mag wel nie daarin geslaag het om 'n oortuigende ekologiese analise op te lewer nie, maar hy gaan voort met die stel van deuringende vrae, soos "het bome regte?". In die vertroue dat sosiale ontleders soos Harold Wolpe, Kameraad Mzala of Herbert Vilakazi miskien antwoorde sal waag, het bestaande amptelike verklarings deur die ANC, PAC en Wosa geen lig op omgewingspolitiek gewerp nie.

Ten laaste en heel voorspelbaar, is werkersklas-optrede beperk tot duidelik gedefinieerde werkplek-kwessies. Twee van die jongste openbare gebeurlikhede - die Thor-chemikalieë en die kieunet-veldtogte, wat Sacwu en

Groenpraatjies

MIKE KANTEY

Fawu onderskeidelik betrek het - kon nie eens daarin slaag om die embrio van 'n veelklassige alliansie rondom omgewingskwessies op te lewer nie.

In my oë is die essensie van al dié los drade dat al die spelers mistuk het om die intieme skakels tussen alle menslike bedrywighede raak te sien. In navolging van Susan Griffin glo ek dat elke operasionele handeling - of dit nou renosterbewing, lidmaatskap van die Natuurlewe Vereniging, die Gaia Club, die ANC se ekonomiese lessenaar of die vakbond is, aan sy eie ideologiese, en daarom lugdig-verseëde patroonstelling ly. Ons moet ons indompeling in die verdelende bewussyn van ideologie en diskoers begin aanvaar en dan begin om 'n dieper begrip van die noodsaaklike tussenspel van alle menslike en natuurlike gedrag toe te laat.

Soos met die ekumeniese beweging in die kerke, behoort ons almal vanuit ons eie sekerheid na 'n noodsaaklik verenigde veldteorie van handeling te beweeg ten einde te verstaan dat elkeen van ons 'n duidelike rol te vertolk het in die genesing van die planeet in die algemeene en in dié stryd-verwonde streek in die besonder.

Daarom wil ek 'n duidelike onderskeid

maak tussen verskillende spesies van omgewingsbewussyn en ekopolitiek. Maar ek het geen behoefte om in die proses nuwe tweespalt en antagonisme (so geliefd in die massamedia) te skep nie, maar net om die verskille uit te lig.

Op die minste gekompliseerde vlak is 'n onmiddellike geneesmiddel nodig. Daarom moet die renoster gered word, bome geplant en afval herwin word (om maar net 'n paar te noem). Dit is myns insiens die grondslag van omgewingsbewustheid - 'n opregte aktiewe besorgdheid oor die omgewing as sulks.

Op 'n dieper vlak begin mense die skakels tussen omgewings-agteruitgang en sekere nywerheid- en landboustelsels artikuleer. Hier sien ons populêre ontevredenheid oor gifafval, kernkrag, insekdoders en so meer. Uit sodanige kommer spruit 'n ekologiese aktivisme wat eie is aan Earthlife Africa, Chemwatch, Koeberg Alert en ander.

Dié soort werk lei daartoe dat mense begin om die onderliggende politieke, maatskaplike en (soms) geestelike stelsels te bevraagteken wat oorheersende praktyke ten grondslag lê. Onlangse uitvloeiels daarvan is die Diepte Ekologie (Deep Ecology) en Ekopolitiek.

Diepte Ekologie - deur die Duitse Groen politici as die "fundos" of fundamentaliste gedoop - soek eerste beginsels of fundamentele oorsake vir die huidige krisis en vind dikwels sulke oorsake in geloofstelsels. Filosofe soos Bill Devall of Arne Naess het geprobeer om dit met 'n nuwe stelsel te vervang wat gekenmerk word deur 'n verheerliking van die aarde.

Aan die ander kant glo die ekopolitici - soortgelyk aan die "realos" in die Duitse Groen politiek - dat sekere verhoudings van mag in die staat/militêre/nywerheid-kompleks die sondebokke is en dat sulke verhoudings uitgedaag en getransformeer moet word deur konkrete politieke optrede. Uitstaande eksponente van sulke beskouing is André Gorz en Murray Bookchin.

Wat ook al die meriete al dan nie van die verskillende houdings, glo ek vas dat die tyd vir doktrinêre meningsverskille en haarklowery verby is. Soveel as wat ons 'n verenigde front nodig het om ons in die oorgang na 'n nierassige, nie-seksistiese en demokratiese toekoms te lei, het ons ook 'n behoefte aan 'n reënboog-alliansie om 'n wêreldramp af te weer.

Maar dié soort ekopolitiek sal nie genoeg wees nie. Ons oorlewing hang ook saam met 'n massiewe onmiddellike transformasie van lewenstyle, houdings en interpersoonlike optrede.

(Mike Kantey is 'n eko-aktivis van Kaapstad)

God, Kerk en vryheid van spraak

DIE vraag na die kwaliteit van lewe sal al hoe belangriker word in die jaar 1991. Elke aspek van ons samelewing sal aan 'n kwaliteitstoets onderwerp moet word.

Die aandag sal moet verskuif van die blote bestaan van sake na die hoedanigheid daarvan. So sal die kwaliteit van ons onderwys skerp onder die soeklig moet kom. Die kwaliteit van lewe van die werkersgemeenskap van Suid-Afrika sal diepsinning aangespreek moet word. Die kwaliteit van die huidige plaaslike bestuurstelsel sal eerlik oorweeg moet word. So kan 'n mens 'n lang agenda saamstel.

Hierin sien mens inderdaad ook die dringende behoefte aan 'n vryer vloei van inligting, 'n groter mate van vryheid van spraak. Soveel so dat die stem van die gewone burger (veral diegene sonder stemreg) gehoor kan word.

Daarom verwelkom ons die beslisheid waarmee die SAUK en waarskynlik ook ander media dié aangeleentheid wil aanspreek om sodoen 'n brugfunksie vir informasie en wedersydse blootstelling te vervul.

Ons moet egter nie die rol van die alternatiewe pers in dié stadium geringer skat nie. Daarmee sal ons opnuut die rol van godsdienstige (veral hier, Christelike) rubrieke en artikels ernstig moet opneem.

Dié artikel gaan van die standpunt uit dat die oorgrote meerderheid van Suid-Afrikers ook gelowiges is. Verder ook dat die rolle

van burger en gelowige onafskeidbaar verweef is. Ten diepste sal "Geloofspraatjies" ook ernstige deelnemers binne die raamwerk van die vrye vloei van inligting moet wees.

Daar is 'n groot aantal boeke oor die verhouding tussen godsdienste en samelewing gepubliseer.

Die aspek wat die meeste bestudeer is, is die vraag na die wedersydse verhouding tussen ekonomiese en godsdienstige aktiwiteit.

So is aangetoon dat godsdienste die ekonomie op verskillende maniere beïnvloed. Eredienste en heilige dae werk bepalend in op die werkritme van 'n samelewing. Ook is aangedui dat die ekonomiese waarde van goedere en dienste gedeeltelik bepaal word deur die definisie wat die heersende godsdienste daaraan gee. Daar is ook uitgewys dat die verspreiding van rykdom en armoede in 'n groot mate deur godsdienstige normes bepaal word.

Dit is dus duidelik dat geloofspraatjies 'n noodsaaklike samelewingaktiwiteit is wat die balans mede-bepaal en veral in 'n tyd van oorgang en sosiale verandering onontbeerlik behoort te wees. Die aanvaarding van 'n sekulêre staat vrywaar die Christen nie van die heilige roeping om sout van die aarde en lig van die wêreld te wees nie.

Die kerk en die gelowige se belangstelling in en deelname aan 'n proses van die vrye vloei van inligting en die vryheid van spraak moet

egter anders omskryf word as wat in die heersende debat daarvoor gebeur.

Die gelowige se belangstelling daarin is nie gebore vanuit die illusie dat die media heilbrengend is nie, ook nie uit die wens dat linkse sowel as regse standpunte gebalanserd aangehoor moet word nie.

Die versugting van die gelowige is na GOEIE NUUS, nie alle nuus nie. Ons verknoegheid aan die Evangelie (goeie nuus) is gebore uit die goedheid eerder as die algemeenheid daarvan.

Die gelowige beskik nie oor godsdienst-vryheid of vryheid van spraak as 'n luukse wat of links of regs aangewend kan word nie.

Ons vryheid staan in diens van God en die Koninkryk van Vrede deur geregtigheid.

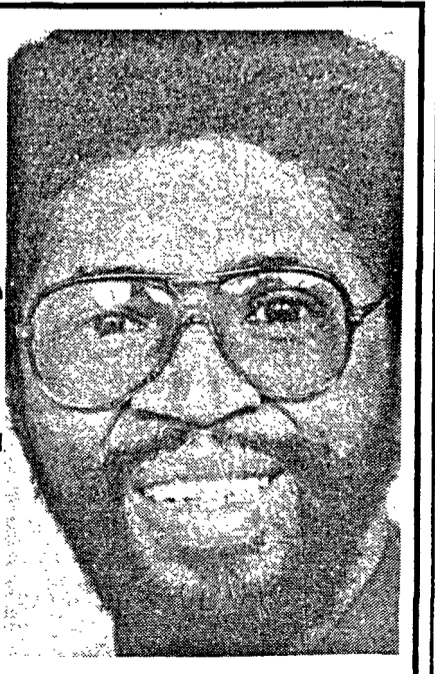
Ons pleitrede is telkens dat die wil van God "in Suid-Afrika, net soos in die hemel" sal geskied.

Met dié woorde uit die Onse Vader-gebed word die andersheid van die kerk se betrokkenheid uitgewys. Terwyl die politici besig is met die kuns van die moontlike, werk die gelowige vir die vestiging van die wil van God.

As sulks is die kerk se rol ook nie sonder 'n duidelike voorkeur vir 'n geregtigheid waardeur die Bybelse vredesdroom gedien kan word nie.

Dié droom is gegrond op die openbaring van God as die Hulp van die hulpelose, die

Geloofspraatjies

RUSSEL BOTMAN

bevryder van die onderdrukte en die Vader van die weduwee en wese. Die kerk sal dus die saak van die armes, verdrukte en veronregtes moet stel.

En dit sluit in die kwaliteit van lewe op alle terreine.

(Ds Russel Botman is die assessor van die NG Sendingkerk en leraar van die gemeente Wynberg)

WA de Klerk opgewarm vir '90

STILLE NAG
Deur Deon Opperman
Tafelberg (R19,95)

RIKE VAUGHAN

OP my lessenaar lê die pas gepubliseerde uitgawe van Deon Opperman se "Stille Nag", en daarlangs 57 resensies (van Sensal - die Sentrum vir Suid-Afrikaanse letterkondenavorsing) wat hoofsaaklik met niks anders as lof, en in die oortreffende trap, oor die drie opvoerings van die spel (Grahamstad, Johannesburg, Kaapstad) praat nie: dit wemel van uitdrukkings soos briljant, meesterlik, geniaal (in Afrikaans én Engels), toegepas op sowel stuk as outeur. Laasgenoemde vind dit, trouens, "the best play I've ever witten, by far" (Weekly Mail, 22/6/89). Dit sou 'n mens dus moet verheug, dié toevoeging tot die skraal Afrikaanse drama-oes...

Ek is half bly ek het nie een van die opvoerings gesien nie, dat ek my heeltemal onbevooroordeeld, letterlik, die oordrag van 'page' na 'stage' kan verbeél, kan kyk na die teks as som van alle potensiele opvoerings, nugter kan vra: waaroor was al die bohaai?

Nouja, in die eerste plek is die onderwerp ongetwyfeld aktueel: dis Kersfees, en Boet Gerhard, linkse aktivis, kom na 'n tydjie in die tronk huis toe. Tot groot vreugde van veral Ma en vertraagde kleinboet, Daantjie; tot onverbloemde ergernis en erger van AWB-boet, Adriaan, wat die "verlore seun" met al die haat van die (bedoeld-Bybels) "verontregte" fanatikus sy terugverwelkoming misgun.

Hier al probleem een: sover my kennis van dié gelykenis strek, het die Bybelfiguur "afgedwaal" - is dit by implikasie dan ook toepasbaar op betrokkenes by links, dat hulle afgedwaaldes is? Elders poog die dramaturg egter om die ideologie van links en regs as ekwivalent ekstrem (en afkeurenswaardig) voor te stel, twee kante van dieselfde munt (30)... gaan die gelykenis hoegenaamd op? Opperman wil aan die vraagstuk(ke) in sy spel egter duidelik 'n Bybels-metafisiese dimensie verleen. Sowel die aanhaling uit Van Wyk Louw se 'Inferno',

Die AWB-boet, Adriaan (Nico Liebenberg), met daardie melodramatiese deus-ex-machina-pistool in die hand

as Matteus 10:21, wat as motto's dien, wil chaos en verskeurdheid spesifiek knoop aan die negering van die (Christelike) "goue middeweg". Bowendien bevat Daantjie se kristalbal wat hy van Gerhard present kry ("die swart is die hemel en... (skud die balletjie) dis die sterretjies", 11), 'n aanhaling uit beroemde digternaamgenoot se "Negester", waarmee (origens onsubtiel) die verband nogmaals gelê word tussen hemel/hel en aktualiteit. Te meer omdat Daantjie, as enigste wat (nog) "in gesprek kan tree" met die engel(e) immers onskuld, eenvoud, óóp geloof-in-goedheid, onvoorwaardelike liefde vir almal beliggaam, en uiteindelik - soos Christus - vir "die sondes van ander" as onskuldige slagoffer sterf. In die slottoneel word hy, danksy ideologiese haat, tydens die broedertwis per ongeluk doodgeskiet. Hy val die kersboom plat, die liggies gaan uit... So

word, Middeloeus, Kers- en Paasgebeure met mekaar verbind.

Afrikaner-huis-en-haard word dus ideologiese strydperk in die klein, spieël van, die groter sosio-politieke realiteit waarvan dit deel uitmaak. Ek vermoed dat die loketsukses van die stuk ten minste ten dele toegeskryf kan word aan die "deurbreking" van die taboe op seks-godsdiens-en-politiek-as-onderwerpe binne die nie-librale, patriargaal-chauvinistiese tradisie van so 'n familiekring waar "andersheid" onderdruk/weggesteek word t w v die fatsoen en "die oumens se gevoelens", 'n macho-bestel van "manne" waarin die vrou haar "plek" moet "ken": dit verbaas my daarom ook nie dat gehore blykbaar entoesiasies op en af gesprong het as vroulielief, Antoinette, haar vir die eerste maal openlik teen haar regse (boerse) man verset. Maar as die stof gaan lê, word die

leemtes wat deur virtuos regiewerk (van die gesoute teaterman-skrywer) verbloem word, opvallend. Daar is pittige dialoog en plek-plek fyn intuïsie vir dramaties-ironiese situasie (vgl 25 - 28); maar daar is óók ongelooflik li-te-rê-re spreekbuistaal (29, 43,44). Daar is die wil tot vernuwing, maar juis die oënskynlike "deurbrake", belig terselfdertyd die swakhede van die spel. Pa Christiaan, byvoorbeeld, sy kru taal en heavy handed outoritêre optrede ten spyt, word nooit 'n oortuigende gesagsfiguur nie. Hy misluk daarom as figuur en as simbool. As Adriaan hom in die tweede bedryf letterlik onderstebo loop, word hy gewoon belaglik.

Verder is die debat in die gesin so oop (en blykbaar al lank), dat daar geen sprake is hier van "Afrikaner-ambivalensie" nie, laat staan nog motivering vir die onverdraagsaamheid binne dié geleedere. En wáár lê die oorsake - in die stuk - vir die opponerende ideologie? 'n Mens kry ootenseglik die gevoel dat Opperman se teks, ryk aan moontlikhede, sy potensiaal nie vervul nie, dis nie "af" nie, dinge nie behoorlik deurgevoer en met mekaar geïntegreer nie - was die dramaturg te haastig?

Onwaarskynlikheid (op suiwer realistiese vlak) som daarom m i die gebreke op. Onoortuigend is, byvoorbeeld, die blatante vyandigheid uit die staanspoor uit van Adriaan jeens sy broer. Dit pas nie by die "goed opgevoede, middelklasgedrag" waarmee die gesin elders getipeer word nie: hy sou minstens aanvanklik tog probeer het om die skyn te handhaaf, binne so 'n patroon. Ongelukkig het hier die skynbaar onbenullige ongerymdheid negatiewe dramalogiese gevolge: in plaas van 'n broeiende, sigbaar groeiende spannende ongeduld wat allengs nie meer betuel kan word nie en moet uitloop op 'n uitbarsting, desnoods fisiek, moet die dramaturg nou sy stuk kunsmatig na 'n hoogtepunt voer, met melodramatiese deus-ex-machina-pistool en al, in 'n slot wat allermins tragies aandoen, omdat daar van onvermydelikheid alléén al, hoegenaamd geen teken is nie. En wat is die funksie van die gegewe rondom Gerhard se aandagigheid aan Daantjie se "ongeluk"? Meer nog as in die geval van Antoinette se "onderdrukking", word die gebrek aan dieptegang voelbaar: dis banaal, oorbodig, gemik op maklike populêre sukses. "Maar dis dan die ware lewe!" en: "Teater is dan juis vir die people...!" hoor ek al. Ja, à la sepies, seker. Want vir my voel dit alles nie "nuut" nie, maar na W A de Klerk, opgewarm vir '90.

Rike Vaughan doseer Afrikaans en Nederlands by Wits

Handhawers sal sidder...

BOEREJIVE
Deur Prevot van der Merwe
Human & Rousseau (R24,99)

FANIE OLIVIER

DIE lekkerste bundeltitel van verlede jaar se oes is seker Prevot van der Merwe se "Boerejive". Met "Boere" in al sy betekenis en skakerings opgesluit in die 44 gedigte en een kort prosastuk wat hierdie debuut uitmaak; jive wat weer die speelsheid en plesierigheid van leef wil suggereer.

Die verse is wat mens kan noem mineurtoon: waar en warm, sonder dat dit die wêreld wil verander of die sprekers se lotgevalle universele boodskappe wil laat dra. Reeds die losstaande openingsgedig staan in hierdie teken wanneer die spreker gaan verse voorlees by Ikeys se Somerskool, net om deur die rumoer en drif van ander digters amper irrelevant te word: "En ek bly stil/ bedroë ge-upstage/ met die rewolusie op hande/ met 'n bek vol tande."

Die eerste van vyf afdelings in die bundel noem Prevot van der Merwe "skools". In hierdie agt gedigte en 'n prosastuk word daar oor en vanuit die skoolervaring geskryf. Die perspektief is soms die van die kind, maar oorwegend hoor ons van die onderwyser.

Die spreker wil hom voorhou as 'n modelleerkrag - noem homself ook "Meneer Chips" - maar die gedigte verraa 'n ander

onderstroming. Dit is dié van die "dubbele-dom onderwyser/ wat sy hart verpand/ aan 'n kind" ('vryperiode'), die kind wat die meneer vaal sien en teken, terwyl die onderwyser moet weet "meneer sien jou in/ volkleur/ en sy bloed kan daarvan skree" ('kunsklas').

Maar reeds in hierdie afdeling word die disintegrasie van die Suid-Afrikaanse samelewing ook in die vooruitsig gestel.

Die tweede afdeling se titel, "landelik", is dan ook ironies, want as bytitel staan daar "voorleesverse vir opruiende doeleindes". Hoewel die politiek hier oorheers, word dit nooit neulerig of vertonerig (of werklik opruiend) nie, maar verkry dit dikwels iets van die elegie, die spot daarin ten spyt. Hier is 'biddag op Mamre' en 'die kleur van Apartheid' vir my die mooiste.

Die derde afdeling, "hartelik", is die langste en bevat 13 gedigte oor en rondom die liefde, die huisgesin en die familie. Ook hier beïndruk die eenvoud van segging, wat weer bewys lewer dat diep-gevoelde emosies nie altyd vra vir groots-uitgewerkte of slim verse nie.

Nie dat alles hier maanskyn en rose is nie - die bitterheid en die ontnugtering praat saam, terwyl die sentimentaliteit nie lyf wegsteek nie. Maar wat is helderder as 'dink aan 'n dogter': "timmer 'n wiegie/ vertel die bure/ koop 'n kwas/ verf die mure// sing in die strate/ steek op 'n kers/ dink aan 'n dogter/ vorm 'n vers'". Die afdeling "hemels" is vir my die

teleurstellendste, veral aangesien dit begin met die knap 'gogga voor God' waarin die spreker beplan hoe hy gaan sorg dat hy in die hemel kom. Met die uitsondering van "nog in my laaste woorde" (wat weer 'n vertonerige titel het), is die res van die afdeling vaal en maklik ignoreerbaar.

Die bundel sluit egter op 'n hoogtepunt met die vyf gedigte in "plaaslik", hoewel Van der Merwe seker moet verantwoording doen oor waar die "tuinjong" in sy bevryde Suid-Afrika en Afrikaans vandaan kom. Hierdie vyf miniatuurportrette verraa watter gevoeligheid daar in die digter se verse opgesluit lê. Die slotgedig, 'wamkaros in winter', met sy byroep van kinderherinneringe, intigreer ook beter as enige ander plek in die bundel die Engels en Afrikaans wat hy gebruik, hoewel dit ook hier ewe ongeërgedoen word.

Vir die literatore en die kwaai kritici is hier nie genoeg werk nie, en diegene wat "struggle - do or die" sal "Boerejive" ook nie 'n stempel kan gee nie. Vromes sal hulle hande saamslaan oor die ongeërgedheid, skynheiliges oor die "kru" taal. Handhawers sal sidder.

Ek hoop daar bly genoeg ander lesers oor wat van die vreugdes wat ek hierin raaklees, sal kan deel.

Fanie Olivier is 'n digter, rubriek-skrywer, voorsitter van die Afrikaanse Skrywersgilde en doseer Afrikaans aan die Universiteit van Venda

Laura Dern en Nicholas Cage in 'Wild at Heart', die wilde prent wat ons nie gaan sien nie

Waffer Act is dit nou weer?

DIE Amerikaanse verspreiders van David Lynch se jongste prent, "Wild at Heart", het besluit om nie die prent in Suid-Afrika uit te reik nie, sê 'n woordvoerder van die verspreidingsmaatskappy Ster-Kinekor. Daar word geen redes vir die boikot verskaf nie.

"Wild at Heart" is verlede jaar by die Cannes-fees met 'n Goue Palm bekroon, maar het die Amerikaanse kritici nie geïmponeer nie. (My redakteur het die prent twee keer gesien en het belowe om lesers met 'n blow-by-blow account te trakteer.) Maar dit is 'n bysaak.

Dié boikot los die Suid-Afrikaanse sensors se probleem met sekstonele, geweld en vloekwoorde op, maar hulle sal nie so gelukkig wees met Pedro Almodovar se "Tie Me Up, Tie Me Down" nie. Almodovar-fans wat die prent oorsee gesien het, sê Pedro se komiese verhandeling oor sado-masochisme sal geen probleme bied nie. Ander sê "Tie Me Up" sal nooit ongeskend verby die sensors glip nie.

Vandag open "Wild Orchid", 'n eksplorasie-prent, propvol erotiese tonele, deur die mense wat "9 1/2 Weeks" gemaak het. Dit word met 'n ouderdomsperk van 2 tot 19 en snitte uitgereik. Nu Metro, die

Daar is 'n klomp wilde prente in die omloop. Gaan ons hulle sien? Gaan die sensors ons toelaat om hulle te sien? Gaan die boikot ons toelaat om hulle te sien? vra

ANDREA VINASSA

maatskappy wat die prent uitreik, het ons nie bevoorreg met 'n voorskou nie, maar dit speel in Rio de Janeiro af en het Jacqueline Bisset in die vroulike hoofrol. Almal het name soos Goncalves, Costa en Assumpta. Mickey Rourke herhaal sy enigmatiese vertolking van "9 1/2 Weeks" en dis net wall-to-wall seks.

Daar was sprake dat die ryk van Louis Pienaar - die appèlhoof wat verlede April oorgeneem het by Kobus van Rooyen - 'n drakoniese tydperk in sensuur 'sou inhuldig.

Toe ons weer kyk, is Pienaar weg om na die beïnvloeding van ontvanklike gemoedere om te sien. En nou is die Appèlraad op Publikasies onthoof en daar is diegene wat glo ons het nie een nodig nie.

Cedric Sundström se "Revenger" het vir Pienaar en sy makkers hoofbrekens

gegee en hulle het 'n ouderdomsperk van 2 tot 18 en extensive cuts aangevra. "Revenger" is 'n aksie-drama oor snuff movies.

Daar is 'n paar dinge wat net nooit aanvaarbaar sal wees nie, sê Pienaar in sy uitspraak: "Sexual perversion, such as lesbianism, would always be offensive to public morals, and the more so if offered gratuitously without being functional in terms of the development of the plot. However, the scene of the two young girls in bed is, at the most, only suggestive of lesbianism without being explicit. Nudity is really the objectionable aspect. Except for a tanga, which is not really visible until she runs off, one of the girls is to all intents naked. Although nudity per se might not be offensive, nudity coupled with sexual immorality, such as the suggestion of sexual perversion, is.

"Similarly, the offensive and repugnant copulatory thrusting movements by the gang leader during the rape scene need to be removed."

Dit is lekkerder om die uitspraak te lees as om die prent te kyk!

"Finally the language used in the film poses a serious problem. One Board member counted some 28 "fucks" and derivatives of the word. A priori bad language is contra bonos mores. However, most of them would probably be functional in relation to the circumstances when they were used and to characterise the persons who used them, and would be discounted against offensiveness by viewers of the film. But when they come in batches, or reather salvos, and when the dialogue becomes so replete with these crude expletives as to become nauseating, they become so repugnant as to constitute offensiveness within the meaning of the Act."

Waffer Act is dit nou weer?

Daar is goeie nuus ook: die Seven Arts se Len Davis sê Bertrand Blier se 1977-seksprent, "Le Balseur" (op Afrikaans "Ballas" en op Engels "Going Places"), dra die appèlraad se goedkeuring weg en sal binnekort vertoon word.

Kunsmark se bloeitydperk is verby

PARYS - Die oplewing in die kunsmark is besig om af te neem - so word daar bespiegel. Die bloeitydperk toe enige kunswerk duiselingwekkende pryse behaal het in die internasionale veilingkamers, is verby.

So getuig die herfsverkope in London, New York en in Parys. Die meeste van die werke is nie verkoop nie en die aanbiedinge was deurgaans laag.

"Laasjaar het al ons kunswerke soos soetkoek verkoop." So sê Francis Briest, die toesighouer van die finale rondte in 'n reeks veilings wat deur Paryse kunshandelaars gereël is. Briest kon slegs 41 uit die 101 "abstrakte en eietydse" skilderye in die katalogus verkoop. In vroeëre verkope kon afslaaers slegs kopers vir 40 uit 109, 62 uit 131 en 28 uit 118 kry.

By Sotheby's en Christie's lyk dinge nie veel beter nie, hier het 'n ongekende aantal items nie verkoop nie.

Niemand het belang gestel in Fautrier se "Nu gris bleuté" wat te koop aangebied is by die Cornette de Saint Cyr-verkoop nie. Verlede jaar het dié kunstenaar se werk verstomende aanbiedinge gekry. 'n Poliakov-doeke wat tussen R520 000 en R624 000 gewaardeer word, het geen aanbiedinge gekry nie. Vroeër vanjaar sou

versamelaars hul voortande gee om een van Poliakov se kleurryke, legkaartagtige skilderye te besit.

"Binne twee jaar het die waarde van 'n Poliakov van R286 000 tot tussen R1,3-miljoen of R2 080 000 gestyg "sê Briest. "Die mark het tyd nodig om hierdie toename te verteer."

Briest kon ook nie die wit en swart gestreepte doeke van Daniel Buren, die skepper van die kontroversiële kolompe in die binnehof van die Palais Royal verkoop kry nie. Die skilderye word tussen R 78 000 en R 104 000 gewaardeer.

By 'n vroeër verkoping het die afslaaer, Guy Loudmer 'n Buren-doeke onttrek omdat hy kon aanvoel dat dit nie verkoop sal word nie. Die teenwoordiges by die veiling het die besluit met handgeklap begroet.

'n Skildery van die jong Franse skilder Combas, wat stip deur spekulante van die kunsmark dopgehou is, kon slegs ongeveer R65 000 haal. Die doek is tussen R104 000 en R130 000 werd. Loudmer sê dat pryse tussen 50 en 100 persent gedaal het sedert 1987. "Voorrade was nog altyd volop," sê hy. "Ons sien nou egter 'n afplating in die mark."

Afslaaers volg nou 'n strategie deur "meer

selektief" te wees met verkope in die hoop dat dinge weer na normaal sal terugkeer. Kunstenaars en hul galeryborge beskuldig handelaars daarvan dat hulle die mark oorstrom met skilderye waarvan baie van swak gehalte is.

Hierdie verskynsel het spekulasie aangemoedig wat reeds deur die instelling van gul belastingkonsessies vir kunsaankope aangehits is.

Die toetreding van banke, versekeringsmaatskappye en groot besighede het ook die spekulasie aangewakker.

Die koop en verkoop van kunswerke het 'n geleentheid geskep vir vinnige en maklike profyt, sodat een skildery verskeie keer in dieselfde jaar verkoop kan word.

Dit is 'n maklike proses: jy koop 'n skildery van 'n galery en laat dit opveel by 'n publieke veiling in London, Parys of New York. Soos een handelaar sê, "Baie van die sogenaamd "nuwe" skilderye is al twee, selfs drie keer opgeveel nadat dit ongeveer ses maande lank in 'n galery gehang het.

Die huidige daling in die kunsmark noep spekulante om hul oortollige doeke teen enige prys te verkoop. Baie keer sal 'n skildery glad nie verkoop nie, al is dit

goedkoop. Geharde handelaars is desperaat. Die gelukkiges wat hulle nie oor geld hoef te bekommer nie, wag maar geduldig totdat die mark weer gunstig\goed is."

Amptenare by Parys se Salle Drouot-veiling probeer om nie hul kommer oor hul kliënte se traagheid om hul aankope te betaal, te wys nie.

'n Woordvoerder sê dat op enige moment kan 'n afslaaer vir tot 30 persent van sy betalings wag.

Organiseerders van laasjaar se International Contemporary Art Fair (FIAC) in Parys sê hulle wil by versamelaars eerder as spekulante 'n aanklank vind. Die Fair het veral aan gehalte-kunswerke aandag gegee, selfs al beteken dit dat gevestigde name bo onbekende talent verkies is.

Volgens die FIAC-organiseerders was dit suksesvol, skilderye ter waarde van ongeveer R156 miljoen is verkoop.

Die syfer is egter steeds laer as dié van 1989 toe FIAC ongeveer R163 miljoen met verkope gemaak het.

Talle van die skilderye was voor die Fair geopen het, reeds verkoop. Hierdie skilderye kon later op ander staanders gesien word, waar hulle met ander prysetikette pryk.

- EMMANUEL FESSY, AFP

Suiwer snert en die tone krul

LOVE'S LABOUR LOST

Deur William Shakespeare
Met Gavin van den Berg, David Clatworthy, Ralph Lawson, Pauline O'Kelly, Fiona Coyne e.a.

Regie: Leslie French
Maynardville

PLAYBOYS

Deur Deon Opperman en Garth Holmes
Met Errol Hart o.a. ses Chippendale namaaksels
Regie: Deon Opperman
Theatre on the Bay

ARNOLD BLUMER

'N KONING (Gavin van den Berg) en drie van sy vriende (David Clatworthy, Nic Ashby, David Butler) sweer hulle wil niks meer met vroumense te doen hê nie en hulle hul voortaan net aan hul studies gaan wy. Dan daag die prinses van Frankryk (Pauline O'Kelly) en drie van haar hofdames (Fiona Coyne, Anthea Thompson, Gretha Brazelle) op en die mans vergeet van hul eed. Toe hulle sweer hulle is lief vir die vrouens, raak laasgenoemdes agterdogtig: as mense (mans) so vinnig 'n eed kan breek, hoe betroubaar is die volgende eed? Dus word die mans se hartstogte op die lange baan geskuif; as hulle na 'n jaar nog by hulle tweede eed hou, mag daar wel sprake wees van hegte verbintnisse.

'n Mens kan nou wel dieper betekenis agter hierdie storielyn van een van Shakespeare se vroegste stukke vermoed soos die stryd tussen verstand (studies) en gevoel (liefde) wat hier onbeslis eindig; selfs 'n feministiese lesing van hierdie stuk sou interessante resultate kon oplewer. En die feit dat Shakespeare die toeskouers binne die spel op die verhoog met hulle mede-akteurs laat argumenteer, is 'n vervreemdingstruuk wat gerus deur hedendaagse regisseurs uitgebuit kan word. Maar Leslie French se opvoering is deeglik tradisioneel en soms amper vervelig. Want ons ken mos die tema, en sy behandeling in Maynardville bied nie juis nuwe insigte nie.

Daar is egter opflikkeringe wat die spel betref soos die vier mans wat as Moskowiete verkleed met lappoppe dans om die vrouens te flous en te vermaak; en veral David

Clatworthy se fyn gebalanseerde vertoning tussen 'n skeptiese sinikus en 'n vurige liefhebber is iets om te waardeer. Maar soos by 'n vorige Shakespeare-opvoering vra ek hoekom party mans se stewels ritssluiters het terwyl die hele inkleding 'n sfeer van historiese getrouheid probeer voorgee?

Amper 400 jaar later skryf Deon Opperman ook oor mans wat vrouens wil betower. 'n Nagklubbestuurder (Errol Hart) het dringend 'n opvoering nodig en het blykbaar êrens van die Chippendales gehoor. Om sy gestoeltes vol te maak reken hy op swetende vroumense wat daarvan hou om vyf (en later ses) welbedeelde mans se olierige lywe te takel.

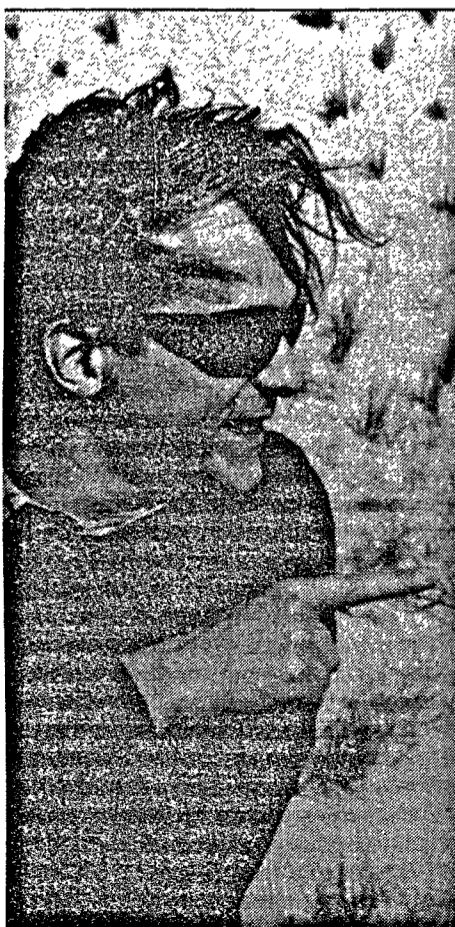
Daar is ook 'n verhoog op die verhoog waar aanvanklik onbeholpe gerepeteer word vir die uiteindelijke "Playboys"-opvoering. Twee vrouens probeer die mans hulle passies

leer en verder wemel dit van MCP-grappies soos "life is a bitch when you get rejected by one."

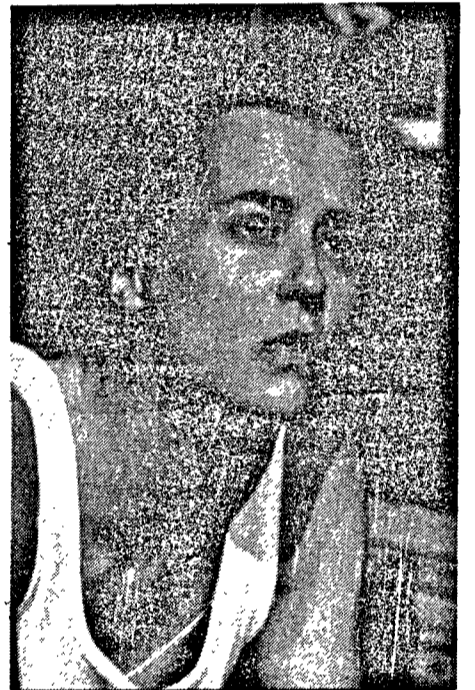
Wat veronderstel was om 'n draakstekery met die Chippendales se Liggaamsbou-afwysery te wees, val plat op sy maag, omdat die outeur sy fassinatie met die moontlike loketinkomste van dié soort opvoering nie vereenselwig het met sy intellektuele distansiering van die onderwerp nie.

Maar die mans kan dans, party selfs op akrobatiese manier en die dialoog bestaan plek-plek net uit kwinkslae wat soos tennisballe oor die verhoog geslaan word. Dis egter al wat verlang word, want die gehoor kom tog om "goeie, suiwer snert" te sien soos een karakter dit stel.

En die speelvak gaan suksesvol wees te oordeel aan hoe die tone van die vrou langs my gekrul het van die lekkerte.

Ulrich Tukur

Pauline O'Kelly

Die weë van die liefde

FELIX

Met Ulrich Tukur
Regisseurs: Helma Sanders-Brahms, Helke Sander, Margaretha von Trotta en Christelle Buschmann

LAETITIA POPLÉ

DAT pyn onlosmaaklik deel is van 'n liefdesverhouding het die gepynigde lovers Tristan en Isolde deeglik besef. Felix nie, daarom word hy deur die pyn van 'n gebroke verhouding rigtingloos voortgedryf.

Felix is 'n verwarde chauvinis wat deur sy geliefde Traude verlaat word. Hy beland in vier situasies wat die vier segmente van die film uitmaak.

Elk word deur 'n ander vrou geregisseer en bied op aanvullende wyse 'n blik op verhoudings en seksualiteit.

"The last straw" deur Helma Sanders-Brahms is 'n telefoongesprek wat Felix tussen diep teue whiskey deur met 'n vriendin het. Die gesprek en sy woonstel is net so holdersteholder soos Felix se gemoed - veral as hy op oorblyfsels van Traude se teenwoordigheid afkom.

In Helke Sander se "Do I have to be Careful?" ontmoet Felix twee vroue op 'n strand. Hulle is into Chinese sex-sonder kontak. Dis 'n komiese, maar ernstige blik op seks sonder emosionele kontak wat later maar so vervelig soos 'n Sondagagtermiddag kan word. Soos een van die vrouens sê "It's always the same."

"Eva" (deur Margaretha von Trotta), ook in haar liefde verlaat, ontmoet Felix deur middel van 'n roomys. Saam probeer hulle hul emosies en verhoudings uitpluis terwyl Eva aanhoudend in haar roomys ween. Dis die eerste ware insig by Felix in hul verhouding, waar hy voorheen net die skuld op Traude wil pak.

"Are you Lonesome Tonight?" van Christel Buschmann toon dat die kil nagle van Hamburg maar 'n skrale troos bied. Veral as die sexy vrou eintlik 'n boyfriend het wat graag wil kyk. (Die Elvisse in die nagklub sal die regte Elvis op sy whiskers laat kyk.)

Ulrich Tukur is 'n snaakse oortuigende Felix, 'n man wat besef dat die pad van die liefde ongekaart is.

Hy wou nie erken dat deel van die skuld van die mislukte verhouding moontlik by hom kon lê nie. Nou dink hy anders.

Evita is vir ons dierbaar

AN AUDIENCE WITH
EVITA BEZUIDENHOUT
Met Pieter-Dirk Uys en
Lizz Meiring
In die Warehouse, Mark-
Teater

ANDREA VINASSA

DAAR is diegene wat glo Evita Bezuidenhout moet begrawe word. Ek moet bieg dat ek na "A Kiss on Your Koeksister" en dies meer, lus was om die teraardebestelling self te reël.

Dit sou 'n groot fout gewees het, want vandag se Evita is vir ons dierbaar. Sy het die groen saak ontdek, al kan sy 'n moffie nie voor haar oë verduur nie (dis 'n Engelse verskynsel) en wat die ontleding van politieke verwikkelinge (plaaslik en in die Midde-Ooste) betref, is sy in die kol.

Van my kollegas sou nie met my saamstem nie, maar daar het 'n menslikheid ingetree. Waar daar in die verlede grotesk die draak gestee is met die regses, is die steke meer subtiel. Die swak smaak van sommige koeksister-grappe is vervang deur verfynde aweregse humor.

Hoe kan 'n mens hierdie transformasie verduidelik? Moenie dink ons het nie vir Pik in Evita se pelsjas kaalvoet op die sitkamemat sien rondsluip nie. 'n Bietjie liefde kan 'n groot verskil maak!

Ons is ook die didaktiek, die soetsappigheid en die kunsmatigheid van Uys se ernstige toneelstukke van die afgelope tyd gespaar.

Die eerste helfte van die aand is maar net 'n voorgereg. Die bekoorlike Lizz Meiring oftewel Evita se sekretaresse, Bokkie Bam, verskyn as haar pa Dominee Bam en haar kleinboet, Boetie. Terwyl daar om Blanche-Noir se swembad oor die Nuwe Suid-Afrika beraadslag word, tower Meiring en Uys talle nuwe karakters en ou bekendes op, maar dit is eers in die tweede helfte dat die gehoor vir Evita onder vier oë kry.

En spontaneïteit gee die deurslag. Wie het in die verlede Evita se speeches geskryf? Laat sy dit tog self doen.

Lawyer turned bestseller scribe Scott Turow, has written the sequel to 'Presumed Innocent'. It tells of the subsequent misfortunes of urbane defense attorney Sandy Stern, an Argentinian of Jewish parentage so brilliantly portrayed by Raul Julia (above) in the film. Let's hope there's a sequel in the pipeline

A beautiful and difficult film

Wojciech Pszoniak in 'Korczak'

Once in a while a film comes along which blows you off your feet. This time it is Andrzej Wajda's 'Korczak', a haunting tribute to a Polish writer and doctor who accompanied the children of the orphanage he ran to the gas chambers of Treblinka

Our lives are just like legends - difficult but beautiful - Korczak

BEAUTIFUL, but difficult, words which aptly describe Wajda's powerful and harshly realistic portrait of Janusz Korczak, who is to children's rights what Martin Luther King is to black rights.

The Holocaust is a subject which should be, and often is not, approached with extreme circumspection. Holocaust Inc. has become one big propaganda machine for the state of Israel lubricated by the tears of its audience. Nevertheless, a not insignificant number of extraordinary and inspiring films have had their genesis in the ghetto's and gas chambers created by Nazi Germany, "Au Revoir Les Enfants" ("Goodbye Children") and "Les Années-Sandwiches" ("The Sandwich Years") to name two recent ones.

"Korczak" is one of them. Central to the film's success is Wojtek Pszoniak's luminous portrayal of Korczak. He conveys

an all-enveloping warmth and immense generosity of spirit, but also a fearsome decisiveness and defiance. I cannot improve on the insights provided by Pszoniak himself: "I gently got into Korczak's world. After a few months, I saw not one Korczak, but two: one in the adult world, a demanding, difficult man, and the other, completely different, the Korczak of children, understanding and loving children with a love I would call metaphysical. Not maternal love. Not paternal love. A love of its own kind."

Wajda and screenwriter Agnieszka Holland avoided the Ghandi trap. Saintliness on screen is always remote and never credible.

Although, at the end, Korczak leads the children to the cattle train, he is anything but passive. He could have chosen to flee Warsaw using a false passport, but abandoning his children in their hour of need was inconceivable. This is the opposite of passive acceptance.

Korczak is to be beatified (the first step towards canonisation) this year by the Catholic Church, but it is his all too human nature - his temper, his passion, his wisdom - which is emphasised above his 'saintliness'. There is even a suggestion that Korczak's actions were foolish and selfish, for in creating the ideal society within the orphanage where children enjoyed maximum personal freedom, he did not prepare them for the unjust world outside.

Quite apart from its revelation of the particular atrocities perpetrated in Poland, "Korczak" is an eloquent treatise on life and death. It's a radical film brilliantly argued in black-and-white imagery. To die an innocent with dignity is preferable to living in terror and degradation, is the film's harsh, to some probably unacceptable and immoral, message.

- ANDREA VINASSA

Emotions dark and dangerous

Chambre a part

THOU shalt not covet thy neighbour's wife ... goes the commandment.

This is precisely what Martin, a Frenchman in London, does when he meets a beautiful waif on New Year's Eve. And by the end of the film he has run the gamut of emotions and probably wishes he had been more heedful of the words. Not that the film "Separate Rooms" is in any way designed to preach against adultery.

"Separate Rooms" is the first to recognise that emotions will not be governed by laws, man made or other.

The unconventional relationship which Martin (Michel Blanc) and his wife Gert (Frances Barber) enter into with a couple of con-artists is not strictly speaking adultery. Director Jackie Cukier preserves a humorous distance from her characters as the rather gormless Martin falls madly in love with the vacuous Marie (Lio) and the ultra-neurotic Gert seeks refuge in the arms of Francis (Jacques

Dutronc), decadence and amorality being part of his charm. He is at the same time utterly seductive and repulsive.

Cukier has the couples go swimming together one night, leaping into the water signifies their leaping into the unknown. Passion, sexual obsession and emotional danger revitalise Martin and Gert's life until the plot goes awry.

Cukier, who also directed "Le Grand Chemin", cannot explain the complexity, irrationality and cruelty of human behaviour, but she is a past master at portraying its its tragi-comic consequences on screen. Acute anguish is observed with ironic compassion, is there is such a thing. Desperation is always tempered with a recognition of the absurdity of it all.

French directors have a way with relationships, do not miss "Separate Rooms".

Darkman

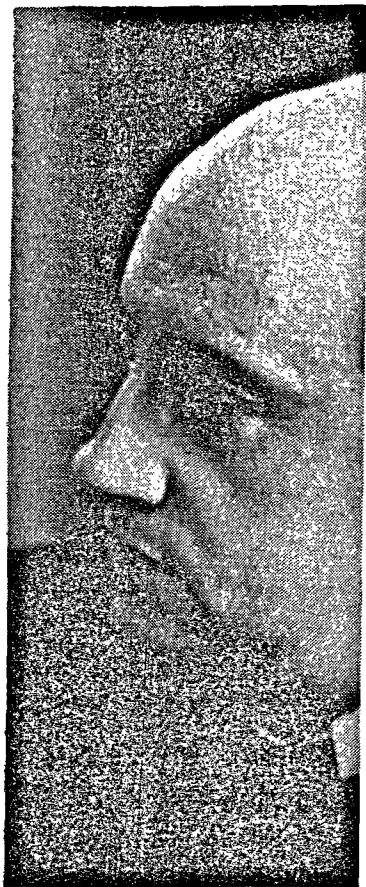
PART 18th century Gothic romance, part comic strip,

"Darkman" tells the story of a talented scientist on the brink of a breakthrough in the development of artificial skin whose laboratory is blown up by gangsters. Convolved and contrived as the plot is, it has little bearing on what Raimi is trying to do here.

"Darkman" functions as a compendium of old and new movies, each frame in some way or another alluding visually to everything from "Batman" to Dracula to Frankenstein's Monster to Fritz Lang to "Halloween" to "Dr Jekyll and Mr Hyde". One has come to accept that there is very little originality left in Hollywood and that movies feed off each other. Raimi flaunts his plagiarism and recognising the references is half the fun of the movie.

The coincidence that brings the mafia to Dr Peyton Westlake's (Liam Neeson) laboratory where he is experimenting with holograms and artificial skin, is just one of many occasions on which disbelief is gladly suspended.

- ANDREA VINASSA

Michel Blanc ... coveting his neighbour's wife

Regopstaan-kos deel 2: Amandels en wiele

LAASWEEK se cocktail-happies het 'n bespreking uitgelok wat wyd oor die verre vlaktes van partytjiekos gestrek het.

Almal insluitende die Ingelsman wat beweer Ingelse cocktailkos is 'n ervaring wat in outobiografieë opgeteken staan, stem saam daar is 'n klompie eenvoudige nommers wat altyd voldoen aan die vereistes vir sulke kos: Dit moet vullend, vars en taamlik sterk geure wees, meestal romerig, met 'n bietjie crunch hier en daar. Onthou teen sesuur is mense honger.

En asseblief moenie dinge soos seekos verberg in roomsousies nie. Daar is baie hartseer siele wat dodelik allergies is vir seekos in die kleinste hoeveelheid. Versteek 'n garniaaltjie in 'n sousie en jy loop die gevaar om 'n gas te verloor.

Hier volg dus nog 'n paar voorstelle vir regopstaankos wat jy met 'n hand kan hanteer, sonder 'n bordjie, met 'n glas wyn in die ander hand.

1. Gebraaide sout-amandels. Pel amandels deur hulle vir 'n paar minute in kookwater te dompel. Skud hierdie amandels in 'n papierkardoes met growwe sout en rooipeper en braai in 'n pannetjie met olyfolie of botter tot bruin. Maak maar baie.

2. Vriendin Nanette se pelle neul aanhoudend vir die wonderlike resep vir kaaswiele. Ontvries 'n rol blaardeeg en lê plat neer. Plaas repies nie-te-verterige rou bacon dig teen mekaar oor die hele oppervlak. Strooi gerasperde sterk kaas bo-oor.

Rol die deeg versigtig op en sny die rol in dunnerige wiele. Plaas op 'n bakplaat en bak teen 200 grade Celsius vir letterlik 3-5 minute. Staan voor die oondvenster en kyk. As die blaardeeg bruin is, haal dadelik uit en bedien die wiele warm. Hou weg van kinders en belowe hulle kry dit vir hul partytjie.

3. Nog 'n heerlike soetsuur Nanette-happie: Rol repies vetlose spek om glanskersies, steek vas met 'n stokkie. Bak op 'n bakplaat teen 200 grade Celsius tot

Fynproe
NETTIE PIKEUR

die spek gaar is, net 'n paar minute. Bedien warm.

4. Yakitori: Ryg klein stukkie hoender op 'n sosatie-stokkie, doop in sojasous en braai as jy 'n vuur aan die gang het, anders in die oond onder die rooster.

5. Sny seldery in handbreedte-stokkies, verwyder die drade en vul die voortjie met bloukaas gemeng met maaskaas. Versier met pietersielie en rooipeper.

6. Koop kalamata-olywe, of die bitter soort, en strooi rooipeper, fyngekapte tiemieblare en growwe sout bo-oor met 'n druppeltjie olyfolie. Laat lê 'n paar uur voor jy opdien.

7. James Beard se delectable uieringe: Gebruik dagoue kitke-brood, die een wat gevleg is en sny in dun snytjies. Gebruik dan 'n koekie cutter om ronde broodjies daaruit te sny. smeer met mayonnaise. Sny uie in fyn-fyn ringe en rangskik een uiering op 'n broodjie. Maak toe met nog 'n broodjie. Rol die broodjies se rande in mayonaise en daarna in fyngekapte pietersielie-dit maak so 'n mooi groen randjie. Die broodjies hou oornag en is wonderlik smaaklik.

8. Jy kry nogal baie ham vir min geld as jy-vra hulle moet die snytjies baie dun vir jou sny. Vra vir die delikasie se eie ham: Giovanni in Groenpunt het hul house-brand en dit is wonderlike gypsey-ham. Ons rol die snytjies op en plaas hulle tussen blokkies spanspek met stokkies. Delicious.

9. Hier is 'n cheap trick: Koop die goedkoopste pâté wat jy kan kry, supermarkte hou sulke blokke aan waaruit hulle opskep. Neem 'n bakkie vol huis toe en daar toor jy hom reg met 'n skootjie jenewer of wodka, swartpeper of selfs groen peperkorrels uit

'n blikkie. Meng goed en stop einaklein tamaties van Woolies met die vulsel. Dis nogal PT om te maak, maar baie lekker.

10. As jy besluit gevulde eiers is net die ding vir regopstaankos, maak tog 'n VARS en geurige vulsel. Gebruik groot eiers, kleintjies breek te maklik. Haal die gele uit die hardgekookte eiers wat middeldeur gesny is (moet ek dit sê?) en meng met 'n dollop of twee goeie Hellman's mayo, baie rooipeper, sout en selfs 'n bietjie gesmelte botter om die vulsel te laat blink. Dit moet

glad nie meer loperig wees nie.

As jy 'n forcing bag het vir versiersuiker, gebruik dit om die eiervulsel in die eiers te kry. Dis 'n lekker joppie vir 'n handige kind en nogal sports ook. Pak die eierhelftes vooraf op 'n plat bak gevoer met slaai-blare sodat hulle nie rondgely nie. Nou spuit jy die vulsel sorgvuldig in elke eier en strooi nog 'n bietjie rooipeper oor vir versiering.

Onthou tog papierservette, baie, en iewers om die papierservet en stokkie en olyfpit neer te sit.

Taboo, or not Taboo?

ZIGGIES, die teater-restaurant in Norwood, bied binnekort 'n musikale ontvlugting getiteld "Taboo or not Taboo?" aan.

In "Taboo or not Taboo?" word die kas met die geraamtes wyd oopgegooi - onderwerpe waarvoor daar net agter bakhande gefluister word soos drugs, seks, prostitusie en homoseksualiteit word vreesloos aangespreek.

Liedjies en danse uit bekende

Broadway-vertonings soos Les Miserables, March of the Falsettos, Hair ens. word aangebied.

Asook meer kontemporêre werk van Jim Steinman, Billy Joel en Madonna kan gehoor word. Die kunstenaars is (van links tot regs bo) Lisa Melman, Keith Smith en Jocelyn Broderick. Die musikale verwerking is deur Bryan Schimmel. Open 3 Februarie tot 10 Maart. Dinsdae tot Sondag om 21:00.

dié week by die MARK-TEATER

MARK-TEATER

SHADOWLANDS

Regie deur JANICE HONEYMAN - Met Brian Murray, Helen Bourne, Michael McCabe, Ron Smerczak, Kenneth Baker, Norman Coombes

Ma tot Vr 8nm; Sa 6nm en 9nm; Wo 3nm - Begin 30 Jan

upstairs by die MARK-TEATER

Ma - Vr 8:15nm. Sa 6:15nm & 9:15nm

ANDREW BUCKLAND in sy 'Between the Teeth' Regie: Janet Buckland

DIE LAAGER

Net vir volwassenes BLITZBREEKER AND THE CHICKEN FROM HELL

Regie deur BOBBY HEANEY

Met Jonathan Pienaar, Jurgen Hellberg, Koekoek en Matthew

Ma tot Vr 8:15nm; Sa 6:15nm & 9:15nm

MARK-GALERIE
Fotografie deur JOHN BRETT COHEN

- open 20 Jan

Warehouse by die Mark-Teater

PIETER-DIRK UYS en LIZZ MEIRING in

An Audience with Evita Bezuidenhout - The Ultimate Indaba with Bokkie Bam

Di tot Sa 8nm; aandete 7nm

KIPPIES BY DIE MARK

Di tot So 9nm
Loading Zone

Telefoon 832-1641

Bespreek by enige Computicket, tel 28-3040
Johannesburgse Vlootmark: Elke Saterdag van 9vm tot 4nm

Vrydag 25 Januarie 1991

Hoeveel sterre vir Cold Duck?

BJ LANKWARDEN skryf oor wyn

ENIGE wynliefhebber wat by 'n drankwinkel of supermark instap, kan oorweldig voel deur die groot keuse etikette en pryse. Te dikwels kies 'n mens 'n wyn oor die mooi etiket of die lae prys. Dikwels is hierdie nuwe wyne 'n teleurstelling en is jy geneig om terug te val op die gereelde handelswyn.

Maar netso kan daar party wonderlike wyne daar lê sonder dat die potensiële koper van sout of water weet.

Vir daardie liefhebbers is John Platter se 1991 Suid-Afrikaanse Wyngids net die ding. Hierdie klein sakgids beleef sy elfde bestaansjaar en word om die waarheid te sê elke jaar beter. Hoewel dit 'n klein sakgids is, is die inhoud bykans onuitputbaar: 312 bladsye volgeprop met bruikbare inligting oor so te sê enige wyn wat jy op die plaaslike mark kan kry.

Platter gebruik 'n punttoekenning van tot 5 sterre. Wyne met 4 en 5 sterre word in rooi gedruk, vir makliker uitkenning. Nodeloos om te sê 'n mens hoef nie 'n gids blindelings te volg nie. Beste miskien om jou gunsteling-wyn self te bepunt en dan te

vergelyk. Na 'n paar probeerslae behoort jy te begin agterkom hoe Platter se sterstelsel vergelyk. Die beste nog is miskien om net die kommentaar te lees, want smaak verskil en party mense mag miskien dink Cold Duck verdien 5 sterre en nie net een en 'n half soos in die gids nie.

Elke wynmakery het 'n inleiding deur Platter - van die stories met die meeste inligting beskikbaar. Elke jaar interessante leesstof. Bykans alle geheime en nuwe ontwikkelings word in hierdie wynlanddagboek verklap. Hier kan jy lees die Ashton Koöp vervaardig vanjaar 'n chardonnay, of dat die versnit in Chateau Libertas stadig verander om meer Merlot en Cabernet Franc te bevat.

Die jongste uitgawes het kleurfoto's in van van die wynmakers. Altyd lekker om 'n gesig by 'n naam te kan sit.

Die boek verkoop teen sowat R23,00 en die prys is niks vergeleke die waarde en inligting wat jy kry nie. Ek sal selfs so ver gaan om te sê enigiemand wat wyn drink behoort een te hê.

Behalwe vir die aantekeninge oor die wyne, is daar ook heelwat ander inligting in die gids, soos: hoe om wyn te proe, hoe om wyn te berg, te verouder, te bedien, teen watter temperatuur om dit te bedien, waar restaurants in die wynland is, waar herberge en ander oornagplekke langs die wynroete is, wynterne en die jongste wynskou-uitslae. Dié gids het bykans ontwikkel in 'n jaarlikse ensiklopedie van Suid-Afrikaanse wyn.

Die boek is 'n familie-projek, John skryf en sy vrou Erica redigeer. Die proe-notas is 'n spanpoging deur John, Angela Lloyd en Helen Frith. Laasgenoemde twee bly in die Kaap en die Platters in Natal.

Onmisbaar. Gaan koop dadelik een.

Word kykers nou blasé oor die oorlog?

ELMARI RAUTENBACH
skryf oor die week se TV

DIS verskriklik, maar dit kom voor of 'n mens selfs blasé kan raak oor oorlog.

Ná 'n week waarin intensiewe, volgehoue nuusdekking oor die Golf-oorlog deur Ted Turner se CNN op Suid-Afrikaanse TV gesien kon word, is dit of die aard van die medium homself as 'tware begin ondermyn.

Enersyds is kykers bederf deur die onmiddellikheid van die beeldmateriaal. Vir die eerste keer in die geskiedenis kon mense wêreldwyd sit en luister na die openingsontploffings van 'n oorlog deur middel van 'n mikrofoon wat by 'n venster van 'n hotelkamer uitgehou is; kon jy sit en luister hoe die verslaggewer per telefoon sy indrukke weergee. Dinsdagaand is selfs met behulp van 'n militêre kamera wat klaarblyklik op 'n vliegtuig gemonteer was, gewys hoe 'n bom op sy teiken afpeil en ontplof.

Maar ná 'n week begin kykers kla dat wat hulle sien nie genoeg is nie, dat daar te min aksie is en te veel "pratende koppe".

Wat kykers egter nie besef nie, is hulle stel eise aan TV waaraan die medium nie kan voldoen nie. Ook, oorlog het sy eie, ingeboude beperkings. Almal weet tog om 'n werklike sinvolle program te maak, het jy minstens 'n hele paar kameras nodig en daarna intensiewe redigering. En dis onmoontlik in 'n geval soos dié. Interessant is dat die vervaardigers van die sogenaamde "news reels" tydens die Tweede Wêreldoorlog dit al besef het en lustig aan hul produkte geredigeer het. Hulle het dit net nie genoem nie en die films is as "regstreekse uitsendings" vertoon.

Die TV-kameras kan ook nie orals wees nie. Dit bly immers steeds 'n oorlog en een van die eerste oorwegings vir die beplanning daarvan bly die dig hou van belangrike strategiese inligting, en veiligheid.

'n Pentagon-woordvoerder het dit in soveel woorde aan 'n groep nuusmanne gesê toe hy hulle 'n opsomming van die verloop van die oorlog van die afgelope week belowe het, maar bygevoeg het uiteraard kan die Pentagon nie die bronne van sy inligting bekend maak nie en ook nie die maniere waarop hy dié inligting ingesamel het nie.

Ons kan dus steeds net soveel sien as wat ons toegelaat word om te sien - ongeag die feit dat CNN aanvanklik drie verslaggewers in Bagdad gehad het en die Viëtnam-verslaggewer Peter Arnett glo nog steeds daar uithou.

Nog 'n "beperking" - as 'n mens dit so kan noem - is die feit dat Suid-Afrika soos so baie ander lande in die wêreld uitsluitlik staat maak op die CNN-kanaal vir nuusdekking van die oorlog. Dit laat 'n mens soms wonder hoeveel daarvan is subtiële propaganda vir die Geallieerdes se saak, hoe goed is die inligting nagegaan voordat dit uitgesaai word en hoeveel is moontlik die verslaggewer se eie interpretasie.

Maar nou is daar geen alternatiewe beskikbaar nie en 'n mens moet toegee

'n Dokumentêr oor die rolprentmeester Sergei Eisenstein word Sondag om 3:45nm in 'Collage' vertoon. Die titel is 'The Secret Life of Sergei Eisenstein'

CNN se dekking dwing die bewondering af weens die omvang daarvan en die onmiddellikheid waarmee die nuus ons ondanks die veiligheidsensuur daarvan bereik. En as dit dalk propaganda bevat, is dit beslis nie die kru, blattante propaganda van die Irakse TV nie, wat dié week kykers wêreldwyd geskok het met sy uitsending van die verklarings van die groep Amerikaanse krygsgevangenes. Die ironie hier was dat die uitsending nie die Irakse saak bevorder het nie - wat klaarblyklik die doel was, maar die land eerder die toorn van die wêreld op die hals gehaal het.

Eie aan die aard van TV is egter nie net sy onmiddellikheid nie, maar ongelukkig ook sy oppervlakkigheid. Waar TV daarin slaag om die oorlog tot binne-in sy kykers se voorkamers te bring, is dit juis dié vermoë van die kleinkassie wat uiteindelik sy kykers vervreem. Dit is of die oorloof van inligting die kyker vuisvoos laat en hom later laat smag na ontvlugting... wat net 'n knoppie se druk ver is. Amper asof die oorlog net nóg 'n oorlogprent is waarvoor jyná 'n lang dag nie meer kans sien nie...

Nietemin moet die SAUK geluk gewens word vir sy volgehoue skakeling met CNN, met die manier waarop die oorlog prioriteit geniet en die wyse besluit om verlede Donderdagoggend eenvoudig alle reëls oorboord te gooi met "GMSA" en net op die oorloguitsending te konsentreer.

Aids en 'The Golden Girls'

AANVANKLIK was Aids 'n onderwerp wat net met die grootste omsigtigheid deur die media hanteer is. Geleidelik het die gesprek daarvoor "oper" geraak - ook op TV - en het ons begin dokumentêre en selfs opvoedkundige programme sien met Aids as die onderwerp.

Dinsdagaand was dit nog 'n stap verder. Indie komedieprogram "The Golden Girls"

- 'n program wat boonop daarvoor bekend is dat niks heilig is nie, moes Rose (Betty White) vir die Aids-virus getoets word nadat sy 'n paar jaar vantevore 'n bloedoortapping ontvang het. Interessant was hoe al die tradisionele vrese in verband met Aids afsondelik aangespreek en besweer is, soos dat die siekte nie oorgedra word deur dieselfde toilet of eetgerei as 'n Aids-lyer te gebruik nie, of dat dit nie 'n "bad people's disease" is nie.

Uiteindelik het die program getoon begrip is aan albei kante nodig: die lyer moet besef die mense om hom se vrese is diep gewortel en waarskynlik die gevolg van onkunde, en hulle moet besef iemand wat die siekte het, het juis 'n behoefte aan nabyheid en kommunikasie. En al dié "lesse" is steeds oorgedra met humor!

Lees lewers boek

IS dit verbeelding, of is die vakansietyd verby en daarmee saam al wat 'n lekker flik is op TV1, TV4 en somer M-Net ook. Die SAUK in besonder se fliëklyste vir die komende maand lyk droewig. Nie dat 'n mens nie soms ook 'n swak fliëk kan geniet nie!

Die Amerikaanse fliëkresensent Pauline Kael het die volgende uitspraak oor "Same Time next Year", wat môreand 11:25nm. op TV1 vertoon word. Hierin speel Alan Alda en Ellen Burstyn die rolle van 'n owerspelige paartjie wat jaar ná jaar, van 1951 tot 1977, op dieselfde vakansieplekkie 'n paar sondige dae deurbing:

"If someone you make the mistake of caring about insists on your going to this movie, take a small flashlight and a book..."

Volgens haar is die mees irriterende omtrent die fliëk, wat gegrond is op Bernard Slade se Broadway-treffer, die feit dat "adultery can be regulated and celebrated, just like marriage" en dat dit in "Same

HOOGTEPUNTE:

Vandag:

* Dis weliswaar 'n onmoontlike tyd en 'n onmoontlike dag, maar as dit moontlik is, kyk soms na "Edutaining the English Way" op TV2/3 om 4:15nm. Soms duik juwele op, soos die bespreking vanmiddag van Robert Frost se praggedig "The Death of a hired Man".

* "Eye of the Needle" om 7nm. op M-Net - vir diegene wat dit dalk nog nie gesien het nie, 'n heerlike spanningsprent met Donald Sutherland as 'n Duitse spioen in Engeland.

Môre:

* "Images of Galapagos" om 2nm. op M-Net kyk na die fauna en flora van dié vreemd unieke vulkaan-eiland. Die eilandlewe dien glo as 'n bevestiging van Darwin se ewolusie-leer.

* "Equal Justice" om 8:35nm. op TV1, "LA Law" se klein boetie oor 'n firma jong staatsaanklaers.

Sondag:

* "China Beach" om 6nm., met die nuwe jaar se "Carte Blanche"-reeks net daarna om 7nm.

* 'n Dokumentêr oor die rolprentmeester Sergei Eisenstein word in "Collage" om 3:45nm. vertoon met die titel "The Secret Life of Sergei Eisenstein". Die prent is gegrond op persoonlike vertellings, Eisenstein se outobiografie en rolprente.

Maandag:

* Die slot-episode van "Major Dad" om 7nm. op TV1, met 'n nuwe reeks wat reeds die volgende Maandag begin.

* "Agenda" om 10nm. op TV1. (Dalk met 'n stewiger onderwerp?)

Dinsdag:

* "Marlowe" om 9:04nm. op TV4 het James Garner (van die baie suksesvolle "Maverick" van destyds) in sy beste rol: dié van 'n siniese private speurder.

* "Rescue 911" om 8:35nm. oor ware heldedade in Amerika, en "The Best of British" om 10nm. - albei op TV1.

* "Kaleidoscope" om 7nm. op M-Net, met Warren Beatty en Susannah York.

Woensdag:

* "Youthquake" om 5:35nm. op M-Net, 'n nuwe reeks joernalprogramme vir jongmense, met die Amerikaner Jennifer Spears as die aanbieder.

* "Beyond Therapy" om 9nm. op M-Net skeer die gek met sielkundiges en neuroses. Met Glenda Jackson en Tom Conti.

Donderdag:

* "Dadah is Death", Woensdag en vanaand om 9:04nm., die ontstellende stryd van 'n jong dwelmsmokkelaar se ma om haar seun se doodstraf in Maleisië te versag.

Time" moontlik gemaak is omdat die skrywer en regisseur Robert Mulligan die verhouding van "letterlik elke greintjie passie en seksuele spanning ontnem het".

Heelwat beter is die veel ouer "Night of the Hunter", wat Sondagand om 9:04nm. op TV4 gewys word. Toevallig is dit die regisseur Charles Laughton se eerste en enigste regie-poging - 'n jammerte, want hy vaar uitstekend.

Die hoofspelers is Robert Mitchum as 'n deurtrapte skurk wat versteekte geld soek nadat hy sy vrou vermoor het. Met Lillian Gish, James Gleason, Evelyn Varden en Peter Graves.

M-Net bied ook een fliëk wat die moeite werd is: "Suspect", ook Sondagand maar om 8:30nm., met Cher as 'n advokaat wat voor 'n morele dilemma te staan kom wanneer een van die juriesede (Dennis Quaid) wederregtelik vir haar belangrike inligting aanbied. Kyk uit vir Liam Neeson, wat 'n baie goeie vertolking lewer as die boemelaar waarom die saak draai. Hy was later weer te sien as Diane Keaton se minnaar in "The Good Mother" en is deesdae Darkman op die algemene kringloop.

TV1 bied Sondagand om 9nm. 'n uitvoering deur die Durbanse bariton Michael Halliwell van Raryard Kipling se "Just So Stories", wat vir musiek getoonset is.

En dan is "Antenna/e" weer met ons, maar net die Maandagaandse en Dinsdagaandse weergawes, wat nou op 'n Maandag- en Donderdagaand onderskeidelik om 6nm. en 6:05nm. vertoon word. Die uitvoerende regisseurs is Corrie Nortjé er Tertius van Niekerk (voorheen var "Sundowner" en "Potpourri") en die aanbieders die nuweling Patricia Glyn er Martin Bailie (nou met vakansie) en Elsabe en Eon, soos voorheen. Die ander twee "Antenne/a"-uitvoerende regisseurs moe: maar hul teleurstelling sluk en is not sogenaamd in beheer van "spesiale projekte"

1 Februarie

Kan 2 Februarie 1990 deur 1 Februarie geëwenaar word?

Ná die belangrike toespraak wat Staatspresident FW de Klerk op 2 Februarie verlede jaar by die opening van die Parlement gelewer het, kan 'n mens kwalik verwag dat volgende Vrydag se openings-toespraak ewe sensasioneel gaan wees.

Maar eintlik wag 'n veel groter taak op die Staatspresident as in Februarie verlede jaar.

Verlede jaar het hy, waagmoedig soos dit was, bloot die bal aan die rol gesit. Hy het gedoen wat eintlik nie langer kon wag nie; stappe wat reeds al in die PW Botha-era oorweeg is, is gedoen.

Heelwat waters, diep en troebel boonop, het intussen in die see geloop. Wat 'n jaar gelede moontlik was, het nou ondenkbaar geword, en andersom.

Die belangrikste verwikkeling van 1990 was onses insiens die goeie verstandhouding en werksverhouding wat tussen die leierskorps van die ANC en die NP opgebou is.

Vanjaar gaan selfs groter visie van die Staatspresident vereis. Die nuwe politieke klimaat en gees van glasnost en onderhandeling moet nou gestalte gegee word.

Ons verneem dat die Staatspresident die afskaffing van die wette oor grond en groepsgebiede in sy toespraak gaan bespreek. Dit is goeie nuus. Ons hoop albei wette word gou en onvoorwaardelik afgeskaf. Ons hoop ook daar gaan melding gemaak word van die spoedige afskaffing van die Wet op Bevolkingsregistrasie.

Die ironie is dat dié soórt demokratiseringstappe steeds in 'n ondemokratiese apartheidsparlement afgekondig word.

Ons glo die Staatspresident behoort 'n klinkende aanduiding te gee dat die mag van die Driekamerparlement dié jaar nog uitgefaseer gaan word.

Ons hoop hy verwelkom die voorstel van 'n veelpartykonferensie en gee 'n aanduiding dat dit binne enkele maande byeengeroep sal word. Dit kan 'n beslissende bousteen van ons demokratiseringsproses word.

Maar daar is veral twee sake wat van kritieke belang is wat nie kan wag vir 'n uiteindelijke onderhandelnde skikking nie: onderwys en die SAUK.

Swart onderwys moet sekerlik die grootste onmiddellike krisis wees wat die land in die gesig staar. Twee derdes van die matrikulante wat nie hul eindexamen deurgekom het nie; oorbevolkte skole en klaskamers; hopeloos onvoldoende geriewe; onderwysers wat eintlik self op die skoolbanke hoort; wye en diepgaande ontevredenheid oor 'n minderwaardige stelsel wat steeds deur wit burokrate oorheers word.

Die regering kan die krisis nie alleen oplos nie. Dit is hier waar Suid-Afrika die eerste stap na 'n soort oorgangsregering behoort te gee: Laat die ANC en ander onderhandelingsgenote meedoen aan 'n meesterplan om die krisis vanjaar nog te begin oplos.

Onlangs die SAUK se powere pogings onlangs om hul "objektiwiteit" te bewys, bly die radio- en TV-dienste van die korporasie steeds die dienskneg van die NP.

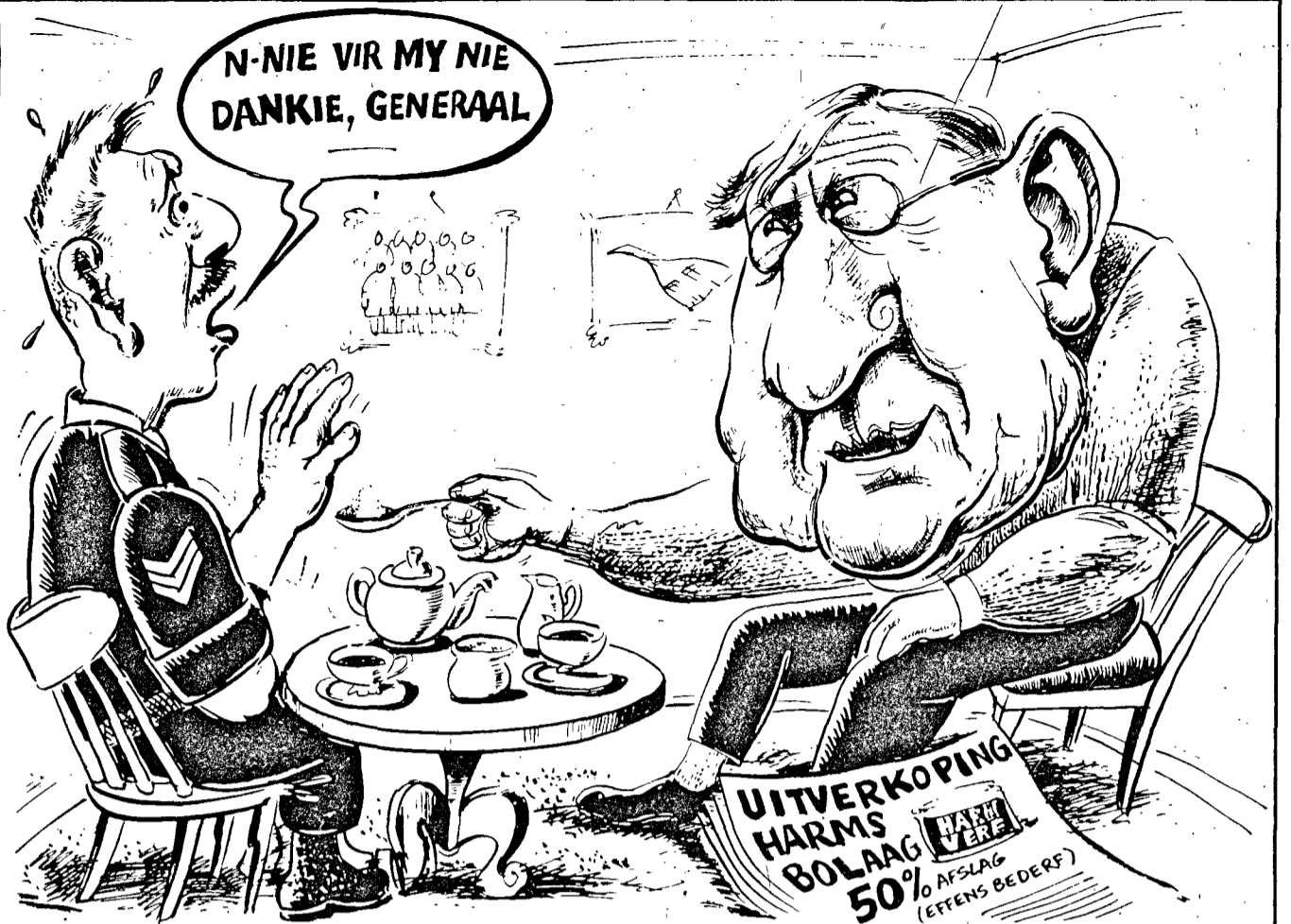
Vir miljoene Suid-Afrikaners is dit die belangrikste bron van nuus - vir miljoene ongeletterdes is dit die enigste bron van buite-inligting.

Nie net speel die radio- en TV-dienste nie die vereiste rol met betrekking tot gemeenskapsontwikkeling nie; dit is boonop die eksklusiewe werktuig van net een van die partye wat aan die nuwe bedeling deelneem.

Ons glo daar moet nou al 'n begin gemaak word om die ganse SAUK uit die hande van die wit minderheidsregering te verwyder.

Ons hoop die Staatspresident gaan toesien dat 'n komitee van verteenwoordigende partye vanjaar nog die beheer van die SAUK oorneem.

Kortom: Ons hoop van harte die Staatspresident gaan volgende Vrydag aan sy kritici en sy landgenote bewys dat die bewering dat hy 'n staatsman met visie is, inderdaad substansie het.

BRIEWE

Vrye Weekblad plaas graag briewe wat nie die wet oortree of lasterlik is nie, mits die korrespondent se naam en volledige adres bygevoeg word as 'n skuilnaam gebruik word. Briewe korter as 200 woorde sal voorkeur geniet, en die redakteur behou die reg voor om briewe te verkort. Skryf aan: Vrye Weekblad Briewe, Posbus 177, Newtown 2113. Of bel met jou mening na (011) 836-2151.

Rubriek werp lig op onverstaanbare gedierte

Laurie Ackermann Jr. van Stellenbosch skryf:

Geluk met julle nuwe rubriek, "Regspratjies". Die publiek het lankal so iets nodig.

Miskien as gevolg van Vrye Weekblad se intieme en langdurige verhouding met die Suid-Afrikaanse regstelsel het julle as 'n koerant 'n sensitiwiteit vir die tekortkominge van ons regsproses ontwikkel en het julle gemeen dat julle 'n bydrae tot verbetering kan lewer.

Die rubriek is interessant, pertinent en eenvoudig. Die regstelsel is vir vele van ons mense 'n vreemde, onverbiddelike en onverstaanbare gedierte wat arrogant met oogklappe rondpronk. Dit hoef nie so te wees nie. Die gewone mens se aanvoeling vir regverdigheid is suiwer, eenvoudig en diepsinnig, somtyds merkwaardig.

Dit moet nie vertrap of gemors word nie. Bewys van die publiek se gevoel vir, en belang in reg en geregtigheid, is die aantal TV-programme en rolprente wat oor dié onderwerp handel. Daarom sal dié rubriek 'n sukses wees.

Toegang tot geregtigheid is belangrik. Die regstelsel is die burger se vriend, nie vyand nie.

Met die kragtige rubriek gebruik die koerant sy reg om die publiek terselfdertyd in te lig en op te voed oor 'n belangrike onderwerp.

Geen skaamte

Molly Lubowski van Tamboerskloof skryf 'n ope brief aan minister Pk Botha:

As dit nie so tragies was nie, meneer Botha, kon 'n mens gelag het oor u verklaring op televisie dat Suid-Afrika Amerika teen Saddam Hoesein steun. Want soos u sê: "Suid-Afrika kan nie toelaat dat Koeweit met geweld beset word nie."

Ai, het u vergeet dat daar so iets soos skaamte of 'n skuldige gewete is?

Het u Namibia vergeet?

Het u vergeet of praat u die geraamtes in Suid-Afrika se kas en die moordbendes weg?

Vat liever Saddam Hoesein se hand en sê: "Ou broer, ons het erger dinge as jy met ons teenstanders aangevang."

"Ons stuur vir jou ons Magnus Malan

en Adriaan Vlok.

"Ons belowe, ou maat, ons sal sorg dat Vrye Weekblad nie saam gaan nie, want dié koerant is 'n regte klikbek. As ons die wurms in ons boesem toemaak, vlek Vrye Weekblad alles weer oop.

Gelukwensing

Vrye Weekblad ontvang steeds talle gelukwensing na die hofuitspraak van ons lesers, ondersteuners en ander belangstellendes. Hier volg 'n lysie van dié mense en instansies wat van hulle laat hoor het.

Laurie Ackermann Jr. van Stellenbosch: Geluk met julle oorwinning teen genl Lothar Neethling. Julle verdien dit.

David Kessler van Bellville: This is a breakthrough second to none. The judiciary will never be the same again. This is a tremendous blow to the evil forces that still persist.

Pieter-Dirk Uys van Saxonwold: Ek haal my hoed af vir julle almal wat so deurgedruk het tot nou. Soos hulle sê: God slaap nie!

Chris Louw van Die Suid-Afrikaan. Marketing & Media Research van Parklands.

Video News Services van Johannesburg: Fantastic! Today Lothar Neethling, tomorrow the whole CCB.

Black Sash (Oos-Kaapland) van Port Elizabeth: Congratulations! Viva Vrye Weekblad! A victory for the free press and a triumph for your courage, stamina and determination to publish the truth.

Reuters van Kaapstad: Score one for the good guys.

Robin Brink van Cowies Hill, Natal.

Worsk in Progress in Braamfontein.

Cecil Bass van die Bestuurskomitee van die Johannesburgse Stadsraad: Press freedom survives another onslaught.

Freek Viljoen van OTC Finance International Ltd, Midrand: Ons bewonder julle durf en waagmoed.

Leslee Durr van Nusas, Johannesburg: Ons saluer die moed en deurstellingsvermoë wat julle geopenbaar het in jul hantering van en konsekwente dekking oor moordbendes in Suid-Afrika. Ons beskou die hofbeslissing as 'n oorwinning vir die Suid-Afrikaanse reg en hoop dat dit die moontlikheid om agter die kap van die

moordbende-byl te kom, sal verwerklik.

Arnold Blumer van die Departement Duits aan die Universiteit van Stellenbosch.

The People's Computer Bureau van Johannesburg.

Nigel Bruce, redakteur van Financial Mail, van Johannesburg: It restores our faith in the courts and exonerates your enterprise.

Ronald S Maclean, ambassadeur van Kanada, van Kaapstad: I am confident this will provide a major boost to press freedom and the emergence of the new South Africa we all want.

Zelda Dalling van Johannesburg.

Frank Winter van "iewers in die Kaap".

Willie en Annemarie Esterhuise van Stellenbosch.

Stephan Bouwer van Johannesburg.

Rusty van Druten van Newville.

Geluk en kritiek

JL de Villiers van Kaapstad skryf: Baie geluk met die uitspraak in die lastereis teen Vrye Weekblad deur genl Lothar Neethling wat so verbasend en onomwonde in die koerant se guns beslis is.

Al was 'n mens geneig om te glo dat die beweringe wat julle gepubliseer het waarskynlik en/of grotendeels waar was, bly die bewys daarvan 'n lastige kwessie en geniet die eiser in dié soort aangeleentheid gewoonlik 'n aansienlike voordeel.

Verder is die uitspraak natuurlik geweldig belangrik in die implikasies ten opsigte van die Harms-kommissie se verslag en bewerings oor moordbendes en ander ongerymdhede.

'n Mens hoop dat die vraagstuk nou opnuut, en dié keer volledig en openlik, ondersoek sal word. Dit bly egter steeds 'n vraag of FW de Klerk of die wil of die begeerte het om die kwessie werklik volledig op te klaar.

Uiteindelik ook 'n woord van kritiek: die styl en wyse waarop bepaalde stories en rubrieke in Vrye Weekblad aangebied word, is dikwels histories en adolescent en hoort eerder op die agterblad van 'n Sondagkoerant of joolblad. Sodoende doen julle eerder afbreek aan belangrike nuuswaardighede.

Ek hoop Vrye Weekblad sal voortaan meer volwasse optree. Voorspoed vorentoe.

DAAR is seker nog geen land in die wêreld waar soveel mense al vir so lank agter 'n enkele regsbeginnele skuil nie: "sub judice".

Selfs die veelgeminde Doepa het vandeeweek dié gogga uit sy gifkoker te voorskyn gebring toe Suid-Afrika na sy gatslag wou weet wie sy én ons regskoste gaan betaal. Dit nadat hy tydens die saak al wat verslaggewer is belowe het dat hy sal praat sodra die saak verby is.

Die polisie het ook vandeeweek gemeen dat die hele saak "sub judice" is en hulle niks mag sê nie, behalwe dat die saak spoedig aandag sal geniet.

Nou wonder Bittergal: In 1988 het 'n blondkop-Afrikaner glo bomme in Johannesburg geplant. Enkele ure ná 'n bom voor die landdroshof in Krugersdorp ontplof, reageer Vlok: Hein Grosskopf word gesoek weens moord en terrorisme. Hy't die bom geplant, verseker die minister ons almal. Daar volg geen R1,5 miljoen-hofspraak en 'n uitspraak nie.

Daar was geen verhoor nie. Net daar en dan verhoor, veroordeel en gehang. Toe was niks "sub judice" nie.

* Vir die polisie en hul apteker-generaal net die volgende: die saak kan g'n stuk "sub judice" wees nie. Dié beginsel is net van toepassing waar uitspraak nog nie gelewer is nie.

Doepa weet nog nie eens of hy appèl sal mag aanteken nie.

Hou op om s6 agter julle skaamte te skuil.

BROLLOKS EN BITTERGAL

Korrupsiemoeras

Beeld het vandeeweek weer sy ware kleure gewys. In 'n hoofartikel oor regter Kriegler se uitspraak oor die openbare verpligting wat op koerante berus om staatskorrupsie oop te vleek, skryf dié mondstuk: "...een van die kenmerke van meerderheidsregering in Afrika is die buitengewone korrupsie deur staatsampnare.

"Ons kan ons skaars 'n beter wending vir die bestryding van korrupsie in die toekoms voorstel as die nuwe betekenis wat regter Kriegler aan die rol van die pers in dié verband verleen het."

Dis goed om te hoor dat die handperde uit die Nasionale Party-stal skielik voorvegters teen korrupsie gaan word, dít nadat hulle die afgelopen vier dekades al die swakhede in eie geldere so gerieflik geïgnoreer

"Sub judice" en Lothar se gifkoker

het.

Waar was die Afrikaanse pers toe al die vieslike regeringskorrupsie - die Inligtingskandaal, polisie-brutaliteit en nou moordbendes - oor die jare heen kop uitgesteek het?

Die erfenis wat Beeld en sy trawante die regering so gedienstig help skep het, laat menige Afrika-lande soos 'n kleuterparty lyk. Veertien departemente van onderwys, 'n bankrot en verdeelde land, geweld, misdaad...

* Ons probleem is nie om in die toekoms te keer dat staatsampnare in buitengewone korrupsie verval nie, maar om te kyk hoe ons uit die huidige korrupsiemoeras kan kom.

Rooi Joe en Orgie

Brolloks was nog nooit juis 'n voorveger vir Rooi Joe en sy kabaal nie, maar het hom bitterlik jammer gekry in sy debat vandeeweek met Org Marais. En dit het niks te doen met die slimheid van die adjunkminister nie. Inteendeel...

Joe het die ordentlikheid gehad om Marais netjies en beleef op sy van aan te spreek, terwyl Org elke sin begin en afgesluit het met: "You

know Joe..., Oh, Joe..., No Joe...,..." en dan sê hy nog dat die regering nie alles gelyk kan maak nie "want dan maak ons onself met armoede gelyk".

* Soos Marais aan Slovo gevra het, wil Brolloks graag vir die minister vra: "Where are you taking us, Orgie?"

Die Groot Boere-Trekker

Brolloks kan nie wag vir volgende week nie: Almal wat trekkers of vragmotors het, kan dan gaan deelneem aan 'n "protes-opry" na die middestad van Pretoria. Ja, nie 'n opmars op optog nie, maar 'n opry.

Wat protesaksies betref, staan Suid-Afrika voor in die Guinness Book of Records.

Die Kapenaars het al uit protes teen die BSB poppe aan hul nekke aan brúe gehang en honde-testikels is al in die Carlton-Sentrum rondgegooi, maar trekkers en vragmotors?

Wel, die boere is glo kwaad en gaan nou parkades in die hoofstad se middestad beset word uit protes teen die krisis in die landbou.

Die Boere-Krisisaksie reël glo die gedoente.

* Brolloks, altoos 'n seun van die grond met dik gewrigte en 'n vin-nige humeur, dèps 'n lift saam met daardie boere wat nog grys Vaaljapies ry - die s' wat uitgekóm het voor die rooi Massey Ferguson's.

Die Boere en die Xhosas

Brolloks het al 'n slag hieroor geskryf, maar die groot teleurstelling van die jaar moet ongetwyfeld die SAUK se "Agenda" wees. Waaroor al die hype in die begin nou eintlik gegaan het, weet niemand mooi nie.

Die tsjêrie op die koek was 'n program wat vandeeweek uitgesaai is oor die stryd tussen Afrikaners en Xhosas. Brolloks het na dié hele affêre gesit en kyk en weet nou nog nie mooi waarom dit eintlik gegaan het nie.

Die ou Visrivieroorloë is in herinnering geroep en daarna het skrywer Rian Malan, totaal onhoorbaar en ook in die duister oor wat aangaan, Carel Boshoff en 'n professor in Afrika-tale, die "stryd tussen Xhosa en Afrikaner" probeer besleg.

Maandagaand was Agenda ewe pateties toe hulle iets oor die Kriegler-uitspraak wou doen en 'n regsprofessor van Potchefstroom nader geklap het wat gedurig moes verskoning maak omdat hy nie self die uitspraak bestudeer het nie, maar darem in die koerante daarvan gelees het.

* M-Net, wanneer begin julle nuus-programme?

Help jou forensiese laboratorium, vergiftig jouself

Genadige generaal,

Van een weeskind aan 'n ander (Moeder is immers op haar laaste bene): Veels geluk met jou waardige en delikate optrede op TV na jou Come-uppance in die hooggeregshof. Dignity in disgrace.

Miskien kan jy 'n bietjie aan die bolip werk - hy kan verder omkrul wanneer jy mense toesnou.

Told any spectacular lies lately?

Toemaar, moenie bodder nie, ons ken die antwoord. Egbertus kan selfs lieg met die bestes, had hy dan nie in Moeder die ideale rolmodel nie? Sy was hoeka BSB. By Egbertus sal jy nie 'n greintjie integriteit vind nie, julle ken mos vir hom.

Maar jy, hoge siel, in jou tref-fende beskeidenheid, slaan jou integriteit met 'n hele een en 'n half miljoen Rand aan. Dis darem 'n helse prys om te plaas op 'n kommoditeit wat nie 'n vingerhoed sal vul nie.

Egbertus hoor jy's 'n man van die Akademie en van die Kerk. By welke een is oneerlikheid onder eed 'n aanbeveling?

Jy's ook 'n wetenskaplike van aansien: kan die wêreld reken op eerlike navorsing en bevindings van 'n man wat binne die bestek van 'n paar maande twee regters onder eed belieg het?

Kan enige wetenskaplike op akademiese integriteit aanspraak maak wanneer hy sy vaardigheid

gebruik om moord te bekankel?

Kan enige hof voortaan mense veroordeel op grond van jou getuienis wanneer myneed klaarblyklik jou stock-in-trade is?

En wat van jou onderdane, grote gees, diegene vir wie jy as voorbeeld dien in jou laboratorium: Sou jy hulle aanspreek as hulle dalk getuienis sou vervals? Dúrf jy?

Oswald berig dat die howe en kommissies al gewoond is aan leuenagtige polisiegetuienis. Selfs 'n generaal of twee.

Maar 'n generaal wat aan die hoof staan van 'n laboratorium wat daaglik ontleidings doen wat mense selfs galg toe kan stuur, moet ho verdenking staan. Waar sou jy sê staan jy, generaal?

Tot my spyt moet ek erken dat Salomo dit tog so fraai gestel het - gaan kyk gerus na sy weë en word wys.

Die Here verafsku glo sewe dinge: "oë wat straal van hoogmoed, 'n tong wat lieg, hande wat met bloed bevek is, gedagtes wat met komplotte besig is..., 'n getuie wat lieg..." tot sover.

Ons kan tog nie almal verwag om aan ál sewe te voldoen nie.

Jou posisie is onhoudbaar. 'n Man met integriteit sou sekerlik bedank. En jy?

Die Gilde vir baksters sê jy moet lekker kluitjies bak.

Klaagvoort

Dit is half moeilik om te verwag dat ons die konstabels moet vertrou wanneer die majoors en die generaals so skande maak. En wanneer laas het ons 'n minister gehad van wie jy 'n tweedehandse Casspir sou koop?

Slaan jouself

Vrind, die polieste gaan nou glo adverteer in 'n wanhopige poging om sy image te verbeter. Soos: Support your police force. Beat yourself up. Of: Fabricate your own evidence. Of: Help jou forensiese laboratorium - vergiftig jouself. Of: Join the SAP - a third force to be reckoned with.

Jy kan net sowel die Koeksistergilde adverteer. Hoe kan glanspapier en neonligte 'n sooi-brand verdoes? Dit is half moeilik om te verwag dat ons die konstabels moet vertrou wanneer die majoors en die generaals so skande maak. En wanneer laas het ons 'n minister gehad van wie jy 'n tweedehandse Casspir sou koop?

HOE RYM DIT DAN?

EBBERTUS KLAAGVOORT

Seg miesies Klaagvoort al dra 'n aap 'n goue ring, en dies meer.

Absurd

'n Ietsie oor die oorlog, geliefdes. Egbertus is al jare lank oorlogskorrespondent - kan dit anders met die formidabele miesies K aan jou sy? Iedergeval. Die Klaagvoorts vind die bohaai oor die krygsgevangenes uiters sappig.

Kyk, Vrind, die hele gedagte agter 'n oorlog is dat honderd-duisende oumas en oupas en boeties en sussies en pas gebore babatjies met bomme verbrysel word. Dit is binne die reëls vrind.

Maar om 'n soldaat teen sy sin voor 'n TV-kamera te laat staan, is 'n

oorlogsmisdaad. Skiet hom gerus dood, solank jy hom nie te na kom nie, want dit is teen die reëls. Hoe verdomp absurd.

Is daar nie dalk 'n Geneefse reël-tjie of twee wat 'n vredeliewende wese teen Moeder sal beskerm nie?

Relatiewe oorlog

Van oorlog gepraat: Binne die eerste paar dae van die gemors het die Allies sewe-duisend vlugte na Irak gemaak. In die proses het hulle 'n handjievul installasies en melkpoeier-fabrieke raakgeskiet. Minder as honderd.

Op wie se koppe het die ander 6 900 vlugte se bomme geval? Oswald meen dit was op sy kop, maar die stomme siel het bloot aan die dut geraak onder die perskeboom met die spreunes.

Oorlog is natuurlik ook relatief: Tuiniers word nie deur die Geneefse konvensie beskerm nie.

Nuus uit Koffiefontein is dat Moeder se antie Koekoes in 'n bak trisalpoeding versik het. In die donker het sy gedink dit is 'n gasmasker. Tragies.

Sal sy ook aangeteken word as 'n slagoffer van 'n Scud-missiel?

Diarree

In 'n dieretuin in Manila is daar 'n paar Gibbons, wat dit ook al mag wees, wat na Saddam en Bush ver-noem is. Hulle is glo bedreigde spesies.

Nou ly die twee gediertes aan diarree. Verbaas my min. Sou jy nie ook nie.

Kaapstad

SK NOW SHOWING FRIDAY and SATURDAY 25 and 26 JANUARY 1991 MOVIES

CONCESSION PRICES STUDENTS AND SCHOLARS AT ALL PERFORMANCES CINEMAS ADVANCE BOOKING AT COMPUTICKET (ENQUIRIES (021) 21-4715)

Kenilworth Centre 4 Cinema Complex - TEL. 683-1209 DAILY: 9.45 am, 12.00, 2.15, 5.15, 7.45, 10.00 pm

Golden Acre CITY, TEL. 25-2720 DAILY: 9.45 am, 12.00, 2.15, 5.15, 7.45, 10.00 pm

Blue Route Tokai Blue Route Centre, TEL. 75-3030 DAILY: 9.45 am, 12.00, 2.15, 5.15, 7.45, 10.00 pm

Tyger Valley Tyger Valley Centre, Bellville Tel. 948-6710 DAILY: 9.45 am, 12.00, 2.15, 5.15, 7.45, 10.00 pm

Maynard Mall Wynberg MAIN ROAD, TEL. 761-0131 DAILY: 9.45 am, 12.00, 2.15, 5.15, 7.45, 10.00 pm

Stellenbosch TEL. (02231) 4464 MON-FRI: 2.00, 4.15, 6.30, 8.45 pm

Monte Carlo FORESHORE, TEL. 25-3052 FRI/SAT: 10.00 am, 2.30, 5.15, 8.00, 10.30 pm

DRIVE-INS NIGHTLY AT 8.30 pm *R12,00 per Car, Comb or L.D.V. for 2 Films*

Protea Claremont MAIN ROAD, TEL. 61-7979 DAILY: 9.45 am, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15 pm

Goodwood-Tel 54-4339 Next to Goodwood Showgrounds STEVEN SEAGAL • MARKED FOR DEATH

Constantia Rosebank MAIN ROAD, TEL. 686-6649 DAILY: 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 pm

Skyvue-Tel 903-5130 Main Road KUILS RIVER TOM SELLECK • TED DANSON

STER-KINEKOR 25 JANUARIE - 31 JANUARIE VROEE BESPREKINGS BY COMPUTICKET NAVRAE (011) 331-9991 - ALMAL WELKOM

KINE ENTERTAINMENT CENTRE 331-3841/2 Maan-Don: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm

SANDTON CITY 1-9 783-4430/1 Daaglik: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.15 nm

ROLPRENTE LET WEL: ALLE ROLPRENTE VERANDER VRYDAE OOS WES

GOLDEN WALK 1-4 GERMISTON 825-8326 Daaglik: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm

WESTGATE 1-6 764-2530 Daaglik: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm

STERLAND 1-8 341-7568/9 Daaglik: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.15 nm

KINE HILLBROW 1-3 725-3334/725-2061 Maan-Don: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm

CRESTA RANDBURG 476-3802 Daaglik: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm

EASTGATE 1-6 622-3617/8 Daaglik: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.15 nm

KINE FLORA 1 & 2 472-1658 Daaglik: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm

SUNNYPARK 1-3 44-4069 Daaglik: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm

CINE CARLTON 1-5 331-2332 Daaglik: 10.00, 2.30, 5.00, 7.45, 10.30 nm

NORTHCLIFF 1 & 2 762-6816 Daaglik: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm

CONSTANTIA BENONI 422-3305 Maan-Don: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45 nm

KINE KRUGERSDORP 665-5330 Daaglik: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm

TRANSVALIA 26-6387 Maan-Vry: 2.00, 5.00, 8.30 nm

SUID SOUTHGATE MALL 1-7 942-2036/7 Daaglik: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm

STANNO TUTTI BENE (ITALIAANSE DIALOOG - Engelse byskrifte)

POTCH KINE POTCHEFSTROOM 930378 Daaglik: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm

VAAL RIVERSQUARE VEREENIGING 016-46928 Daaglik: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm

Sun City Teaters 014651-21174 WORD TANS VERTOON: OOP 7 DAE PER WEEK

WITWATERSRAND INRYE 25 JAN. - 31 JAN. TOP STAR (STAD) VELSKOEN (RANDBURG) ATLAS (BRENTWOOD PARK)

STADIUM (MALVERN) 5-STAR (HONEYDEW) KEMPTON PARK

GERMISTON (01612) 3211 VEEHING (01612) 3211

STERLING (RODEPOORT) 412-1843/764-2468

BRACKPAN 816-1444/915-3907

WITBANK 01351-31064

HOME ALONE (A) PRANCER (A)

OH SCHUCKS, HERE COMES UNTAG (VV2-8)

OH SCHUCKS, HERE COMES UNTAG (VV2-8)

OH SCHUCKS, HERE COMES UNTAG (VV2-8)

OH SCHUCKS, HERE COMES UNTAG (VV2-8)

MY BLUE HEAVEN (A) TREASURE ISLAND (A)

OH SCHUCKS, HERE COMES UNTAG (VV2-8)

OH SCHUCKS, HERE COMES UNTAG (VV2-8)

OH SCHUCKS, HERE COMES UNTAG (VV2-8)

OH SCHUCKS, HERE COMES UNTAG (VV2-8)

DARKMAN (2-18) SEA OF LOVE (2-18)

TOLLA IS TOPS (A) BODY SLAM (A)

TOLLA IS TOPS (A) ENEMY UNSEEN (4-12)

TOLLA IS TOPS (A) ENEMY UNSEEN (4-12)

OH SCHUCKS, HERE COMES UNTAG (VV2-8) AGTER ELKE MAN (VV2-10)

Kleinadvertensies

Om 'n advertensie in hierdie kolom te plaas, bel vir Peppy of Cathy (011) 836-2151, faks (011) 838-5901, of skryf aan Kleinadvertensies, Posbus 177, Newtown 2113. Die spertyd vir kleinadvertensies is 5 nm op die Dinsdag voor publikasie.

PERSOONLIK

Die Takhare vir Vrede se dis noot te laat om baie hard op jou gat te lande te kom nie

Die Bleskoppe teen Apartheid vra: wat se julle nou?

Foto's van jou en/of jou gellefde in die privaatheid van jou huis. Streng konfidentieel en diskreet. Bel Jaco (011) 766-2374 (na ure)

DIENSTE

POWA TRAINING COURSE

POWA (People opposing women abuse) is a feminist organisation which focuses on violence against women. We are involved in providing a support service and educational intervention. We'll be run-

ning a training course from March to April for women who would like to become volunteer members of the organisation. Anyone interested can phone POWA before 15 February to arrange an interview. Tel: 642-4345 (From 6 to 10 pm.)

CITY COLLEGE

7th Floor Charleston House, 161 Commissioner Street (between Delvers and Von Willegh Street.) Johannesburg 2001

- Computer courses
- Secretarial courses
- English
- Enrolments accepted throughout the year
- Accommodation available
- Free job placement advice given

ENROL NOW
TEL: (011) 29-4116/7
The future is yours

through education

DRESSMAKING & DESIGN

BE QUALIFIED TO START YOUR OWN BUSINESS ENQUIRIES CITY DRESSMAKING & DESIGN SCHOOL 7th Floor Charleston House 161 Commissioner Street (between Von Willegh and Delvers Street) Johannesburg 2001. Tel (011) 29-4116/7

BEDREWE VERWER

Hulpe, woonstelle, kantore. Uitstekende verwysings. Vir verdere inligting skakel (011) 728-4678 (Vrydae, Saterdag en Sondag) of skakel (011) 787-7734 (Maandae)

TIK- EN VERTAALWERK
Bel Louise by (012) 46-6577

DIENSPILG ADVIESDIENS
Vir gratis en onafhank-

like advies op enige navrae oor dienspilg, skakel:

Durban - (031) 301-5663
Richard (w)
Pletermattburg - (0331) 944079 Mark (h)
Kaapstad - (021) 689-1194 (5:30nm tot 7:30nm)
Grahamstad - (0461) 26067 Rudl (h)
of gaan na die Metodistekerk, Pritchardstraat 79 op Dinsdae vanaf 4:30nm tot 7:00nm

POWA (People Opposing Women Abuse) is 'n ondersteuning- en inligtingsdiens vir mishandelde en verkrachte vroue. Ons bied ook werkwinkels en opleidingsprogramme aan oor geweld teen vroue. Vir verdere inligting skakel (011) 642-4345

VISUAL ART COURSES

Learning to see. Eye training to look at shape, form, colour, dimension translated into drawing, painting, sculpture and crafts. Classes available day and evenings for children and adults. Phone Maggie van Wezel at 614-7297 after 5pm

The Institute For Philosophical Practical and Teaching offers the opportunity to gain perspective on existential crises and problems in living. For more information phone (011) 648-3079

GEBEURE

FAMILY MENTAL HEALTH IS PRICELESS
This is the theme for the

MARCH IS MENTAL HEALTH MONTH campaigning, culminating in the MENTAL HEALTH MONTH CONFERENCE, on 2 & 4 March 1991 (7h30 - 16h00); at Kolonka, 115 Derby Rd, Judith's Paarl, Johannesburg.

The aim of this campaign is to create public awareness of the paramount importance of the emotional and social well-being of families, the building blocks of society, and the role families play in the development of healthy individuals and therefore a healthy nation. We would like as many families & couples to attend the workshop as possible. ENQUIRIES: Liz Norman or Louise Eatock at 725-5800 (Tel) or 725-5853 (Fax) or write to the National Council for Mental Health, PO Box 2587, JHB 2000

SPECIAL SCREENINGS OF THE CIVIL RIGHTS MOVEMENT

"EYES ON THE PRIZE" During January and February the US Information Service will present in honour of Dr Martin Luther King, Jr's Birthday and African-American History Month, a 14-part video series entitled "Eyes On The Prize". This award-winning series examines the American Civil Rights Movement, and the impact the millions of whites and blacks struggling to effect change had around the world. These programs will

be screened on Wednesdays at 13:00 in the USIS auditorium.

JANUARY 30: AINT SCARED OF YOUR JAILS (1960-1961)

College Students began to take an important role in the Civil Rights Movement in the early 1960s. Lunch counter sit-ins spread from Nashville, Tennessee, throughout the south, giving life to a new force within the movement - the student nonviolent coordinating committee (SNCC). Many of these students joined the freedom rides initiated by the Congress of Racial Equality (CORE) and soon found themselves facing the threat of death in their attempts to break down segregation in interstate bus travel below the Mason-Dixon line.

You are invited to bring your take-away lunches to the USIS auditorium on the 3rd floor of the African Life Centre, 111 Commissioner Street, Johannesburg. Information: 29-3451.

MARK

PHAMBILI BOOKS:
New selection of Academic Titles
22 Plein Street
Tel: (011) 29-4944
WANTED: Second-hand, Left Wing Books, in good condition, Phambili is buying

Open:
Mon-Fri 9h00-17h30
Saturday 9h00-13h00
Sundays 13h00-17h00

STET
STET
STET
Kon die Voor-trekkers lees?
Indien wel, het die Bybel hulle intellektuele ontwikkeling gestrem?
Lees die Jongste Stet.
Bestel by: Stet, Posbus 39400, Bramley 2081

Kashgar

Handgeweefde dhurries (gestrepte katoensakke) en silwer juweliersware van Nepal, Indië en Thailand te koop. Winkel 68, The Firs, Rosebank. Tel: (011) 880-3566

Tarief: R15 vir 25 woorde of 'n gedeelte daarvan

Vrye Weekblad

Vrye Weekblad is 'n onafhanklike weeklikse koerant wat uitgegee word deur Wending Publikasies Beperk (Reg. no. 88/04168/06). Die direkteure van Wending Publikasies Beperk is Max du Preez, Christo Nel, Chris Otto, Van Zyl Stabbert en Sample Terreblanche. Die aandeelhouders van Wending Publikasies Beperk is die direkteure en werknemers van die maatskappy.

Wending Publikasies Beperk en Vrye Weekblad se adres is: Breestraat 153, Newtown.
Die posadres is Posbus 177, Newtown 2113.
Die telefoonnommer is (011) 836-2151-9 en die faksnommer 838 5901.

Redaksie

Redakteur: Max du Preez
Senior skrywers: Jacques Pauw, Ina van der Linde en Hennle Serfontein
Nuusredakteur: Hans Plenaar
Sub-redakteur: Ryk Hattingh
Nuusredaksie: Christelle Terreblanche, Christelle de Jager, Audrey Brown, Pearlle Joubert, Phineus Tshukudu, Irene Louw
Fotoredakteur: Lise Joubert
Ontwerp: Esma Anderson, Tinus Horn en Andrea Vinassa
Vrydag-redaksie: Andrea Vinassa, Koos Prinsloo en Laetitia Pople
Sportredakteur: Tinus Horn
Vrye Weekblad Boeke/Books: Koos Prinsloo, Ryk Hattingh

Bestuur

Advertensies en bemerking: Manle Eagar en Louwrens Potgieter
Redaksionele assistent: Cathy Fennessy
Boekhouding: Clara Nkutha
Kantoorbestuur: Joseph Moetaesi, Vernon Zulu, Peppy Marpan

Buitekantore

Kaapstad-kantoor: Christelle Terreblanche. Tel (021) 47-8960 en 47-8819
Pretoria-kantoor: Ina van der Linde. Tel (012) 834 879

Vrye Weekblad kos R1,33 plus 17c AVB. Dit kos R75 (AVB Ingesluit) om vir 'n jaar lank in te teken, en R40 (AVB Ingesluit) vir ses maande. In Namibia, Swaziland, Lesotho en Botswana kos die koerant R1,50 plus verkoopbelasting. Tariewe vir buitelandse Intekenare is op navraag by (011) 497-2911 beskikbaar. Probleme met verspreiding moet gerig word aan Cathy Fennessy by (011) 836 2151.

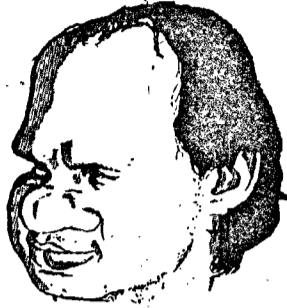
"Okei okei Dok, ek sal weer begin flos!!"

Wat skort met OP-krieket?

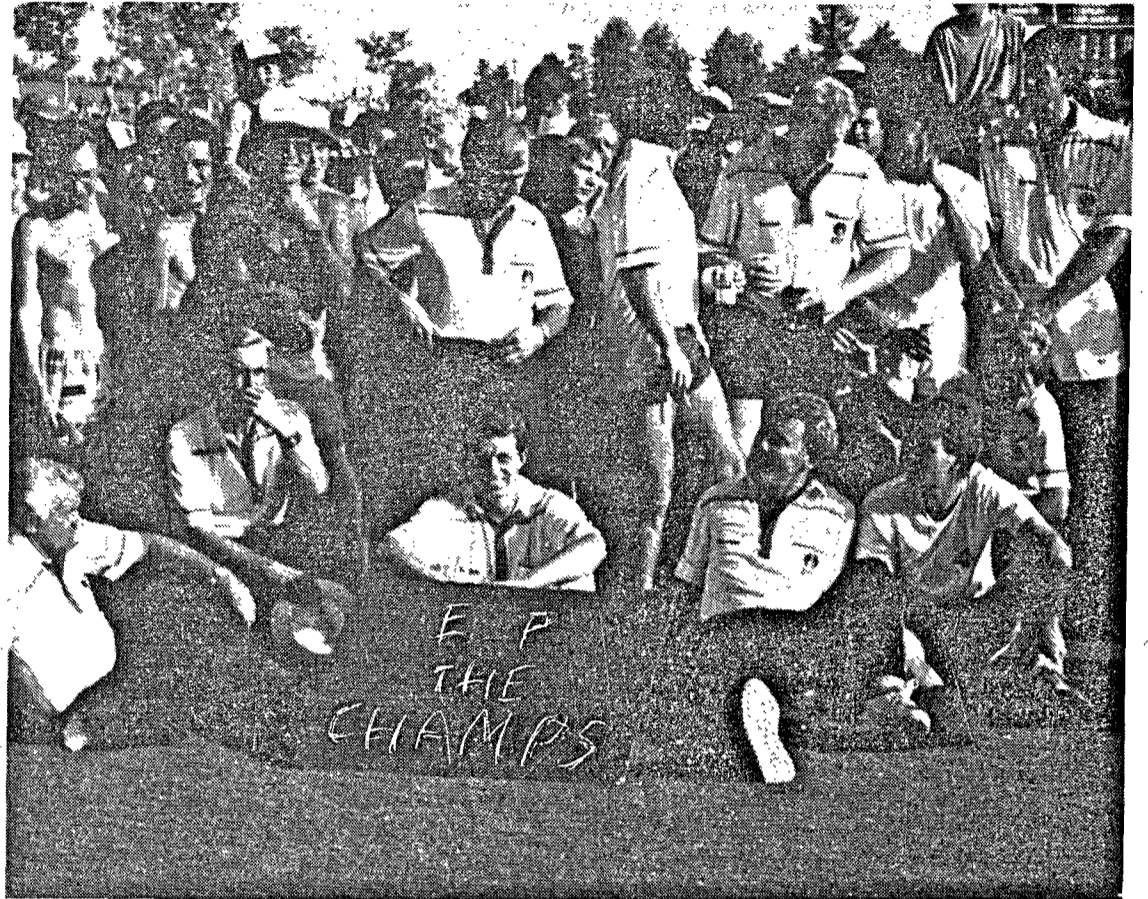
Die Oostelike Provinsie se krieketspan het die seisoen op 'n drafstap begin en skitterend gespeel op pad na 'n plek in die Nissanskild-eindstryd. Hul verpletterende nederlaag teen

Transvaal in daardie wedstryd het 'n groot insinking begin en nou loop Kepler Wessels se manne die gevaar om heel laaste op die Curriebeker-puntelus te eindig. Dit nadat hulle die beker in 1988/89 gewen en verlede jaar met die Westelike Provinsie gedeel het. Waar lê die fout?

Laaste sê

TINUS HORN

Beter dae... Die OP-krieketspan en ondersteuners ná verlede seisoen se oorwinning oor Noord-Transvaal in die Nissanskild-eindstryd

Dis bitter moeilik om aan 'n wenresep te torring. Vra maar vir die OP se krieketkaptein, Kepler Wessels.

Sy veilige benadering het in die verlede tot groot welslae gelei en ná Kenny McEwan se uitrede het hy klaarblyklik nie besef hy moet sy aanslag verander nie.

Met McEwan op nommer vier was die OP se top-orde byna ondeurdringbaar. Met só 'n magtige kolflys was die manne van die Baai die afgelope twee seisoene selde op die laaste dag van 'n Curriebekerwedstryd in 'n posisie waar hy kon verloor, en dit was nooit nodig om waagstukke aan te gaan nie.

Dié seisoen lyk sake heelwat anders. Benewens McEwan se uitrede, is die span ook verswak deur 'n faktor waarop niemand gereken het nie: sy twee voorste boulders, John Maguire en Rod McCurdy, het byna tegelykertyd 'n punt bereik waar hulle min vrees vir top-kolwers inhou.

Veral Maguire boul nog uitstekend. Van lyn en lengte kan jy hom niks leer nie. Maar die ou vuur is weg. Wessels kan nie meer daarop reken dat hy en McCurdy belangrike deurbrake bewerkstellig nie.

Wat sake verder vir dié manne bemoeilik, is die baanblad op hul tuisveld, St Georgepark, wat nou sonder twyfel die vrotste in die land is.

Geen uitslag is daar moontlik nie en te oordeel na die OP se laaste paar wedstryde, speel hy algaande makliker soos die seisoen vorder. 'n Mens verlang amper terug na die "stofblad" waarop Tim Shaw en Larry Hobson in 1988 so onder die penne gemaai het.

Dit is duidelik dat die OP hom nie meer daarop kan roem dat hy die beste span in die land is nie. Woensdag se liederlike loesing teen die WP in 'n wedstryd wat oor 30 boulbeurtte beslis is, onderstreep dié feit.

In eendagwedstryde het die OP die WP verlede seisoen keer op keer verneder, en selfs vroeër dié seisoen twee keer na mekaar op

Rod McCurdy. Dit lyk asof sy loopbaan einde se kant toe staan

Nuweland geklop.

Hoewel Woensdag se wedstryd nie 'n goeie maatstaf vir die twee spanne se vermoëns was nie, sal die OP se 140/9 as 'n laagtepunt in hul kolfwerk onthou word.

Wessels speel egter steeds soos 'n kaptein wat min te wen en alles te verloor het.

Waarom het die OP nie Maandag voluit probeer om die WP regstreeks op St Georgepark te klop nie? Goed en wel, Wessels, Mark Rushmere en Dave Callaghan is goedkoop uitgehaal, maar Philip Amm en Dave Richardson was albei op dreef en sewe lopies per boulbeurt is tog nie só 'n moeilike teiken in 15 boulbeurtte nie.

Maar Kepler wou nie waag en dalk toesien dat die WP 15 punte inoes nie, en nou loop sy span die gevaar om later vanjaar in 'n promotie/relegasiestryd betrokke te raak. Aan die begin

van die seisoen was so iets ondenkbaar.

Vanaand kry die OP darem 'n kans om bietjie van die ou glorie te herwin wanneer hy Transvaal op die Wanderers in Benson & Hedges se aandreeks pak.

Transvaal se welslae skep 'n skyn van krieketkrag wat daar nie werklik is nie. In die Nissanskild-eindstryd was Rice-hulle se oorwinning eerder aan die OP se vrot kolfwerk as hul eie goeie spel te danke, en 'n mens wonder wat sou gebeur het as daar soos in die halfeindronde drie wedstryde gespeel is.

Hoewel die Transvalers voorloop in die reeks om die Curriebeker, kon hulle nog net een wedstryd regstreeks wen.

Ons sal vanaand sien of die OP net 'n insinking beleef. As hulle weer sleg slaie kry, kan ons aanvaar hul glorie-dae is vir goed verby.

Albei enkelspel-eindstryde van die Australiese tennisoep word die naweek regstreeks op TV1 uitgesaai. Die SAUK skakel môreoggend om 05h00 na Melbourne oor vir die vroue-eindstryd, en die mans pak mekaar Sondag om 03h00 SA tyd. Vandag en vanaand word die B&H-krieketwedstryd tussen Transvaal en die OP regstreeks uitgesaai. M-NET saai môremiddag die FA Cup-sokkerwedstryd tussen Tottenham Hotspur en Oxford United regstreeks uit.

Die week se TV-Sport

Die week se volledige sport-programrooster is:

SAUK:

Vrydag, 25 Januarie:
TV1, 08h45: Tennis: Australiese Ope.
TSS, 14h30: Gholf: Lexington-PGA;
TSS16h10: krieket: B&H wedstryd tussen Transvaal en OP

TV1, 1830: Gillette World Sport Special.

Saterdag, 26 Januarie

TV1, 05h00: Tennis: Australiese Ope: Vroue-eindstryd.
TSS 13:00: Motorwedrenne. TV1, 12h00-1756: Junior Sport; Australiese tennis-ope; Seiljagvaart (BOC-uitdaag-wedvaart: jongste nuus); Perdewedrenne vanaf Kenilworth. Gholf: Lexington PGA.
Sondag, 27 Januarie
TV1, 03h00: Tennis: Australiese Ope: Mans-eindstryd
Maandag, 28 Januarie:
TV1, 21h00: Krieket-sage: episode 11.

Dinsdag, 29 Januarie:
TSS 21h00: Gholf: Johnnie Walker toernooi.
Woensdag, 30 Januarie:

TV1 11:00 en TSS 21h00: Gholf: Protea SA Ope: TSS 17h00: Krieket: B&H wedstryd OVSv NTVI

Donderdag, 24 Januarie
TV1 11:00 en TSS 21h00: Gholf: Protea SA Ope:

M-NET:
Vrydag, 25 Januarie:
18:30 - World of National Panasonic

Saterdag, 12 Januarie:
15:00 - 19:00 - World of National Panasonic.

Regstreeks: Sokker: FA Cup-wedstryd tussen Tottenham en Oxford United.

Dinsdag, 29 Januarie:
22:00 - Nashua se Britse sokkerhoogtepunte

Kosas sê nee vir moratorium... én vir toere

IN die lig van die ongelooflike verskil tussen die gehalte van sportgeriewe in wit en swart gemeenskappe, sou dit immoreel wees om nou geld op sporttoere uit te gee, sê Willie Basson, president van die Kongres van Suid-Afrikaanse Sport (Kosas).

Hierdie uitspraak kom stellig as 'n groot skok vir administrateurs wat gedink het dié beheerliggaam is ten gunste van toere ná sy onlangse uitspraak teen die sportmoratorium.

Dr Danie Craven, voorsitter van die Suid-Afrikaanse Rugbyraad, het byvoorbeeld verlede week gesê hy wil sy Raad by Kosas affilieer, nadat die Suid-Afrikaanse Nasionale Olimpiese Komitee (Sanok) ten gunste van die voortsetting van die sportmoratorium gestem het.

"Enige sportadministrateur wat dink hy kan ons gebruik om internasionale sportkontak te beding, sit die pot ver mis.

"Ons voel bloot dat die moratorium uitgedien is. Dit het geslaag in die sin dat dit establishment-sport geknou het, maar wat het dit vir nie-establishment-sport gedoen? Absoluut niks."

Hy meen daar is een woord wat die huidige stand van sport in Suid-Afrika raak beskryf: Chaos.

"Dis 'n gemors. Daar bestaan tientalle beheerliggame vir elke sportsoort en elkeen volg sy eie pad. Sonder 'n oorkoepelende liggaam wat namens almal praat, gaan

"Enige sportadministrateur wat dink hy kan ons gebruik om internasionale sportkontak te beding, sit die pot ver mis."

ons niks uitrig nie."

Die probleem het begin toe die regering in die jare sewentig verklaar het dat elke sportsoort voortaan die reg sou hê om oor sy eie lot te beslis. Almal het gejuig en danksy druk van oorsee het sportbase vinniger van diskriminasie ontslae begin raak as wat die Nasionale Party kon.

Volgens Basson was dit egter oppervlakkige veranderinge wat nie die lot van swart sportmanne verbeter het nie.

"Normalisering was destyds die modewoord, maar toe die meeste establishment-liggame hul deure vir

Die Kongres van Suid-Afrikaanse Sport (Kosas), wat na raming sowat 1,6 miljoen sportmanne en -vroue in die land verteenwoordig, se onlangse besluit om die sportmoratorium teë te staan, is deur mense soos dr Danie Craven gesien as 'n stem ten gunste van die hervatting van sportkontak met die buitewêreld.

Nee, sê Willie Basson, president van Kosas, hulle voel bloot dat 'n nuwe strategie gevind moet word om 'n nie-rassige, demokratiese sportbestel te vestig. TINUS HORN het met hom oor sy jongste planne gesels.

alle rasse oopgooi, het die South African Council of Sport (Sacos) met die slagspreuk 'No normal sport in an abnormal society' vorendag gekom.

"Dit maak ook sin: al die beste fasiliteite is steeds in die wit gebiede. Nie eers die afskaffing van die Groepsgebiedewet sal dit verander nie."

Deesdae praat almal van eenheid. Dit is 'n voorvereiste vir die beëindiging van die moratorium, maar dis duidelik dat ook dit uiteindelik niks sal vermag nie.

Kosas meen daar moet nuwe fasiliteite geskep word. Daarvoor is geld nodig. Baie geld. En Suid-Afrika is in die middel van 'n groot ekonomiese krisis. Basson het egter 'n oplossing gereed.

"Establishment-sport het verlede jaar borgskappe ter waarde van R400 miljoen ontvang, teenoor nie-establishment-sport se R250 000," sê hy.

Daar is dus geld, dit word net verkeerd aangewend. Die borge stel net in media-dekking belang en met die uitsondering van die groot sokkerligas, wat geheel en al deel van die establishment is, gaan al die geld aan "wit" sportliggame.

Basson se plan is om 'n sport-trustfonds te stig. Al die beheerliggame in die land moet 'n vooraf-bepaalde deel van hul omset uit borgskappe, hekgelde en TV-uitsaairegte in die fonds stort. Die persentasie sal noukeurig uitgewerk word en 'n mens kan by voorbaat op 'n groot sny reken.

Hy meen dat daar saam met politieke veranderinge in elk geval 'n swaai in die borge se voorkeure sal kom.

"Ons persepsies word deur die media gevorm en as 'n mens na die koerante en televisie kyk, sal jy glo rugby en krieket is veel gewilder as

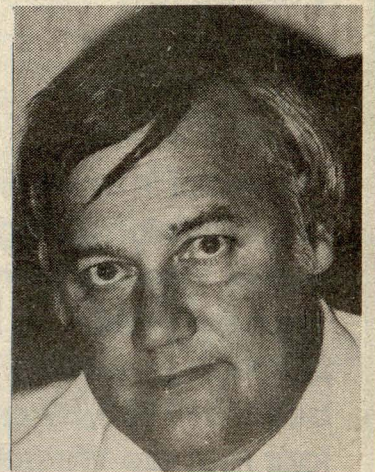
wat werklik die geval is. Daarom gee die borge so graag hul geld daarop uit.

"Spelergetalle vertel 'n ongelooflike verhaal; daar is meer veerpyltjie-spelers in Suid-Afrika as

rugbyspelers! Sokker en tennis is die grotes. Rugby is in die elfde plek op die gewildheidsleer, met krieket nog heelwat laer.

"Oor 'n paar jaar gaan rugby 'n fringe-aktiwiteit wees. As speler-

"Oor 'n paar jaar gaan rugby 'n fringe-aktiwiteit wees. As 'n mens na spelergetalle kyk, is dit eintlik reeds 'n fringe-aktiwiteit. Daar is meer veerpyltjie-spelers in Suid-Afrika as rugbyspelers!"

getalle 'n maatstaf is, is dit eintlik reeds 'n fringe-aktiwiteit."

Hoewel borgskappe 'n groot bydrae kan maak, is daar baie meer geld nodig om al die ongelykhede uit te wis. Basson meen 'n sportlotery is die aangewese oplossing.

"Man, dis 'n uitstekende manier om geld te maak. Die regering moes dit al lankal gedoen het, maar hulle was tot dusver nog te bang vir die NG Kerk. Dit sal nou hopelik verander."

Die geld wat op dié manier ingevorder word, moet dan aangewend word om alle agterstande in swart gemeenskappe uit te wis.

"Sport is maar 'n klein deeltjie van 'n groter geheel. Ons moet ook na behuising, onderwys en ander sosiale probleme omsien. Kort-sigtigheid kom 'n mens duur te staan. Jy moenie net na jou eie belange kyk nie."

'n Ander saak wat aandag verg, is die land se sport-simbolestelsel. "Dis koebaai vir die Springbok. Ons moet 'n nuwe simbool vind wat vir almal aanvaarbaar is."

Basson gaan sy plan Sondag ter tafel lê wanneer die Komitee van Tien vergader om 'n strategie vir die toekoms te bespreek. Dié komitee bestaan uit twee verteenwoordigers van elk van die vyf vernaamste beheerliggame in die land: Kosas, Sacos, die National Olympic and Sports Congress (NOSC), Sanoc en die South African Non-Racial Olympic Committee (Sanroc).

As Basson se voorstel aanvaar word - wat onwaarskynlik maar nie onmoontlik is nie - sal dit die einde van die moratorium beteken. Maar toere sal moet wag.

"Sportliggame wat ons oogmerke nou ondersteun, sal alles vergeet wanneer hulle weer toegelaat word om internasionaal mee te ding. Eerste dinge eerste. Ons het baie foute om reg te stel."